

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

PRIVACY BIJ HET AANGAAN EN HET BEHOUD VAN EEN DIENSTBETREKKING

De problematiek van privacy is actueel. Bij het aangaan en het voortzetten van een arbeidsovereenkomst komt de vraagstelling van privacy zowel op het strikt juridisch als op psychologisch-deontologisch gebied naar voor. Deze laatste aspecten zijn nog weinig omlijnd. In hoofdzaak vloeien de normen en richtlijnen van het psychologisch optreden in verband met aanwerving voort uit overleg en zo mogelijk consensus tussen praktiserende psychologen. Meer bepaald willen wij juridische en psychologische implicaties van een recruiteringsonderzoek met tests bekijken en de rechten, die de sollicitant hiertegen kan inbrengen o.a. kennisneming van het psychologisch rapport, recht op beroep, privacy, dringende vragen bij vragenlijsten en tests, inwinnen referenties, medisch onderzoek...

Uit rechtskundig oogpunt gaat onze aandacht vooral naar rechten van werknemers bij weigering en ontslag om reden van strikt persoonlijke problemen.

Aan de hand van enkele berichten uit de pers willen we als introductie het terrein van onze probleemstelling illustreren. In dezelfde context dient men informatie over de politieke opinie van kandidaat-aangeworvenen te plaatsen.

Zo vermeldt *Links* (31 mei 1975) dat de B.O.B. regelmatig aan patroons, die dat vragen, informatie doorgeeft over de politieke opvattingen van de mensen die deze patroons wensen aan te werven.

De Groene Amsterdammer (13 augustus 1975) heeft het over het "Berufsverbot". De belangrijkste zin hieruit luidt als volgt: "Als een sollicitant (naar een baan, als ambtenaar) lid is van een organisatie, die doelstellingen nastreeft, die in strijd zijn met de grondwet, dan geeft dit lidmaatschap gegronde reden tot twijfel of hij zich wel voor de fundamentele principes van de vrije democratie zal inzetten. Deze twijfel rechtvaardigt in de regel een afwijzing van het verzoek tot aanstelling".

Op 15 mei 1975 zou een muziklerares uit een normaalschool in Berchem ontslagen zijn omdat zij aan een solidariteitsbetoging had deelgenomen (*Vooruit*, 24 mei 1975). In een meer algemene optiek wordt in de schoolpactcommissie overwogen dat leerkrachten uit het confessioneel onderwijs bij hun benoeming een verklaring zouden moeten ondertekenen, waarbij zij de opvoedingsprincipes die de hiërarchische overheden stipuleren, aanvaarden. Voor het officieel onderwijs zouden de vereisten van neutraliteit moeten in acht genomen worden (*Notre Temps*, 15 mei 1975).

I. PSYCHOLOGISCH-DEONTOLOGISCHE ASPECTEN

1. *Privacy (privé-leven): begripsomschrijving*

In de literatuur vindt men geen algemeen aanvaarde bepaling van privacy. De werkgroep "Ars Aequi"¹, die zeer recent een studie wijdde aan privacy, verstaat onder dit concept een vrijwillig en tijdelijk terugtrekken van het individu of van groepen individuen uit de gemeenschap.

Voor Roberts en Gregor² betekent privacy dat in iedere samenleving hoe primitief of modern ze is, er ook huishoudens zijn.

Privacy zou dan de mate van autonomie zijn die in het huishouden of in een samenleving heerst.

In de visie van Teekens³ is privacy de mogelijkheid voor een ieder om voor zich en in de relatie met anderen zijn persoonlijkheid te vormen en er

¹ Uitgave Stichting Ars Aequi, *Privacy*, Utrecht, XXIV, 3, maart 1975.

² J.M. ROBERTS en T. GREGOR, "Privacy: A cultural view", in J. ROLAND PENNOCK en JOHN W. CHAPMAN, *Privacy*, Nomos XIII, New York, Atherton Press, 1971.

³ M. TEEKENS, "Privacy en computer-registratie", *Ars Aequi*, op. cit.

uitdrukking aan te geven zonder inmenging of druk van buiten af. De mate waarin de zelfstandige, beslissende rol van het individu wordt aangetast, geeft dan aan hoe het met de privacy gesteld is.

De toenemende individualisering van de samenleving is een andere factor, die tot de notie privacy heeft bijgedragen. Voor een stuk is dit het gevolg van urbanisatie en industrialisatie. Verder heeft ook de veranderde cultuur een rol gespeeld. In de Middeleeuwen was de groep de voornaamste eenheid. Nu is dit vooral via de Renaissance een individu geworden. Volgens de werkgroep "Ars Aequi"⁴ is privacy waarschijnlijk een vraagstuk geworden toen het begrip vrijheid een filosofisch probleem werd.

Op het einde van de negentiende eeuw begon men zich in toenemende mate ongerust te maken over de progressieve inbreuk op het leven. In dit opzicht werkte de technologische ontwikkeling zeker katalyserend. Voordien kon alleen gefotografeerd worden in een studio. Nu kan men ook foto's nemen van bewegende personen en objecten. In het nemen van een foto lag de toestemming dus niet meer besloten.

Er zijn zelfs auteurs, zoals Friedrich⁵, die de huidige term democratisering definiëren in relatie tot het concept privacy. Democratisering wil zeggen dat het openbare leven steeds minder geheimzinnigheid kent en dat het privé-leven steeds privater wordt. Als verschijnsel is privacy reeds heel oud, als probleem waarschijnlijk betrekkelijk recent. Samenvattend kunnen we het zo stellen dat privacy een probleem geworden is door een complex van maatschappelijke factoren waarvan de belangrijkste waarschijnlijk bevolkingsgroei, urbanisatie en individualisering zijn met de technologische ontwikkeling als accelererende factor.

Privacy heeft ongetwijfeld positieve functies in de samenleving. De bedreiging van de persoonlijke levenssfeer wordt terecht als een probleem gezien. In zijn privacy zal het individu zich terugtrekken als in een veilige haven. Hierin kan hij krachten opdoen om via reflexie zichzelf te zijn en zijn interpersoonlijke contacten beter aan te kunnen. Privacy en in een breder kader vrije tijd, kunnen een compensatie bieden voor gebeurlijke tekorten in het beroepsleven.

Op het strikt individuele vlak fungeert de privacy als een onontbeerlijke voorwaarde voor een ongestoorde ontwikkeling tot een eigen specifieke en unieke persoonlijkheid. Deze laatste reden is meteen een van de bestaansgronden van privacy.

De problematiek van de privacy heeft brede vertakkingen. Hiervan enkele voorbeelden: privacy en

computerregistratie, invloeden van de geautomatiseerde gegevensverwerking op het persoonlijk leven, privacy en medische registratie, privacy met betrekking tot het solliciteren van betrekkingen en bij psychologische tests, ontslag uit de werksituatie wegens feiten uit het privé-leven, recht op inzage van persoonlijke documenten in het licht van een procedure van strafvordering.

2. Privacy en solliciteren

Wij beperken ons tot de juridische en psychologische vraagstukken over privacy en bescherming van persoonlijke data bij sollicitatieprocedures.

Op het einde van veel advertenties voor personeelsrecruterende kan men lezen: "Schrijven met gedetailleerd curriculum vitae naar ...". Hieruit blijkt duidelijk dat in veel fasen de sollicitatie een proces is waarbij de sollicitant aan zijn potentiële werkgever of zijn vertegenwoordiger inlichtingen over zichzelf moet verschaffen.

Hierbij wordt vaak een grote hoeveelheid informatie gegeven. Deze informatieverstrekking gebeurt achtereenvolgens bij het schrijven van de sollicitatiebrief en het opsturen van het curriculum vitae, bij het eerste persoonlijk onderhoud en bij het psychologisch onderzoek.

Het getuigt zeker van een bevreemdend eenrichtingsverkeer dat de potentiële werknemer in detail zijn levensloop moet opmaken en dat de werkgever met niet zoveel informatie over de brug komt. A fortiori is dit het geval wanneer het eerste schriftelijk contact moet gebeuren op een anonieme personeelsadvertentie.

De opwerping dat de kandidaat een vrij mens is en zich vrijwillig opgeeft voor het onderzoek is naar onze mening niet zo steekhoudend. De keuzevrijheid schijnt ons niet zo groot omdat men uiteindelijk voor een functie kiest waarmee men voor zijn onderhoud moet instaan.

Veelal laat de kandidaat gebeurlijke inbreuken bij sollicitatie over zich heen gaan omdat hij een bepaalde baan waarvoor hij solliciteert, graag wil hebben.

De meeste kandidierenden voor een betrekking zijn immers "afhankelijke" sollicitanten.

Dit type van sollicitant is iemand die gaarne in een bepaald bedrijf werkt en denkt dat hij elders moeilijk aan werk zal kunnen geraken.

De onafhankelijke sollicitant, die minder voorkomt, heeft een geringere binding aan het wervende bedrijf. Hij is van het begin af niet zo maar bereid om alles te nemen en stelt hoge eisen. Zo kan hij gebeurlijk zijn veto stellen tegen een psychologisch onderzoek. Door zijn op het eerste gezicht hogere marktwaarde, referenties en specifieke ervaringen kan hij zich dit eventueel veroorloven.

⁴ *Ars Aequi*, op. cit.

⁵ P. FRIEDRICH, "Secrecy versus Privacy: The Democratic Dilemma", in PENNOCK en CHAPMAN, op. cit.

Tegenover het argument dat het elkeen vrijstaat naar een andere baan te solliciteren wanneer hij meent dat zijn privacy op een of andere wijze wordt aangetast kunnen wij, zoals Myjer⁶ het doet, hier- tegenover het recht op arbeid stellen.

Dit recht op arbeid vinden wij terug in het Europees Sociaal Handvest van 1961 en in het Internationaal Verdrag inzake Economische en Sociale Culturele rechten van 1966. De fase van solliciteren kan men als de gebruikelijke voorbereiding zien van de realisatie van het recht op arbeid. Bij het verzamelen van de gegevens bij een sollicitatie kunnen verschillende selectiemiddelen gebruikt worden die op een of andere wijze de privacy bedreigen: sollicitatiebrieven of -formulieren, het aanwervingsgesprek, het medisch onderzoek, het psychologisch onderzoek, of grafologisch onderzoek.

Elke stap waarbij men verder zou gaan dan de voor de betrekking noodzakelijke informatie is aanvechtbaar. Het blijft eveneens een probleem tot op welke grens vragen kunnen worden gesteld bij het medisch onderzoek in het kader van recrutering. Vragen zoals: "Hoeveel maal bent U afwezig geweest het laatste jaar", of "Welke geneesmiddelen hebt u gebruikt", zijn betwistbaar omdat men op gebieden informatie inwint, waar die naar onze mening hiervoor niet helemaal relevant is.

Het medisch onderzoek voor aanwerving zou in ieder geval moeten gebeuren aan de hand van een aantal duidelijk omschreven onderzoeksvereisten. Zeker zou arbitrage mogelijk moeten zijn na afkeuring. Wanneer hij zich benadeeld voelt moet de sollicitant zich kunnen wenden tot een of andere institutie of zoals in Nederland een medisch tuchtcollege.

Na het insturen van curriculum vitae wordt de sollicitant vaak uitgenodigd om een tweede formulier in te vullen waarbij men aan de hand van gestandaardiseerde vragen meer uitleg vraagt over bepaalde punten.

In sollicitatieformulieren worden een bijzonder groot aantal persoonlijke gegevens gevraagd. Hier- van enkele voorbeelden: "Welke dag- of leesbladen leest U? Al dan niet vervuld hebben van militaire legerdienst en oordeel over de militaire dienst, huwelijksstaat van broers, zusters en ouders, aansluiting bij het ziekenfonds, gebeurlijke vragen naar aansluiting bij politieke partijen of politieke voorkeur, vragen naar schoolprestaties en redenen van het overzitten".

Myjer⁷ blijft ervoor om door middel van een wet op bedrijfsorganisatie aan de hand van de functievereisten vast te leggen welke de toegelaten infor-

matievragen zouden zijn. In de eerste fase voor de aanwerving zijn er nog andere momenten die gevaarlijk zijn voor de privacy. We denken aan het inwinnen van referenties over beroeps- en persoonlijke antecedenten.

In de regel omvat een referentie van een vorige werkgever zowel zakelijke als subjectieve gegevens. Een voorbeeld van subjectieve referentieverlening is: "mijn indruk over betrokkene is ...".

Tegenover de informatie, die verstrekt wordt via referenties is er voor de sollicitant tot nu toe geen controle mogelijk. Hij kan zich niet verdedigen tegen dergelijke onjuiste of onvolledige informatie. Een mededeling aan de sollicitant via welke andere media men over hem inlichtingen zal inwinnen en een afschrift over deze verkregen informatie zou deze procedure opener kunnen maken. Bij het interview moet de sollicitant zich meestal laten ondervragen en ontleden en stelt hij zelf niet zoveel vragen. Wanneer dit toch zou gebeuren zullen zijn vragen bij de bedrijfsleider in vele gevallen te indringend voorkomen en vormen zij een tegenaanwijzing. Van twee gelijkwaardige partijen, namelijk personeelsverantwoordelijke of psycholoog-aanwerver en sollicitant is er moeilijk sprake. De consultants weten meestal niet welke informatie zij bij de aanwervende partij moeten inwinnen. Bij veel aanwervingssituaties staat de sollicitant als enkeling tegenover verschillende afgevaardigden of gedelegeerden van het bedrijf. Ongetwijfeld zouden van de zijde van de kandidaat vragen naar de betrekking, de arbeidssfeer, de structuur en de kredietwaardigheid van het bedrijf zeer begrijpelijk zijn.

Van de psycholoog moet men verwachten dat hij tests gebruikt die voldoen aan vereisten van betrouwbaarheid en geldigheid. Tevens moet er een normering voorhanden zijn waarbij het individuele resultaat afgewogen kan worden aan de groepsnormen. In één woord, er moet steeds sprake zijn van wetenschappelijk verantwoord testgebruik en hiervoor is zowel een psychometrische cijfermatige als klinisch beschrijvende of een integratie van beide mogelijk.

Voor de meeste consultants is het psychologisch onderzoek gehuld in een geheimzinnige sfeer. Dit verhoogt zeker de angst en de defensiviteit. Wij kunnen moeilijk het argument aanvaarden dat het onderzoek onnodig ingewikkelder zou worden door vooraf inlichtingen te verstrekken. Dit geldt ook bij het gebruik van persoonlijkheidstests. Wij onderschrijven volledig de mening van Myjer⁸, die poneert dat het verschaffen van de rechtspositie pre- valeert boven efficiency.

De onderzochte moet voldoende waarborgen hebben dat de resultaten van het psychologisch onder-

⁶ E.P.J. MYJER, "Sollicitant, privacy en psychologische test", in *Ars Aequi*, op. cit.

⁷ MYJER, op. cit.

⁸ MYJER, op. cit.

zoek slechts door deskundige personen worden afgenomen. We kunnen moeilijk de vraag beantwoorden of directe chefs kennis moeten hebben van het psychologisch onderzoek van hun ondergeschikten. Als argument pro kan men stellen dat ze voor een groot gedeelte verantwoordelijk zijn voor een efficiënte functie-uitoefening van de betrokkenen. Wanneer de chef in het psychologisch rapport een aantal tips krijgt om de ontwikkeling van de nieuw aangeworvene zo goed mogelijk te begeleiden kan dit een waardevolle hulp zijn. Hij kan ook het rapport van de nieuw aangekomene verkeerd gebruiken, om niet te zeggen misbruiken. Hij kan ongepast bepaalde tekorten die in het rapport gesignaleerd waren gaan herhalen. Kennis betekent ook macht. Kennis van het rapport kan door de chef gebruikt worden om een tactiek uit te stippelen waarbij de nieuw binnengekomene met hem in de toekomst minder kan gaan rivaliseren of hem boven het hoofd groeien.

Algemeen gesteld mogen binnen een werkorganisatie slechts die personen die een directe stem hebben in het toekennen van de vacature, kennis krijgen van de bevindingen van het psychologisch onderzoek.

Naar onze mening impliceert elke beoordeling ook de plicht van verantwoording van de beoordelaar. Toegepast op het psychologisch onderzoek betekent dit dat de betrokkene kennis moet kunnen krijgen van de resultaten van zijn onderzoek en ze achteraf moet kunnen bespreken met de psycholoog.

In bepaalde procedures van aanwerving laat men de sollicitant, na lectuur van zijn rapport, zelf beslissen of dit laatste ook aan de opdrachtgever zal worden uitgebracht dan wel of hij zich zal terugtrekken. In dit laatste geval zal het rapport ook moeten worden vernietigd.

Informatie over psychologische onderzoeken mag niet uitgewisseld worden met andere opdrachtgevers zonder dat de onderzochte persoon hiervan op de hoogte is en zijn toelating heeft gegeven.

Bij uitwisseling van psychologische adviezen met derden kan men onder meer denken aan het doorgeven van gegevens over geteste personen aan andere werkgevers dan diegenen voor wie het onderzoek eigenlijk is uitgevoerd. Wanneer persoonlijke gegevens van een groot aantal individuen verzameld zijn in wat men als data-banken zou kunnen bestempelen, is het gevaar verre van denkbeeldig dat hiervan misbruik zou worden gemaakt. A fortiori doet dit zich voor wanneer de persoonsgegevens computerabel zijn gemaakt.

Een privacybedreigende concentratie van een grote veelheid van persoonlijke data moet streng bevaakt worden. In de Amerikaanse wetgeving is bepaald dat een absoluut verbod voor derden geldt om informatie over een persoon zonder diens toestemming aan een geautomatiseerd persoonsregistra-

tiesysteem door te geven. Mensen zijn dynamisch evoluerende entiteiten. Zelfs met geldige tests zijn de resultaten nog maar beperkt houdbaar in de tijd. Zo zou men op psychologische gronden een termijn kunnen bepalen waarna de opgeslagen psychologische testresultaten niet meer als valide zijn te beschouwen. Bij opgeslagen gegevens brengt dit meteen de eis tot verwijdering mee.

Om dit alles af te ronden, mogen nog enkele praktijkvoorbeelden worden aangehaald om de bovengenoemde problematiek te illustreren:

— Weinig bedrijfsleiders blijken zich naar onze mening te bekommeren over privacy-indringende componenten bij sollicitatieformulieren. Voor een flink stuk is dit gebaseerd op gebrek aan sensitiviteit voor dit probleem. Zij willen zoveel mogelijk informatie over de sollicitant om maximaal te kunnen decideren of de prognose voor het slagen in de job gunstig is. Anders gezegd, de informatie-inwinning is geen "l'art pour l'art" maar het criterium is de functie met haar verschillende taken en de daarmee corresponderende vereisten. Zeker is het spijtig dat dit een eenrichtingsverkeer is, terwijl in een dynamische aanpak van organisatie ontwikkeling en management development ook de leiding tot autokritiek en verandering bereid moet zijn. Ten onrechte beschouwt de bedrijfsleiding niet-antwoorden op vragen die de consultant als persoonlijk beschouwt, als verdacht.

— Ons werd door bedrijfsleiders de vraag gesteld om het handschrift te analyseren van hun ondergeschikten, terwijl dit handschrift zonder het weten van deze laatsten was weggenomen. We willen hier niet ingaan op de diagnostische waarde van de grafologie, maar enkel wijzen op een flagrant voorbeeld van schending van de privacy.

— Af en toe wordt de psycholoog gevraagd om mensen te testen die reeds in het bedrijf werken. Dit gebeurt o.m. om zijn oordeel te geven over kandidaten, die virtueel allen in aanmerking komen voor interne promotie. Wij menen dat een goed opgezet psychologisch onderzoek van een objectiverende buitenstaander hier zeker waardevol kan zijn, maar andere evaluatiecriteria zoals specifieke vaktechnische ervaring, verdienstenwaardering, anciënniteit... worden best in de procedure betrokken. In deze promotionele optiek loopt de werkzekerheid van de niet bevorderden geen gevaar. Anders gesteld is het wanneer de psycholoog de opdracht krijgt iemand te onderzoeken, waarvan men hoopt dat de bevindingen van het psychologisch onderzoek elementen zullen bijbrengen die de incompetentie of mindere geschiktheid van de betrokkene voor de betrekking accentueren. De personeelschef hoopt alsdan via een "buitenstaander" te weten te komen wat hijzelf niet zo luid durft zeggen en meer troeven in handen te hebben voor het geven van een ontslag. De scheidingslijn tussen feitelijkheid (minder ge-

schikt voor de betrekking) en intentionaliteit (beïnvloed door chef, het standpunt van de betalende partij moeten innemen) is niet zo gemakkelijk te trekken.

Niet enkel privacybedreigend maar ook -schendend is de volgende modaliteit van personeelsaanwerving met tests, die we als een depreciërende "afvallingskoers" zouden willen bestempelen. In dit geval gebeurt er een trapsgewijze selectie: de psycholoog roept alle kandidaten dezelfde dag op. Als eerste selectiemiddel wordt bv. een algemene intelligentietest afgenomen, die onmiddellijk daarna door helpers verbeterd wordt. Dit leidt tot de eliminatie van een aantal kandidaten. Hierna roept men de naam af van de geëlimineerden, die kunnen vertrekken. Met de tweede proef, bv. een specifiek vaktechnisch gegeven, gaat de rivaliserende schifting verder, waarbij telkens de uitslagen worden bekend gemaakt van hen, die uitvallen.

3. Voorstellen tot een recht op beroep bij solliciteren

Met het recht op nabespreking en inzage van het psychologisch rapport hangt eveneens het recht op beroep tegenover de test en de procedure samen.

Garantie betreffende de onafhankelijkheid van de psychologen bij selectie lijkt ons een voorwaarde die meer dan wenselijk is maar in de praktijk moeilijk te realiseren. Het bedrijf werft en ontslaat eventueel de psycholoog. Het is ook het bedrijf dat de psycholoog betaalt. Hieruit blijkt zo al niet een absolute, dan toch een relatieve bedrijfsafhankelijkheid.

Het blijft een open vraag of de sollicitant niet de mogelijkheid moet hebben om een alternatieve psychologische testing uit te lokken of een andere vorm van beoordeling voor te stellen, die evenveel waarborgen zou kunnen bieden voor objectiverende vergelijking.

Een beroepsvereniging is veelal gericht op het bewaken van de eigen stand. Dit geldt voor psychologen, geneesheren en voor andere beroepen. Als algemene regel willen wij hierbij stellen dat de cliënten een mondig aandeel van medezeggenschap moeten krijgen in het opstellen van beroepsregels en de controle daarop.

Naar analogie van de medische tuchtwet kan men ook denken aan een dergelijke psychologische tuchtwet. Elkeen die als psycholoog optreedt, c.q. psychologische tests afneemt, zou hieraan onderworpen moeten zijn.

Algemene regels met betrekking tot personeelsaanwerving en een algemene aanduiding van de hierbinnen te hanteren middelen kunnen de basis van een wet vormen. Binnen het bedrijf kan dan een verschijning van deze algemene code gemaakt wor-

den. Naargelang de functievereisten die uiteraard verschillend zullen zijn kan men in het bedrijf een subcode vastleggen. Myjer⁹ meent dat ook als een algemene wet zou opgesteld zijn, dat de sollicitatieproblematiek tamelijk complex zal blijven. Daarom meent hij dat de oplossing zou kunnen worden gevonden in het creëren van een instantie die zich speciaal met deze vraagstukken zou bezig houden (een soort ombudsman). Deze selectieombudsman zou onderzoeken of er reden is om te adviseren tot enige vorm van actie en optreden. Dit zou zich kunnen voordoen bij schending van de regels van het psychologische of medische tuchtrecht en bij klachten in verband met privacy bij de procedure.

Het kan niet ontkend worden dat er zeker een preventieve werking zou uitgaan van een gebeurlijke processuele dreiging. Het psychologisch tuchtcollege zou zeker niet, noch overwegend uit psychologen mogen bestaan. Representanten van alle partijen die bij de praktijkuitoefening van de psycholoog betrokken zijn zouden erin moeten voorkomen. In een woord het hele "cliënt-systeem". Hiermee bedoelen wij dat naast psychologen ook vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties, van de arbeidsinspectie, vertegenwoordigers van patiëntenraden, ziekenfondsen, juristen ... erin opgenomen moeten zijn. Zeker zal er een wet moeten komen die impliceert dat alleen psychologen mogen werken met psychologische onderzoeksmethodes als bv. psychologische tests.

Consultanten die menen dat ze onjuist of onrechtvaardig zijn behandeld zouden de gelegenheid moeten krijgen uit te kijken naar één of ander beroep tegen de beslissing. Van Strien¹⁰ somt een zestal mogelijkheden op:

- een persoonlijke klacht bij de testende instantie
- een persoonlijke klacht bij de werk- of opdrachtgever van de psycholoog
- actie via een belangenorganisatie
- een klacht bij de rechter wegens onrechtmatige daad van de psycholoog
- klachten bij de beroepsvereniging van psychologen
- het invoeren van de publieke opinie.

Het blijkt nu zo te zijn dat in Nederland enkel de vijfde instantie, een beroepsvereniging van psychologen afgestemd is op het speciale karakter van beklaag in dit soort zaken.

Bij de advisering dient de controlerende instantie ervoor te waken dat er geen schaduwrapportering gebeurt. Dit betekent dat de psycholoog over dezelfde persoon twee soorten van rapporten zou uitbrengen: een eufemistisch opgestelde tekst met ver-

⁹ MYJER, *op. cit.*

¹⁰ P.J. VAN STRIEN, "Tuchtrecht voor Psychologen?" *Wetenschap en samenleving*, februari 1974.

zachte contra-indicaties die hij zou laten lezen aan de geteste en een rapport met scherper opgestelde tegenaanwijzingen en meer ongezuurde waarheden, dat bestemd zou zijn voor de opdrachtgever.

Het psychologisch onderzoek mag niet onnodig diep in de privé sfeer van de betrokkenen willen indringen. Het is niet zo eenvoudig om over dit punt juist afgebakende criteria te formuleren. Vragen die op het eerste gezicht totaal irrelevant zijn en een juridisch argument tegen de privacy-integriteit zouden kunnen uitmaken, kunnen toch hun zin en belang hebben en soms een onmisbare sluitsteen vormen voor het inzicht in de totale existentiële werkelijkheid van de consultant. Wanneer de psycholoog fundamentele tegenaanwijzingen meent te zien in persoonlijkheidsstreken die de intiemere sfeer of het waardeleven maken, dan menen we dat dit in het rapport niet gedetailleerd mag worden besproken. Naar analogie met een medisch onderzoek vinden wij dat de psycholoog in dit geval onder algemene bewoordingen schrijft dat er bezwarende persoonlijkheidsaspecten zijn voor de functie.

Deze regels en modaliteiten voor de behandeling van sollicitanten moeten een geïntegreerd geheel vormen van het gehele sociale beleid van de onderneming.

In de praktijk blijken in ons land de sollicitanten niet manifest naar voren te treden met desiderata omtrent de modaliteiten en het recht op beroep bij testonderzoek. Voor de sporadische processuele ingrepen verwijzen wij naar het tweede gedeelte. In Nederland is de sensibiliteit veel groter m.b.t. de besproken problemen. In de laatste jaargangen van het tijdschrift *De Psycholoog*¹¹ dat uitgaat van het Instituut voor Praktiserende Psychologen kan men kennis nemen van de deontologische standpunten van de onderscheiden werkgroepen (ontwikkelingspsychologie, bedrijfspsychologie, klinische psychologie...). De maatschappijkritische invloed t.o.v. testing is er in beduidende mate meer voelbaar. Over dubieuze technieken van "head-hunting" is in de buitenwereld niet zoveel bekend.

Het gaat hier om privé organismen, die op vraag van bepaalde bedrijven meestal kaderpersoneel kunnen sturen. Dit direct verplaatsen van de (hopelijk) "right man on the right place" gebeurt tegen uitermate hoge sommen. Het passief verzet tegen testonderzoek (niet gaarne meewerken, maar toch ondergaan omdat het niet anders kan) zou in de komende periode veel scherpere en concrete vormen kunnen aannemen.

De sollicitant blijkt niet zoveel rechten te hebben in deze voorfasen van de indienstneming. Er wordt nagenoeg geen aandacht besteed aan zijn rechtspo-

sitie als informatieverschaffer.

Om aan gewettigde vragen naar meer medezeggenschap bij de aanwervingsprocedure met tests tegemoet te komen moeten de psychologen zelf hierin reële veranderingen aanbrengen o.a.: kennisgeving van rapporten aan consultants, installeren van modaliteiten met recht op beroep en betere informatie over de mogelijkheden en beperkingen van psychologisch onderzoek.

II. ARBEIDSOVEREENKOMSTENRECHT

A. Probleemstelling

Recht op arbeid enerzijds, vrijheid van onderneming anderzijds. Het fundamenteel recht van de werknemer op arbeid die zijn bestaanszekerheid waarborgt, komt regelmatig in conflict met de vrijheid van de werkgever om zijn onderneming vrij op te richten, te beheren en te sluiten. Bij dit vrij beheer beschikt de werkgever over een haast discretionair aanwervings- en ontslagrecht. Daarbij komt dat in de arbeidsovereenkomst, die uit het burgerlijk recht gegroeid is, bepaalde elementen ontbreken die in een burgerrechtelijke overeenkomst aanwezig zijn, nl. de gelijkheid en de volkomen vrijheid van beide partijen. Immers, deze laatste staan niet op gelijke voet aangezien de werknemer naar arbeid vraagt om in zijn noodzakelijke bestaanszekerheid en in die van zijn familie te voorzien, terwijl de werkgever arbeid aanbiedt waarvan de voorwaarden in hoge mate door hem bepaald worden. De werknemer blijft vrij deze overeenkomst, die aspecten van een toetredingscontract vertoont, al dan niet aan te gaan, maar zelden zal hij zich kunnen veroorloven te weigeren.

Bij het aangaan van de arbeidsovereenkomst zal de werkgever in de meeste gevallen rekening houden met vroegere handelingen en houdingen van de sollicitant, en hem daarom verzoeken fysische en psycho-technische testen en onderzoeken te ondergaan en vragenlijsten in te vullen. De werkgever wenst immers te vernemen met wie hij de arbeidsovereenkomst zal aangaan, de vragen kunnen betrekking hebben zowel op aangelegenheden die rechtstreeks in verband staan met de arbeid als op aangelegenheden die slechts onrechtstreeks in verband ermede staan of die zelfs tot het privé-leven van de sollicitant behoren. Daarentegen zal de werknemer, gezien zijn toestand van economisch zwakkere partij, in de meeste gevallen de werkgever geen vragen stellen betreffende de toestand van de onderneming of betreffende zijn persoon, familie en verleden.

Hier nu wordt gepoogd een beeld weer te geven van de gevolgen van daden uit het privé-leven, t.a.v.

¹¹ Nederlands Instituut voor Praktiserende Psychologen, *De Psycholoog*, maandblad.

het aangaan en het voortduren van een arbeidsovereenkomst.

B. *Privé-leven en tot stand komen van de arbeidsovereenkomst*

Bij het tot stand komen van de arbeidsovereenkomst laat de werkgever, zoals dit trouwens uit de uiteenzetting over de psychologische aspecten van het probleem blijkt, de sollicitant in de meeste gevallen fysische en psycho-technische testen ondergaan en vragenlijsten beantwoorden. Daarbij komt de mogelijkheid, voor de werkgever, inlichtingen bij vorige werkgevers in te winnen. Dit aspect van het probleem ontsnapt meestal aan het werkveld van de sociale wetgeving, omdat het recht op arbeid door geen positieve rechtsregel gewaarborgd is; de werkgever beschikt over een vrijwel onbeperkt beslissingsrecht bij de aanwerving¹², en de sollicitant die aan objectieve voorwaarden beantwoordt kan zonder motivering geweigerd worden.

Een van de redenen waarom sollicitanten geweigerd worden, ligt in hun aansluiting bij een werknemersorganisatie. De vakverenigingsvrijheid met haar positieve en negatieve aspecten (het recht aan te sluiten bij een vakorganisatie en het recht om niet aan te sluiten) kan in bepaalde gevallen aangetaast worden. In Frankrijk is de weigering van aanwerving wegens lidmaatschap van vakvereniging of wegens vakbondsactiviteiten sedert 1956 uitdrukkelijk verboden; de geweigerde sollicitant heeft het recht een schadevergoeding te vorderen, inzonderheid wegens morele schade¹³. En het Franse Hof van Cassatie heeft de overtreding van deze bepalingen, die iedere discriminatie op het vlak van aanwerving op grond van syndicale motieven verbiedt, als rechtsmisbruik beschouwd¹⁴. Gelet op de syndicale vrijheid heeft de sollicitant het recht zich ervan te onthouden zijn eventueel lidmaatschap bij een vakvereniging aan de werkgever bekend te maken; hij heeft zelfs het recht desbetreffend een valse verklaring af te leggen^{15, 16}. In vele gevallen kan echter bij effectieve discriminatoire behandeling, het bewijs niet worden geleverd van het feit dat de weigering van de sollicitant op syndicale overwegingen gegrond was.

Een dergelijke positiefrechtelijke bescherming van de syndicale vrijheid bestaat in België niet.

Behalve om redenen van syndicaal lidmaatschap kan een sollicitant om nog andere redenen geweigerd worden. En volgens de rechtspraak van het Franse Hof van Cassatie kan een geslaagde kandidaat die niet aangeworven wordt, in bepaalde gevallen schadevergoeding bekomen¹⁷.

Tegen een weigering van aanwerving bestaat in België geen beroep, en in de praktijk wordt de geweigerde sollicitant meestal zonder motivering of zonder de echte reden van de weigering te vernemen, huiswaarts gestuurd.

C. *Privé-leven en behoud van de dienstbetrekking*

Iedere partij kan aan een arbeidsovereenkomst een einde maken ofwel door de betekening en naleving van een opzeggingstermijn, ofwel door onmiddellijk ontslag te geven indien dringende redenen daartoe bestaan¹⁸; ook kan de arbeidsovereenkomst wegens bedrog nietig worden verklaard¹⁹.

Bij naleving van de opzeggingstermijn moet de reden van het ontslag aan de wederpartij niet noodzakelijk worden medegedeeld. Een daad uit het privé-leven kan de oorzaak van de beëindiging van de arbeidsovereenkomst zijn; maar de ontslagen partij heeft geen beroep, tenzij bij willekeurig ontslag of bij rechtsmisbruik²⁰. Bij ontslag om dringende redenen daarentegen moet de reden die aanleiding gaf tot het ontslag, in een aangetekende brief of gelijkwaardige akte duidelijk en nauwkeurig ter kennis van de wederpartij worden gebracht. Indien de werkgever, om redenen o.m. van discretie, vage bewoordingen gebruikt, bestaat de mogelijkheid dat de rechter, in geval van betwisting, de ernst van de aangevoerde reden moeilijk of zelfs helemaal niet kan beoordelen. Het aantal geschillen die in dit verband ontstaan is belangrijk²¹.

De dringende reden wordt als zodanig erkend wanneer de feiten en omstandigheden van die aard waren dat er van de wederpartij redelijkerwijze niet kan worden gevraagd dat zij de dienstbetrekking verder laat voortduren; de verdere samenwerking wordt onmiddellijk en definitief onmogelijk²². Beide partijen in de arbeidsovereenkomst kunnen zich op de dringende reden beroepen, maar in de praktijk wordt dat door de werknemer t.a.v. de werkgever slechts zelden gedaan. De redenen die de werk-

¹² Beperkingen: bv. verplichte tewerkstelling van een aantal minder-validen (Wet van 16 april 1963 betreffende de sociale reklassering, artt. 20 e.v. en K.B. van 11 augustus 1972 betreffende de plaatsing in overheidsdiensten).

¹³ Fr. Code du Travail, boek III, artikel 1, a; tevens stelt artikel 55 strafsancities.

¹⁴ Zie CAMERLYCK en LYON-CAEN, *Droit du Travail*, Parijs, 1970, nr. 473, de aldaar geciteerde rechtspraak.

¹⁵ Zie VERDIER, *Syndicats*, Parijs, 1966, nr. 143, die zulke houding als een vorm van syndicale vrijheid beschouwt en iedere gedachte van "dolus" uitsluit.

¹⁶ Zie o.m. Cass. soc., 13 mei 1969, D., 1969, 528, met noot van SAVATIER.

¹⁷ Cass. civ., 11 februari, 1970, D., 1970, 329.

¹⁸ Arbeidsovereenkomstenwetten arbeiders, bedienden.

¹⁹ Art. 1109 e.v.

²⁰ Arbeidsovereenkomstenwet werklieden, art. 24ter wat de arbeiders betreft; bepalingen van het burgerlijk recht wat de bedienden betreft.

²¹ Zie o.m. Cass., 16 mei 1968, Pas., 1968, I, 1071.

²² Cass., 11 oktober 1962, Pas., 1963, I, 183.

gever als dringend aanvoert, houden in de meeste gevallen rechtstreeks verband met de arbeid. Bij ontslag wegens handelingen en houdingen uit het privé-leven van de werknemer is er slechts een onrechtstreeks verband met de inhoud of is elk verband ermede uitgesloten. De arbeidsovereenkomst kan derhalve wegens redenen uit het privé-leven van de werknemer beëindigd worden, ofwel met opzegging, ofwel wegens dringende reden ofwel door ontbinding. Vermits bij opzegging de reden van het ontslag niet dient te worden bekendgemaakt, is het in feite enkel bij ontbinding van de arbeidsovereenkomst of bij verbreking ervan wegens dringende reden dat de weerslag van het privéleven t.a.v. het behoud van de dienstbetrekking kan waargenomen worden.

1) *Feiten die zich hebben voorgedaan vóór het tot stand komen van de arbeidsovereenkomst*

De reden van het ontslag behoeft niet noodzakelijk te bestaan in feiten die zich in de loop van de arbeidsovereenkomst voordoen of die tijdens de duur ervan blijken.

Indien in de tijd verlopen tussen het aangaan van de arbeidsovereenkomst en de aanvang van de arbeid, de ene partij kennis krijgt van daden en gedragingen van de andere partij, die het voortzetten van de arbeidsovereenkomst onmogelijk maken, kan een einde worden gemaakt aan deze overeenkomst, in voorkomend geval wegens dringende reden.

En indien één der partijen die de arbeidsovereenkomst hebben aangegaan, in de loop ervan kennis krijgt van elementen die erop wijzen dat zij door de andere partij bij het tot stand komen van deze overeenkomst misleid werd, bestaat de mogelijkheid dat de partij die zich misleid acht, een einde aan de overeenkomst maakt. Zo werden arbeidsovereenkomsten in het verleden onmiddellijk beëindigd wegens het overleggen van valse of vervalste getuigenschriften, wegens het verstrekken van valse inlichtingen met betrekking tot de beëindiging van een vorige dienstbetrekking, het vroegere loon, de leeftijd of de arbeidsgeschiktheid²³, wegens onjuiste inlichtingen aan de keurende arts²⁴.

In bepaalde gevallen werd het bedriegelijk opzet ingeroepen (art. 1109 e.v. B.W.). Zulk opzet moet evenwel vaststaan. Dit was bijvoorbeeld niet het geval voor de sollicitant die zijn ziekte-toestand bij de aanwerving niet medegedeeld had omdat hij de

ernst van zijn ziekte niet kende, evenmin als de weerslag ervan op zijn arbeid²⁵.

De nietigheid van de arbeidsovereenkomst wegens dolus wordt verworpen indien de valse verklaring van de sollicitant niet doorslaggevend was voor het aangaan van de arbeidsovereenkomst²⁶.

Geoordeeld werd dat ten onrechte wegens dringende redenen werd ontslagen de werknemer die bij de aanwerving nagelaten had te verklaren dat hij bij dezelfde werkgever reeds vroeger gepostuleerd had²⁷, dat hij als priester-arbeider gewerkt had²⁸, dat hij een strafrechtelijke veroordeling gevolgd door rehabilitatie ondergaan had²⁹; ook de werknemster die haar zwangerschap niet medegedeeld had³⁰.

Thans wordt een onjuiste verklaring bij de aanwerving in de reegl niet meer als dringende reden beschouwd, indien geen bedrog vaststaat³¹.

2) *Feiten die zich in de loop van de arbeidsovereenkomst hebben voorgedaan*

In beginsel hebben feiten uit het privé-leven van één der partijen geen gevolgen t.a.v. het voortduren van de arbeidsovereenkomst. Dit geldt evenwel niet, indien deze feiten rechtstreeks of onrechtstreeks de belangen van de onderneming schaden of een ongunstige weerslag hebben op de goede naam van het bedrijf of van de werkgever, op de arbeid van de betrokkene of van zijn werkgezellen. In de praktijk worden alleen daden uit het privé-leven van de werknemer ingeroepen. Indien de feiten uit het privé-leven van de werknemer een dergelijke weerslag hebben, kan de werkgever optreden: aanmaningen, disciplinaire sancties, of ontslag, eventueel wegens dringende reden. Het recht van de werkgever het privé-leven van de werknemer te beoordelen, is volgens Durand objectief bepaald, dit in tegenstelling met zijn recht de leiding in de onderneming naar eigen goeddunken waar te nemen³².

Bij het hanteren van dit objectief bepaald controle-recht waarover de werkgever buiten de arbeidsverhouding beschikt, dient rekening te worden gehouden o.m. met de aard van de handeling, met de aard van de onderneming, met de functie van de

²³ Zie Nederlandse rechtspraak in W.C.L. VAN DER GRINTEN, *Arbeidsovereenkomstenrecht*, Alphen a.d. Rijn, 1971, blz. 154-155; rekening houdend met het niet recent karakter van bepaalde beslissingen wijst deze auteur erop dat de dringende aard van bepaalde redenen heden waarschijnlijk niet zou in aanmerking komen.

²⁴ Hoge Raad, 13 november 1959, N.J., 1960, nr. 61.

²⁵ W.R.R. Brussel, 27 juni 1963, T.S.R., 1963, 320.

²⁶ Cass. fr. soc., 23 april 1960, J.C.P., 1960, IV, 81.

²⁷ W.R.R., Charleroi, 1 februari 1966, T.S.R., 1966, 46.

²⁸ Douai, 16 december 1971, geciteerd door CAMERLYNCK, *Contrat de Travail*, Parijs, mise à jour 1973, nr. 72.

²⁹ Arbh. Brussel, 24 mei 1971, A.R. 47; Arbrb. Luik, 22 februari 1971, *Jur. L.*, 1971-72, 61.

³⁰ Arbeidshof Brussel, afd. Bergen, 22 december 1973, A.R. 1609; anders: Arbh. Brussel, 17 mei 1974, J.T., 1974, 532.

³¹ Arbh. Brussel, 24 mei 1971, A.R. 47, reeds geciteerd.

³² DURAND, *Traité de Droit du Travail*, Parijs, 1947, deel I, nr. 356, die naar A. HUECK en H.C. NIPPERDAY verwijst.

betrokkene in het bedrijf³³. Van de werknemer wordt verwacht, zoals Camerlynck en Lyon-Caen het uitdrukken, dat hij de arbeidsovereenkomst op een plichtbewuste en eerlijke wijze uitvoert³⁴; dit geldt in de eerste plaats in de onderneming zelf, doch kan in bepaalde gevallen tevens ook buiten het bedrijf en t.a.v. derden gelden.

Het controlerecht van de werkgever mag echter geen aanleiding geven tot misbruiken en tot inmenging in het privé-leven van de werknemer.

Uit de rechtsleer blijkt dat vroeger onderscheid werd gemaakt naargelang de werkgever controle uitoefende over het privé-leven van een leerjongen of over dat van een werknemer³⁵; het controlerecht was ruimer t.a.v. de leerjongen, omdat de werkgever geacht werd een volledige opleiding te verstrekken aan de leerling; een dergelijk onderscheid schijnt thans niet meer te worden gemaakt.

Hierna volgen een aantal feiten uit het privé-leven van de werknemer die in de praktijk aanleiding gaven tot verbreking van de arbeidsovereenkomst:

a) *Deelneming aan syndicale activiteiten*

De door België aangenomen internationale normen³⁶ waarborgen het recht op syndicaal lidmaatschap en op syndicale activiteiten; overeenkomstig artikel 20 van de Belgische Grondwet en de bepalingen van de Wet van 24 mei 1921 is het verenigingsrecht in België positief erkend; sancties zijn enkel in geval van kwaad opzet gesteld, maar niet in geval van aantasting van de vrijheid zelf, hoewel het door België goedgekeurde Verdrag van de I.A.O. nr. 87 geen kwaad opzet vereist. De Franse wetgever daarentegen heeft de rechtsregelen op dat punt in overeenstemming met de internationale normen gebracht; want, zoals reeds vermeld, werd in 1956 een bepaling in de Code du Travail opgenomen, waarbij op straffe van schadevergoeding en sancties iedere discriminatoire maatregel, zowel bij de aanwerving als tijdens het verloop van de arbeidsovereenkomst wegens syndicaal lidmaatschap of syndicale activiteiten verboden is; dit laatste geldt o.m. bij arbeidsverdeling, bevordering, loon en sociale voordelen, disciplinaire maatregelen en

ontslag³⁷. De wet van 1956 heeft een wettelijke grens gesteld aan het recht op eenzijdige verbreking van arbeidsovereenkomst door de werkgever; deze grens is de syndicale vrijheid. Behoudens de bepalingen van de wet van 1921 wordt de syndicale vrijheid in de Belgische sociale wetgeving slechts weinig beschermd³⁸. Wel kan een ontslag, dat op syndicale overwegingen steunt, als willekeurig of als misbruik van recht worden beschouwd. De moeilijkheid bestaat evenwel hierin, dat de werknemer het willekeurig karakter van het ontslag of het misbruik van het recht moet bewijzen; en in de praktijk is de werknemer hiertoe slechts zelden in staat, omdat het bewijs van een psychologisch feit moet worden geleverd³⁹. In feite is de bescherming van de syndicale vrijheid t.a.v. het ontslagrecht van de werkgever, ook in Frankrijk, slechts illusoir⁴⁰.

b. *Ideologische en politieke tegenstellingen*

De gedragingen, daden en houdingen van de werknemer kunnen op het behoud van de dienstbetrekking onderscheiden gevolgen hebben naargelang van de bedrijvigheid van de werkgever. Indien deze bedrijvigheid in ideologische, filosofische of politieke activiteiten bestaat, wordt soms van de werknemer gevraagd dat hij de maatschappelijke visie van de organisatie waarin hij werkzaam is, in het openbaar niet bestrijdt; inbreuken hierop werden reeds als dringende redenen beschouwd⁴¹. Of de vereiste eerbied voor de organisatie, wanneer deze laatste een kerkelijk of confessioneel karakter heeft, zich uitstrekt tot de verplichting haar normen inzake huwelijk na te leven, is een punt waarover veel betwisting bestaat.

Overeenkomstig het algemeen reglement voor het onderwijzend en administratief lekenpersoneel van de door de Staat gesubsidieerde katholieke inrichtingen kan de dienstbetrekking worden beëindigd wanneer een lid van voornoemd personeel door een persoonlijke of gezinstoestand de wetten van de christelijke moraal of van de katholieke kerk schendt⁴².

In het arbeidsovereenkomstenrecht is het opnemen van ontbindende voorwaarden in een arbeidsovereenkomst in beginsel toegelaten; alleen heeft de wetgever in 1969 de ontbindende voorwaarde in

³³ Zie daarover meer o.m. in M. DESPAX, "La vie extra-professionnelle du salarié et son incidence sur le contrat de travail", J.C.P., 1963, I, 1776, geciteerd door CAMERLYNCK en LYON-CAEN, *op. cit.*, nr. 167, ref. 5. Zie ook D. AUTIÉ, *La rupture abusive du contrat de travail*, Parijs, 1955, nr. 58bis.

³⁴ CAMERLYNCK en LYON-CAEN, *op. cit.*, nr. 184 e.v.

³⁵ Zie DURAND, *Traité de Droit du Travail*, Parijs, 1947, deel I, nr. 356.

³⁶ Zie o.m. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 23; Europees Sociaal Handvest, art. 5; Verdrag Europese Economische Gemeenschappen, art. 118; Verdrag nr. 87 van de Internationale Arbeidsorganisatie betreffende de syndicale vrijheid en de bescherming van het syndicaal recht.

³⁷ Zie J.M. VERDIER, *Syndicats*, Parijs, 1966, nr. 145 e.v.

³⁸ Syndicale afgevaardigden alsook leden en kandidaten van de ondernemingsraden en comités voor veiligheid en hygiëne genieten een wettelijke bescherming.

³⁹ Zie daaromtrent meer in CAMERLYNCK, "Du motif inexact au fallacieux prétexte", D., 1960, Chron. XIX, geciteerd door CAMERLYNCK en LYON-CAEN, *op. cit.*, nr. 165.

⁴⁰ J.M. VERDIER, *Syndicats*, Parijs, 1966, nr. 146, en de daar geciteerde rechtspraak.

⁴¹ Zie Arbeitsgericht Darmstadt, 26 juni 1969, *Soc. Maandblad Arbeid*, 1970, blz. 282 met noot van J. MANNOURY.

⁴² Zie daaromtrent meer in T.S.R., 1971, 165.

drie gevallen nietig verklaard⁴³. Clausules met betrekking tot ontbinding van de overeenkomst bij huwelijk in omstandigheden tegenstrijdig met een bepaalde leer zijn op zichzelf niet nietig. Zij werden evenwel door het Arbeidshof Brussel strijdig geacht met artikel 8 van het Verdrag betreffende de Rechten van de Mens en met de openbare orde⁴⁴. Het Arbeidshof te Luik heeft zulke bedingen daarentegen geldig verklaard⁴⁵.

Daarenboven wordt het huwelijk in bepaalde omstandigheden door de onderwijsinstelling als dringende reden aangevoerd en wordt de overeenkomst niet ontbonden maar onmiddellijk verbroken. In dat geval wordt door de onderwijsinstellingen beweerd, dat het feit te verkeren in een huwelijks-toestand die onverenigbaar is met de principes die aan de in zulke instellingen gegeven opvoeding ten grondslag liggen, als een dringende reden dient te worden beschouwd. De vraag is dan of een niet kerkelijk huwelijk van personen die in dienst staan van katholieke onderwijsinstellingen, of een huwelijk met een uit de echt gescheiden persoon, ofwel met een rooms-katholieke priester die zijn ambt niet meer uitoefent, als reden voor de onmiddellijke verbreking van de arbeidsovereenkomst kan worden beschouwd. De standpunten daaromtrent zijn verdeeld⁴⁶.

Of de eerbied voor de instelling waar de werknemer tewerkgesteld is, inhoudt dat deze laatste de ideologie eigen aan de instellingen daadwerkelijk belijdt, is eveneens een omstreden vraag; soms wordt de stelling verdedigd dat dit van bepaalde personen die een representatieve functie waarnemen, kan worden gevraagd⁴⁷. Ideologische of politieke meningsverschillen tussen werkgever en werknemer vormen in beginsel geen aanleiding tot ontslag⁴⁸. In dit verband kan evenwel worden vermeld dat het z.g. antipatriottisch gedrag tijdens de oorlog 1940-45 wettelijk als reden voor verbreking van de arbeidsovereenkomst kon worden beschouwd⁴⁹.

⁴³ Wet van 21 november 1969 : huwelijk, moederschap en pensioengerechtigde leeftijd.

⁴⁴ Arbh. Brussel, afd. Antw., 4 mei 1973, R.W., 1973-74, 382.

⁴⁵ Arbh. Luik, 27 juni 1974, J.T.T., 1974, 217.

⁴⁶ Enkele voorbeelden uit recente jaren : W.R.R. Beroep Bergen, 4 september 1965, T.S.R., 1966, 266 ; W.R.R. Antwerpen, 24 maart 1969, R.W., 1970-71, 911 ; W.R.R. Charleroi, 7 juli 1970, T.S.R., 1970, 223 ; W.R.R. Bergen, 7 juli 1970, J.T.T., 1970, 103 ; Arbrb Antwerpen, 31 maart 1971, R.W., 1970-71, 1862 ; Arbrb Bergen, 10 juni 1971, T.S.R., 1971, 164 ; Arbrb Hasselt, 16 april 1973, R.W., 1973-74, 391.

⁴⁷ Zie VAN DER GRINTEN, *op. cit.*, blz. 160.

⁴⁸ Zie bv. Trib. civ. Seine, 9 januari 1953, J.C.P., 1953, III, 7718 ; *id.*, 15 december 1952, *Gaz. Pal.*, 1953, I, 246.

⁴⁹ Besluitwet van 23 augustus 1944, *Pasinomie*, 1944, 81 en de rechtspraak in GEYSEN, *Arbeidsrechtspraak 1922-48*, Brussel, 1949, nr. 1819 e.v. Zie ook W.R.R. Beroep Brussel, 12 oktober 1948, J.T., 1949, 27 : een veroordeling wegens antipatriottisch gedrag levert niet noodzakelijk een dringende reden op.

c. Gedragingen

De gedragingen van de werknemer in zijn privé-leven hebben in beginsel geen gevolgen t.a.v. het behoud van de dienstbetrekking ; dit geldt evenwel niet indien ze van die aard zijn dat ze rechtstreeks of onrechtstreeks een weerslag hebben op de goede gang van zaken in de onderneming. Hierbij kunnen verschillende elementen een doorslaggevend belang hebben : de aard van het bedrijf, de functie van de werknemer in die onderneming, e.a. Over de gedragingen in het privé-leven die een weerslag op het behoud van de arbeidsovereenkomst kunnen hebben, kunnen o.m. worden vermeld : diefstal, bedrog, oneerlijke mededinging, inbreuk op de goede zeden, misbruik van vertrouwen, verduistering, valsheid in geschriften, en andere daden die t.o.v. derden buiten de arbeidsverhouding worden gesteld, kortom handelingen van de wederpartij die van die aard zijn dat het verder vertrouwen ofwel onmiddellijk en definitief onmogelijk wordt — dringende reden — ofwel in die mate aangetast wordt dat de andere de arbeidsovereenkomst opzegt.

1. Voorlopige hechtenis en strafrechtelijke veroordeling

Voorlopige hechtenis, ook wegens daden uit het privé-leven van de werknemer, kan gelden als overmacht die de uitvoering van de overeenkomst tijdelijk schorst, indien de persoon die door deze maatregel getroffen is, geen schuld aan de verweten feiten had⁵⁰. Maar de langdurige afwezigheid van de werknemer die eruit voortvloeit, zonder bericht aan de werkgever, wordt soms door deze laatste als een bewijs van beëindiging van de arbeidsovereenkomst door de werknemer beschouwd⁵¹. De werkgever zou in voorkomend geval ook de ontbinding van de overeenkomst op grond van art. 1184 B.W. kunnen vragen.

Bij strafrechtelijke veroordeling van de werknemer wegens daden in het privé-leven gesteld kan de werkgever in bepaalde gevallen de feiten die daartoe aanleiding gaven, als een reden aanvoeren die een onmiddellijke beëindiging van de arbeidsovereenkomst rechtvaardigt ; hiervoor moet het verdere vertrouwen volledig onmogelijk zijn. Zo werd de veroordeling wegens zedenfeiten⁵² of wegens diefstal buiten de arbeid gepleegd⁵³, als dringende reden beschouwd.

Een strafbaar feit is evenwel niet op zichzelf een dringende reden en de gezichtshoek waaruit de fei-

⁵⁰ Arbrb. Brussel, 20 november 1972, J.T.T., 1973, 95.

⁵¹ Arbrb. Charleroi, 27 mei 1974, J.T.T., 1975, 26.

⁵² Zie rechtspraak verder onder nr. 3.

⁵³ Arbh. Luik, afd. Namen, 25 oktober 1973, A.R. 428/73 ; Arbrb. Luik, 6 januari 1972, J.T.T., 1973, 207.

ten onderzocht worden, is in beide gevallen verschillend⁵⁴; zo kan de zaak worden geseponneerd, maar de werknemer niettemin worden ontslagen.

2. Inbreuken op de goede trouw

Het vertrouwen dat de werkgever in de werknemer kan stellen, kan door bepaalde handelingen van deze laatste in min of meer ernstige mate aan het wankelen worden gebracht. Immers, artikel 1134 B.W. vindt ook in het arbeidsovereenkomstenrecht toepassing. Er mag ook een bepaalde discretie worden verwacht van beide partijen in de arbeidsovereenkomst, en bepaalde bijzonderheden aangaande de huishouding in het bedrijf worden liefst niet openbaar gemaakt; de werkgever moet op de eerlijkheid van de werknemer kunnen rekenen⁵⁵. In vele gevallen kan het wenselijk voorkomen eerst tot een waarschuwing en pas bij herhaling tot een ontslag over te gaan⁵⁶. Nochtans werden sommige inbreuken op de goede trouw, in het privé-leven begaan, met een onmiddellijk ontslag bestraft; zo bijvoorbeeld het opsturen van een brief met ernstig afkeurende bewoordingen t.a.v. de werkgever⁵⁷.

3. Zedendelicten

De daden die de werknemer in zijn privé-leven stelt, met inbegrip van die welke verband houden met de zedelijkheid, kunnen een weerslag hebben op de arbeidsverhoudingen indien ze rechtstreeks of onrechtstreeks schade aan de onderneming veroorzaken; dergelijke storingen bestaan meestal uit schandaal dat ofwel in het bedrijf zelf ontstaat, ofwel van buitenuit de goede naam van het bedrijf aantast.

Zedendelicten die een weerslag kunnen hebben op de gang van zaken in de onderneming waar de dader werkzaam is, zijn o.m. veroordelingen wegens koppelarij⁵⁸, wegens aanslag op de eerbaarheid van minderjarigen of op de goede zeden⁵⁹, prostitutie op kennelijke wijze⁶⁰. Indien zedendelicten uit het privé-leven van de werknemer geen schade veroorzaken aan het bedrijf, zal de werkgever deze daden niet als dringende reden kunnen aanvoeren.

4. Andere gevallen

De daden die de werknemer in zijn privé-leven stelt, bijvoorbeeld de wijze waarop hij zijn vrije tijd doorbrengt, hebben in beginsel geen weerslag op de arbeidsverhouding; daarom kan de werknemer die gedurende zijn vrije tijd nevenactiviteiten uitoefent, om die reden niet worden ontslagen⁶¹. Arbeid bij een concurrerende onderneming kan daarentegen in bepaalde gevallen schadelijk zijn voor de werkgever en derhalve een dringende reden opleveren⁶².

Dronkenschap buiten de arbeidsuren levert in beginsel geen reden tot onmiddellijke beëindiging van de arbeidsovereenkomst op⁶³.

D. Besluit

Een sollicitant kan om redenen die verband houden met zijn privé-leven worden geweigerd; in vele gevallen zal deze reden hem niet ter kennis worden gebracht; daarenboven beschikt hij over geen beroep; de Belgische sociale wetgeving regelt de verhoudingen tussen werkgever en sollicitant niet.

Wordt de arbeidsovereenkomst aangegaan, dan zullen de handelingen en gedragingen uit het privé-leven in beginsel geen gevolgen hebben t.a.v. het voortduren ervan. Deze daden zullen principieel geen aanleiding geven tot de beëindiging van de arbeidsovereenkomst met opzegging of wegens dringende redenen. Slechts indien ze ernstige schade aan de onderneming berokkenen, zal dit gedrag in aanmerking genomen worden. Zolang de ontslaggevende partij de verplichting niet wordt opgelegd de reden van de beëindiging van de arbeidsovereenkomst in ieder geval kenbaar te maken, kan aan deze overeenkomst een einde worden gemaakt wegens houdingen en gedragingen in het privé-leven die geen enkel verband houden met de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en die aan het bedrijf geen schade berokkenen.

Het is opvallend dat in de Belgische sociale wetgeving, rechtspraak en rechtsleer slechts weinig aandacht wordt besteed aan de rechtstoestand van de sollicitant. Wellicht zal steeds aangroeiende casuïstiek en de vaststellingen van het Nederlands Instituut voor Praktiserende Psychologen een zekere verandering hierin kunnen teweegbrengen. Ook aan de problemen die rijzen naar aanleiding van de gevolgen van het privé-leven t.a.v. het aangaan en het behoud van een arbeidsovereenkomst werd

⁵⁴ Arbrb. Bergen, 22 maart 1971, *J.T.T.*, 1971, 154. Over de weerslag van een strafrechtelijke vervolging op de arbeidsovereenkomst, zie o.m. de noot van B. CAPRASSE in *J.T.T.*, 1973, 237, na Arbrb. Luik, 19 april 1972.

⁵⁵ Zie daaromtrent meer in H.F. KOEHLIN, *L'aspect juridique des relations du travail et sa portée pratique*, Parijs, 1972, blz. 103; Cass. soc., 25 juni 1970, *D.*, 1970, Somm. 199.

⁵⁶ In dezelfde zin W.C.L. VAN DER GRINTEN, *op. cit.*, blz. 155.

⁵⁷ Zie W.R.R. Ber. Brussel, 18 november 1965, *T.S.R.*, 1966, 367.

⁵⁸ Zie Cass. fr., 11 maart 1964, *Soc. J.C.P.*, 1964, II, 13678.

⁵⁹ Zie W.R.R. Brussel, 7 september 1964, *T.S.R.*, 1965, 139, W.R.R. Ber. Bergen, 13 september 1969, *T.S.R.*, 1969, 336; Arbh. Luik, 28 juni 1971, *Jur. L.*, 1971-72, 146.

⁶⁰ Zie o.m. W.R.R. Brussel, 31 mei 1967, *T.S.R.*, 330.

⁶¹ Zie daaromtrent meer in VAN DER GRINTEN, *op. cit.*, blz. 159, met rechtspraak.

⁶² Zie rechtspraak daaromtrent in J. STEYAERT, *Arbeidsovereenkomst handarbeiders en bedienden*, Gent, 1973, nr. 825.

⁶³ Arbh. Brussel, 25 juni 1974, *A.R.* 3957.

slechts zelden aandacht geschonken. De geciteerde voorbeelden en de uiteenlopende aard van de problemen zijn nochtans van die aard, dat de tussenkomst van de wetgever wenselijk voorkomt. Een afschaffing van het beginsel dat de arbeidsovereenkomst, mits naleving van de opzeggingstermijn, zonder opgave van de reden kan worden beëindigd, zou hierin een reeds belangrijke stap zijn; willekeur zou daardoor beperkt worden en de vastheid van betrekking zou toenemen. Een dergelijke wetswijziging zou ook het voordeel bieden de nationale wetgeving op dit gebied meer in overeen-

stemming te brengen met de beginselen neergelegd in de aanbeveling nr. 119 van de Internationale Arbeidsorganisatie (1963) betreffende de beëindiging van de arbeidsverhoudingen, en opgenomen in de sociale wetgeving van zeer talrijke landen⁶⁴.

E. CLAEYS-LEBOUCQ - *Docent R.U.G.*
S. LIEVENS - *Werkleider R.U.G.*

⁶⁴ Zie het Verslag III (deel 4 B) van het Internationaal Arbeidsbureau voor de Internationale Arbeidsconferentie van 1974 (59e zitting), Genève, 1974, blz. 15.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 5 SEPTEMBER 1975

Voorzitter : de h. P. Delahaye

Raadsheer-rapporteur : de h. Gerniers

Advocaat-generaal : de h. Tillekaerts

Advocaten : mrs A. Bayart en A. Houtekier

Pacht—1. Gemeenschappelijke pacht—Echtgenoten—Opzegging door verpachter—2. Opzegging—Eigen exploitatie—a) Verscheidene redenen—b) Art. 8 Pachtwet—Gedeeltelijke opzegging mogelijk.

1. Artikel 12-3 van de Pachtwet bepaalt dat indien verschillende pachters het goed gemeenschappelijk pachten, van de opzegging kennis moet gegeven worden aan al degenen die het goed exploiteren.

Door te oordelen dat het begrip "gemeenschappelijke pacht" wijst op de hypothese waarbij verscheidene personen rechtstreeks bij de totstandkoming van de pacht-overeenkomst waren betrokken of waarbij zij een recht op landpacht verwierven door erfopvolging of een rechtsgeldige overdracht, dat het huwelijksstelsel onverschillig is met betrekking tot het begrip gemeenschappelijke pacht en dat het louter bestaan van een huwelijksband aan de echtgenote van de pachter niet de hoedanigheid van medepachtster verstrekt, en door vast te stellen 1) dat de pachter slechts in het huwelijk getreden is nadat hij het pachtrecht van zijn vader had overgenomen, 2) dat hij in gebreke blijft aan te tonen op welke wijze zijn echtgenote de hoedanigheid van medepachtster-exploitant zou verworven hebben, rechtvaardigt het vonnis wettelijk zijn beslissing.

2. a) Het vonnis miskent de bewijskracht van het exploitatiedocument van opzegging niet en kan de opzegging van die percelen voor eigen exploitatie geldig en van waarde verklaren, door vast te stellen dat voor bedoelde percelen als redenen van opzegging werden opgegeven het bouwen van een woonhuis voor eigen gebruik en de eigen exploitatie, zodat de opzegging niet aan duidelijkheid te wensen overlaat, en door te oordelen dat het de

verpachter steeds toegestaan is verscheidene redenen van opzegging te geven.

b) Artikel 8 van de Pachtwet verwijst impliciet naar exploitatie zoals die is bepaald in artikel 7, 1°; in het geval van artikel 8 is derhalve ook slechts gedeeltelijke opzegging voor eigen exploitatie mogelijk.

Logghe t/ Botte J

Gelet op het bestreden vonnis, op 19 december 1973 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brugge;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1319, 1320, 1322, 1400, 1401 van het Burgerlijk Wetboek, 8 en 12-3 van de regelen betreffende de pacht in het bijzonder ingevoegd in het Burgerlijk Wetboek door artikel I van de wet van 4 november 1969 tot wijziging van de pachtwetgeving en van de wetgeving betreffende het recht van voorkoop ten gunste van huurders van landeigendommen,

doordat, na geconstateerd te hebben dat op 1 juli 1965 de vader van eiser aan laatstgenoemde het pachtrecht overdroeg van een reeks landerijen, waaronder zekere percelen die thans aan verweerder behoren, en dat eiser achteraf in het huwelijk trad, en zonder te betwisten dat eiser, zoals hij onder meer liet gelden in zijn verzoekschrift in hoger beroep en in zijn eerste conclusie in hoger beroep genomen, gehuwd was onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen en samen met zijn echtgenote de verpachte goederen uitbaatte, het vonnis de opzegging van pacht goedkeurt welke uitsluitend aan eiser en niet aan zijn echtgenote werd betekend, zulks op grond van de beschouwing dat voormeld artikel 12-3 van de pachtwet het geval bedoelt waarbij verscheidene personen rechtstreeks bij de totstandkoming van een pachtovereenkomst betrokken zijn of waarbij zij een recht op landpacht verwierven door erfopvolging of een rechtsgeldige overdracht, dat eiser echter in gebreke bleef aan te tonen of te bewijzen op welke wijze zijn echtgenote de hoedanigheid van mede-

pachtster-medebaatster zou hebben verworven, dat het louter bestaan van een huwelijksband van de echtgenote geen medepachtster maakt en dat de feitelijke beschouwingen van eiser dienaangaande niet dienend zijn,

terwijl, indien eiser, zoals hij in zijn verzoekschrift en eerste conclusie in hoger beroep stelde, na de pacht van zijn vader te hebben overgenomen, gehuwd was onder het stelsel van de wettelijke gemeenschap van goederen, samen met zijn vrouw de leiding en de uitvoering van het werk op het bedrijf op zich nam en samen met haar een gezamenlijke inkomst nastreefde tot eigen onderhoud en dat van het gezin, hieruit volgt, krachtens de bepalingen van de artikelen 1400 en 1401 van het Burgerlijk Wetboek, dat de echtgenote van eiser een medepachtster en medebaatster was, aan wie, luidens voormeld artikel 12-3 van de pachtwet, de opzegging betekend moest worden om geldig te zijn, zodat het vonnis ten onrechte beslist dat de beschouwingen van eiser dienaangaande ter zake niet dienend zijn,

en terwijl, nu eiser, in strijd met wat het vonnis verklaart, op duidelijke wijze in zijn verzoekschrift en eerste conclusie in hoger beroep had aangetoond hoe zijn echtgenote medepachtster en medebaatster was geworden, namelijk door, nadat de vader van eiser aan laatstgenoemde de pacht had overgedragen, onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen in het huwelijk te treden en samen met eiser de leiding en de uitvoering van het werk op het bedrijf op zich te nemen met het oog op het verwerven van gezamenlijke inkomsten, hieruit volgt dat het vonnis de bewijskracht miskent welke door de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek aan voormeld verzoekschrift en voormelde conclusie wordt gehecht, en tevens nalaat op gezegd verzoekschrift en op gezegde conclusie een passend antwoord te geven, zoals door artikel 97 van de Grondwet wordt vereist :

Overwegende dat luidens artikel 12-3, vervat in artikel I van de wet van 4 november 1969 tot wijziging van de pachtwetgeving, indien verschillende pachters het goed gemeenschappelijk pachten, van de opzegging kennis moet gegeven worden aan al degenen die het goed exploiteren ;

Overwegende dat, door te beschouwen dat het begrip "gemeenschappelijke pacht" wijst op de hypothese waarbij verscheidene personen rechtstreeks bij de totstandkoming van de pachtovereenkomst waren betrokken of waarbij zij een recht op landpacht verwierven door erfopvolging of een rechtsgeldige overdracht, dat het huwelijksstelsel onverschillig is met betrekking tot het begrip gemeenschappelijke pacht en dat het louter bestaan van een huwelijksband aan de echtgenote van eiser niet de hoedanigheid van medepachtster verstrekt, en door vast te stellen 1) dat eiser slechts in het huwelijk getreden is nadat hij het pachtrecht van zijn vader had overgenomen, 2) dat hij in gebreke blijft aan te tonen op welke wijze zijn echtgenote de hoedanigheid van medepachtster-exploitant zou verworven hebben, het vonnis zijn beslissing wettelijk rechtvaardigt, en, de bewijskracht van het verzoekschrift en conclusie niet miskent door de stelling van eiser op die gronden te verwerpen en ze passend beantwoordt ;

Dat het middel niet aangenomen kan worden ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 12-1 van de regelen betreffende de pacht in het bijzonder ingevoegd in het Burgerlijk Wetboek door artikel 1 van de wet van 4 november 1969 tot wijziging van de pachtwetgeving en van de wetgeving betreffende het recht van voorkoop ten gunste van huurders van landeigendommen,

doordat het vonnis de door verweerder gegeven opzegging goedkeurt, en het middel verwerpt waardoor eiser liet gelden dat het aan verweerder niet toegelaten was tijdens een negenjarige periode voor twee bepaalde percelen opzegging te geven, niet voor eigen uitbating, maar gedeeltelijk althans ten einde voor eigen gebruik een woonhuis met tuin op te richten, en dat de eventuele onduidelijkheid van de akte van opzegging niet later in conclusies kon goedge maakt worden, zulks om de reden dat in het exploitatiedocument van 30 september 1971 niet alleen de aanwending als bouwgrond maar ook de eigen uitbating werd opgegeven, dat de opzegging niets aan duidelijkheid te wensen overliet en dat uit de uiteenzetting van verweerder bleek dat het zijn bedoeling was al de aangewezen percelen aan te wenden voor eigen exploitatie van een schapenfokkerij,

terwijl uit de bewoordingen van het exploitatiedocument van 30 september 1971 blijkt dat het de bedoeling van verweerder was de onder 1° in gezegd exploitatiedocument vermelde twee percelen als bouwgrond aan te wenden ten einde er voor eigen gebruik een woonhuis met tuin op te richten, alsmede de eigen uitbating door verweerder, hetgeen slechts begrepen kan worden als de bedoeling gezegde percelen gedeeltelijk als bouwgrond en gedeeltelijk tot eigen uitbating aan te wenden, en die akte minstens geenszins op duidelijke wijze als een van de redenen van opzegging de bedoeling uitdrukt gans de percelen tot eigen uitbating aan te wenden, zodat het vonnis door te beslissen zoals gezegd, de bewijskracht miskent welke door de artikelen 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek aan gezegd exploitatiedocument wordt gehecht,

en terwijl voormeld artikel 12-1 van de pachtwet belet dat, bij gebrek aan duidelijke vermelding in de akte van opzegging van de bedoeling het geheel van de twee hier besproken percelen tot eigen uitbating aan te wenden, de rechter het feit zou in aanmerking nemen dat een dergelijke duidelijke bedoeling uit de uiteenzetting van verweerder zou blijken :

Overwegende dat, door vast te stellen dat voor bedoelde percelen als redenen van opzegging werden opgegeven het bouwen van een woonhuis voor eigen gebruik en de eigen exploitatie zodat de opzegging niet aan duidelijkheid te wensen overlaet, en door te beschouwen dat het de verpachter steeds toegelaten is verscheidene redenen van opzegging op te geven, het vonnis de bewijskracht van het exploitatiedocument van opzegging niet miskent en de opzegging van die percelen voor eigen exploitatie geldig en van waarde heeft kunnen verklaren ;

Dat het middel niet aangenomen kan worden ;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 7, meer bepaald 1°, en 8 van de regels betreffende de pacht in het bijzonder ingevoegd in het Burgerlijk Wetboek door artikel 1 van de wet van 4

november 1969 tot wijziging van de pachtwetgeving en van de wetgeving betreffende het recht van voorkoop ten gunste van de huurders van landeigendommen,

doordat, na geconstateerd te hebben dat de vader van eiser sedert 1 oktober 1934 een reeks landerijen in pacht hield, waaronder sommige percelen die thans aan verweerder toebehoren, dat op 1 juli 1965 de vader van eiser het pachtrecht aan laatstgenoemde overliet, dat er tussen partijen geen betwisting meer bestond betreffende het feit dat men zich toen bevond in de vijfde pachtperiode van negen jaar met aanvang op 1 oktober 1970 om te eindigen op 30 september 1979, en dat bij exploitatie van 30 september 1971 van gerechtsdeurwaarder Verhaeghe door verweerder aan eiser opzegging werd betekend tegen 1 oktober 1973, het vonnis deze opzegging geldig verklaart tegen 1 oktober 1974, eiser veroordeelt om tegen die datum de percelen te ontruimen waarvoor opzegging werd gegeven, en het middel van eiser verwerpt waardoor deze laatste liet gelden dat het aan verweerder niet toegelaten was gedurende een wettelijke verlengingsperiode opzegging te geven voor een gedeelte van de verpachte goederen, zulks op grond van de beschouwing dat geen onderscheid te maken is tussen de bepalingen van voormeld artikel 8 van de pachtwet en die van voormeld artikel 7, 1°, van gezegde wet, zodat, zowel in de loop van een negenjarige pachtperiode als bij het verstrijken van een dergelijke periode, gedeeltelijke opzegging voor eigen exploitatie mogelijk is,

terwijl volgens voormeld artikel 8 van de pachtwet, in de loop van de opeenvolgende pachtperiodes de opzegging om reden van eigen exploitatie gans het verhuurde goed als voorwerp moet hebben, zulks in tegenstrijd met voormeld artikel 7, 1°, van gezegde wet, dat bij het verstrijken van iedere pachtperiode opzegging om reden van eigen exploitatie toelaat voor gans het verhuurde goed of voor een gedeelte ervan :

Overwegende dat, waar in artikel 8 de verpachter toegestaan wordt gedurende elke van de opeenvolgende pachtperiodes, met uitsluiting van de eerste en de tweede, in afwijking van artikel 4, een einde te maken aan de pacht om zelf het verpachte goed te exploiteren of de exploitatie ervan over te dragen aan zijn echtgenoot, aan zijn afstammelingen en aangenomen kinderen of aan die van zijn echtgenoot, de wetgever impliciet verwijst naar exploitatie zoals die is bepaald in artikel 7, 1° ;

Dat niet blijkt dat de wetgever van 1969 beoogd heeft af te wijken van de tot dan algemeen aangenomen regel dat de verpachter, met het oog op het eigen gebruik van het goed, een einde kan maken aan de verpachting van een gedeelte van het pachtgoed ;

Overwegende dat in de parlementaire voorbereiding van de wet van 1969, onder dit oogpunt, geen onderscheid werd gemaakt naar gelang de opzegging geschiedt, enerzijds, na of tijdens de pachtperiodes, anderzijds, tijdens de eerste twee of tijdens de derde en de daaropvolgende pachtperiodes ; dat niets toelaat te besluiten dat de wetgever in het geval van artikel 8, andere mogelijkheden heeft opengelaten dan in het geval van artikel 7, 1° ; dat de ratio legis in beide toestanden dezelfde is ;

Dat het middel naar recht faalt ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—Zie : 1. A. LUST, "Moet opzegging van landpacht gegeven worden aan beide echtgenoten? Een analyse van de arresten van het Hof van Cassatie van 13 mei 1971 en 15 juni 1973", R.W., 1973-1974, 1377 ; 2. G. SUETENS-BOURGEOIS, "Is de exploiterende echtgenoot medepachter ?", noot onder Vred. Tielt, 13 maart 1975, elders in dit nummer.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 27 MEI 1975

Voorzitter : de h. Wauters

Raadsheer-rapporteur : de h. Châtel

Advocaat-generaal : de h. Ballet

Advocaat : mr. J. Bultinck

Hoven en rechtbanken—Schending van art. 6 Ger.W.
—Beslissing die alleen maar op een cassatiearrest steunt.

De rechter die om een verweer te verwerpen slechts steunt op een cassatiearrest dat overigens aan de onderwerpelijke procedure vreemd is, zonder de redenen op te geven waarom hij de rechtsleer van het arrest aanneemt, verleent zodoende in strijd met art. 6 Ger.W. aan dat arrest het kenmerk van een algemene en als regel geldende beschikking.

L.

Gelet op het bestreden arrest, op 29 januari 1975 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

Over het middel ambtshalve afgeleid uit de schending van artikel 6 van het Gerechtelijk Wetboek :

Overwegende dat eiser veroordeeld wordt om bij inbreuk op artikel 31 van het koninklijk besluit nr 79 van 10 november 1967 betreffende de Orde der geneesheren en artikel 38, § 1, °, van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967, betreffende de geneeskunst, de uitoefening van de daaraan verbonden beroepen en de geneeskundige commissies, als geneesheer de geneeskunde te hebben uitgeoefend tijdens de duur van de schorsing van 21 juni 1974 tot 20 september 1974, hem opgelegd bij beslissing van de Raad van beroep van de Orde der Geneesheren gedagtekend 30 oktober 1972 ;

Overwegende dat eiser in conclusie had doen gelden dat eerstgenoemd koninklijk besluit "in strijd is met de bepalingen van artikel 11, alinea 2, en 17 van het Verdrag (tot bescherming van de rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden) doordat de verplichte inschrijving op de lijst van de Orde der Geneesheren de grenzen overschrijdt van de beperkingen die artikel 11, alinea 2, van het Verdrag toestaat, onder meer voor de bescherming van de volksgezondheid. Het Verdrag waarborgt onder meer het recht van vereniging, met inbegrip van het recht zich niet te verenigen. De beperkingen toegestaan door artikel 11, alinea 2, van het Verdrag kunnen enkel betrekking hebben op de uitoefening van de gewaarborgde rechten, niet op de rechten zelf.

Welnu de verplichte inschrijving, dit wil zeggen de toetreding tot de Orde der Geneesheren, is niet langer een modaliteit van de uitoefening van een gewaarborgd recht maar de opheffing van dit recht. Aldus heeft het aangevochten koninklijk besluit nr. 79 meteen, door de oprichting van een orde tot dewelke elke geneesheer verplicht wordt toe te treden, een daad gesteld van schending van het artikel 17 van het Verdrag dat de verdragsluitende landen, in casu België, verbod oplegt aan de gewaarborgde rechten en vrijheden meerdere beperkingen te stellen dan die in het Verdrag zelf voorzien. Bovendien is de opdracht van de Orde der Geneesheren, zoals omschreven in het aangevochten koninklijk besluit nr. 79, namelijk te waken over de naleving van de plichtleer en over de instandhouding van de eer, de discretie, de eerlijkheid en de waardigheid der geneesheren, vreemd aan de bescherming der volksgezondheid en overschrijdt zij de grenzen gesteld door artikel 11, alinea 2, van het Verdrag. Deze regeling maakt van de Orde een corporatistische instelling en de bescherming van de belangen dezer Orde komt geenszins overeen met de bescherming der volksgezondheid";

Overwegende dat het arrest dit verweer beantwoordt met de beschouwing: "Dienaangaande heeft het Hof van Cassatie bij arrest van 25 juni 1974 de stelling van beklagde reeds onderzocht en zijn voorziening in verbreking in een vorige strafvervolgung verworpen, onder meer op grond van de overwegingen dat de verplichte inschrijving op de lijst van een orde die, zoals de Orde der Geneesheren, een publiekrechtelijke instelling is welke als opdracht heeft te waken over de naleving van de plichtenleer en de instandhouding van de eer, de discretie, de eerlijkheid en de waardigheid van haar leden, niet als onverenigbaar met de in artikel 20 van de Grondwet vastgestelde vrijheid van vereniging kan beschouwd worden; voorts, dat de regel van de verplichte inschrijving op de lijst van de Orde der Geneesheren de grenzen niet overschrijdt van de beperkingen die artikel 11, alinea 2, van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden voor de bescherming van de gezondheid toestaat, en dat hij derhalve het recht zelf op vrijheid van vereniging in de zin van dat artikel niet opheft"; dat het arrest hieruit afleidt: "dat de verdedigingsmiddelen gesteund op de schending van de voorschriften van het Europees Verdrag niet met vrucht door de beklagde kunnen worden ingeroepen";

Overwegende dat het hof van beroep aldus de redenen niet aangeeft waarom het de rechtsleer van het arrest dat op 25 juni 1974 door dit hof werd gewezen en overigens vreemd is aan de onderwerpelijke procedure, aanneemt, maar enkel steunt op dit arrest om eisers verweer te verwerpen; dat het hof van beroep zodoende en in strijd met artikel 6 van het Gerechtelijk Wetboek aan voormeld arrest het kenmerk verleent van een algemene en als regel geldende beschikking;

Om die redenen,

en zonder acht te slaan op de middelen door eiser ingeroepen welke middelen niet kunnen leiden tot cassatie zonder verwijzing,

Vernietigt de bestreden beslissing,

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden ge-

maakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Laat de kosten ten laste van de Staat;

Verwijst de zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

NOOT—De beslissingen van de rechter mogen geen algemene en als regel geldende beschikking uitmaken (Cass., 9 oktober 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 155, *Pas.*, 1974, I, 142; 27 november 1967, *Arr. Cass.*, 1968, 442, *Pas.*, 1968, I, 412).

De beslissing die een middel verwerpt om aan de zaak eigen redenen doet geen uitspraak bij wege van algemene en als regel geldende beschikking (Cass., 22 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 70, *Pas.*, 1971, I, 57).

Art. 6 Ger.W. wordt geschonden door de rechter die in een zaak waarin art. 2 van de Wet van 7 juli 1865 niet toepasselijk is, beslist dat hij verplicht is zich naar een cassatie-arrest te gedragen (Cass., 9 oktober 1962, *Pas.*, 1963, I, 174; 31 mei 1961, *Pas.*, 1961, I, 1057).

Niet wettelijk gemotiveerd is de beslissing die zich ertoe beperkt te verwijzen naar de motivering van een in een andere zaak gewezen vonnis (Cass., 18 december 1952, *Pas.*, 1953, I, 229; 18 juni 1951, *R.W.*, 1951-52, 637).

Maar als de wet de rechter opdraagt naar billijkheid uitspraak te doen, kan hij zich om te bepalen wat de billijkheid vereist, laten leiden door rechtspraak in gelijkaardige zaken (voetnoot onder Cass., 19 februari 1955, *Pas.*, 1955, I, 663).

Het in bovenstaand arrest vermelde arrest van 25 juni 1974 is gepubliceerd in *R.W.*, 1974-75, 108.

RAAD VAN STATE

4e KAMER — 9 JULI 1975

Voorzitter: de h. A. Mast

Staatsraden: de hh. P. Vermeulen (rapporteur) en G. Baeteman

Adjunct-auditeur-generaal: de h. W. Van Assche (afwijkend advies)

Advocaten: mrs. J. Putzeys loco J. Felix en E. Fobe loco A. Heymans

Gemeentebelastingen—Directe belastingen—Gelijkeheidsbeginsel.

Wanneer een gemeentebestuur de beoefenaars van een bepaald beroep (in casu de exploitanten van kampeerterreinen) oplegt een directe belasting te betalen, mag het rechtmatig, bij het vaststellen van het bedrag van de belasting, rekening houden met de lasten welke de uitoefening van dat beroep voor het gemeentebestuur medebrengt.

Wanneer het gemeentebestuur categorieën van personen belast die beroepen uitoefenen die met elkaar verwant zijn en die, uit een bepaald oogpunt, beschouwd kunnen worden als varianten van een zelfde soort bedrijvigheid — in casu exploitanten van kampeerterreinen, enerzijds, en exploitanten van hotels, pensions, vakantiehuisen e.d., anderzijds — kan het geen zodanig belastingstelsel invoeren dat het erop uitloopt de ene categorie zwaarder te belasten dan de andere, zonder dat wettig aanvaardbare gronden voor een verschil in behandeling aanwezig zijn; anders is er onwettige discriminatie.

Een wettig aanvaardbare grond voor een hogere belasting ligt hierin dat de exploitatie van kampeerterreinen een extra-last in de vorm van extra-diensten voor het ophalen van huisvuil medebrengt.

Blomme e.a. t/ Gemeente Bredene

Arrest nr. 17.127

(...)

Gezien het verzoekschrift dat Th. Blomme en cons. gezamenlijk in hun hoedanigheid van exploitanten van kampeerterreinen hebben ingediend om de vernietiging te vorderen van een besluit van de gemeenteraad van Bredene van 30 december 1971 — bekendgemaakt op 9 april 1972 — waarbij voor het dienstjaar 1971 de belasting op de exploitatie van kampeerterreinen verhoogd wordt;

(...)

Over de gegevens van de zaak

Overwegende dat te Bredene het ophalen van het huisvuil bij concessie van de gemeenteraad is toegewezen aan een privé onderneming, met name de p.v.b.a. De Keyser; dat die vennootschap in januari 1971 verzocht de haar toekomende prijs voor de door haar te verstrekken dienst te verhogen om reden dat gebleken was dat zij in de maanden juli en augustus, ten gevolge van het steeds groeiende aantal toeristen die verblijf houden op de in de gemeente geëxploiteerde kampeerterreinen, extra-diensten moest inrichten om het huisvuil voortkomend van de kampeerterreinen op te halen; dat de verhoging van de prijs die de gemeente aan de huisvuilophalings-onderneming zou moeten betalen voor 1971 geschat werd op een kleine driehonderdduizend frank; dat het gemeentebestuur de aanspraak van de p.v.b.a. De Keyser gerechtvaardigd vond en met de betaling van een hogere prijs instemde; dat het gemeentebestuur oordeelde dat de verhoging van haar uitgaven voor het ophalen van huisvuil door degenen wier ondernemingen de kosten veroorzaakten, betaald moest worden, wat de gemeenteraad ertoe bracht op 26 april 1971 een besluit aan te nemen waarbij werd beslist "een retributie te heffen op de speciale afhaling van huisvuil van de kampeerterreinen", die retributie bedragende "10 % van de vastgestelde gemeentebelasting op het uitbaten van kampeerterreinen van het betrokken dienstjaar"; dat de bestendige deputatie van de provincieraad van West-Vlaanderen op 12 augustus 1971 besliste het besluit van de gemeenteraad van 26 april 1971 niet goed te keuren in hoofdzaak om de reden dat het ophalen van het huisvuil verschijnt als een wettelijke opdracht van het gemeentebestuur, hetwelk die opdracht voor alle ingezetenen onder dezelfde voorwaarden moet vervullen, wat betekent, volgens de bestendige deputatie, dat het gemeentebestuur niet gerechtigd is voor de verstrekte dienst van de enen wel en van de anderen geen vergoeding te eisen;

Overwegende dat het besluit van de bestendige deputatie ter kennis van het gemeentebestuur werd gebracht met een brief van de gouverneur van 27 augustus 1971 waarin deze suggereerde "dat de supplementaire last die de kampeerterreinen ... medebreng(en) ... best kan opvangen worden door de belasting op het uitbaten van kampeerterreinen te verhogen ..."; dat de gemeenteraad op 26 november 1971 in beginsel besliste op de suggestie van de gouverneur in te gaan; dat het college van burgemeester en schepenen, ter voorbereiding van de

definitieve beslissing van de gemeenteraad, een onderzoek "de commodo et incommodo" organiseerde, daarbij stellende dat eventuele bezwaren tegen de belastingverhoging moesten worden ingediend binnen vijftien dagen nadat van de voorgenomen beslissing van de gemeenteraad aan het publiek kennis was gegeven, wat gebeurde op 30 november 1971; dat verzoekers op 13 december 1971 een collectief bezwaarschrift aan het gemeentebestuur richtten, bezwaarschrift dat op 15 december 1971 door de post op het gemeentebestuur werd besteld; dat het gemeentebestuur oordeelde dat het op 15 december 1971 toegekomen bezwaarschrift buiten de termijn was ingediend, wat de gemeenteraad er op 30 december 1971 toe bracht in de bestreden beslissing vast te stellen dat geen bezwaren tegen de geplande verhoging van de belasting op de kampeerterreinen waren ingebracht, om dan definitief te besluiten de belastingverhoging aan de exploitanten van de kampeerterreinen op te leggen, meer bepaald op grond van de overweging "dat het noodzakelijk is de supplementaire last die de kampeerterreinen voor de gemeente medebreng(en) wegens de abnormale hoeveelheid huisvuil die van de kampeerterreinen opgehaald moet worden, te recupereren ten einde de gemeentebegroting 1971 sluitend te maken"; dat het besluit van 30 december 1971 op 30 maart 1972 door de toeziende overheid werd goedgekeurd;

Ten aanzien van de aangevoerde gronden tot vernietiging

Overwegende dat verzoekers het bestreden belastingbesluit in de eerste plaats onrechtmatig achten omdat het ertoe strekt voor een zelfde, door het gemeentebestuur geleverde prestatie — het ophalen van het huisvuil — de exploitanten van kampeerterreinen een bijkomende belasting te doen betalen die van de exploitanten van andere vormen van toerisme — de logiesverstrekkers — niet wordt geëist, ook al kan er met betrekking tot de hoeveelheid huisvuil voortkomend van beide categorieën van exploitaties geen onderscheid gemaakt worden; dat de verzoekende partijen daarom in de door de gemeenteraad aangenomen belastingverhoging een schending van het gelijkheidsbeginsel zien, in zover zij, voor een zelfde, door het gemeentebestuur te verstrekken prestatie een bijkomende belasting moeten betalen die van andere, in dezelfde situatie als zij verkerende exploitanten niet wordt geëist;

Overwegende dat een gemeentebestuur, wanneer het de beoefenaars van een bepaald beroep oplegt een directe belasting te betalen, rechtmatig, bij het vaststellen van het bedrag van de belasting, rekening mag houden met de lasten welke de uitoefening van dat beroep voor het gemeentebestuur medebrengt; dat een gemeentebestuur, wanneer het categorieën van personen belast die beroepen uitoefenen die met elkaar verwant zijn en die, uit een bepaald oogpunt, beschouwd kunnen worden als varianten van een zelfde soort economische bedrijvigheid, geen zodanig belastingstelsel kan invoeren dat het er op uitloopt de ene categorie zwaarder te belasten dan de andere, zonder dat wettig aanvaardbare gronden voor een verschil in behandeling aanwezig zijn; dat zonder die aanvaardbare gronden een gemeentebestuur geacht moet worden onwettig tegen het zwaarst belaste beroep te discrimineren;

Overwegende dat het beroep van logiesverstrekker en dat van exploitant van een kampeerterein tegelijk uitgesproken gelijkenissen en verschillen vertonen; dat het gemeentebestuur daarom voor beide categorieën een aparte belasting heeft ingesteld waarvan de berekening evenwel een gelijkaardige structuur vertoont, ook al zijn de berekeningscriteria en aanslagvoeten verder aan elke soort exploitatie aangepast; dat met verzoekers kan worden aangenomen dat de verhoging van de voor hen geldende aanslagvoeten een schending van het gelijkheidsbeginsel uitmaakt, indien mocht blijken dat geen wettig aanvaardbare grond aanwezig is om verzoekers een belastingverhoging op te leggen die niet wordt geëist van de logiesverstrekkers, m.a.w. om binnen de groep van de verblijfverstrekkers de verdeling van de lasten zonder reden te wijzigen;

Overwegende dat de verwerende partij aanvoert dat de wettig aanvaardbare grond die zij in aanmerking heeft genomen om de bestreden belastingverhoging alleen aan de exploitanten van kampeertereinen op te leggen, hierin is gelegen dat die soort exploitatie blijkt een extra-zware last in de vorm van extra-diensten voor het ophalen van huisvuil mede te brengen;

Overwegende dat de door de verwerende partij aangevoerde grond inderdaad een differentiële behandeling van de exploitanten van kampeertereinen ten aanzien van de logieshouders rechtvaardigt, indien de feitelijke grondslag van de rechtvaardiging juist is; dat verzoekers dit laatste betwisten;

Overwegende dat, eensdeels, de stukken die de bestreden beslissing voorafgaan en die in het ter griffie neergelegde administratief dossier voorkomen, en, anderdeels, de uiteenzetting gegeven in de memorie van antwoord van de verwerende partij gegevens verstrekken die op het eerste gezicht een voldoende grondslag opleveren om aan te nemen dat de gemeenteraad in redelijkheid kon oordelen dat de exploitatie van kampeertereinen meer afval meebrengt dan de exploitatie van hotels, pensions, vakantiehuizen en dergelijke, niet alleen omdat de totale afval van de eerste categorie exploitaties hoger ligt dan de totale afval van de andere — het aantal kampeerders ligt nu eenmaal veel hoger dan het aantal hotel- of pensiongasten — maar ook omdat de gemiddelde hoeveelheid huisvuil voortkomend van de individuele kampeerder groter is dan die van de individuele hotel- of pensiongast; dat het inderdaad voor de hand ligt dat collectief gevoerde huishoudingen, die bovendien op het maken van winst ingesteld zijn, zoals de logiesverstrekkers, economischer gevoerd worden — en dan uiteraard minder afval voortbrengen — dan de massa individueel gevoerde huishoudingen die op een kampeerterein zijn bijeengebracht; dat verzoekers in hun memorie van wederantwoord tegenover de gegevens van het bestuur niets anders stellen dan de loutere bewering dat, zo de kampeerders globaal inderdaad uit oorzaak van hun aantal, meer huisvuil "produceren", er integendeel geen verschil bestaat tussen de gemiddelde hoeveelheid huisvuil voortgebracht door de individuele kampeerder en de individuele hotel- of pensiongast; dat verzoekers echter nergens een poging doen om tegenover de op het eerste gezicht overtuigende gegevens, blijkend uit het administratief dossier, andere gegevens te plaatsen, welke de waarde van de door de verwerende partij aangevoerde argumenten zouden ontkrachten of verminderen; dat

hieruit volgt dat verzoekers er niet toe gekomen zijn aan te tonen dat de belastingverhoging die van hen als exploitanten van kampeertereinen geëist wordt, inderdaad het karakter van een discriminatie vertoont; dat het eerste middel niet gegrond is;

Overwegende dat verzoekers in een tweede middel staande houden dat de gemeenteoverheid van Bredene haar macht heeft overschreden, zoniet van haar wettig doel heeft afgewend, doordat zij een door de toeziende overheid niet goedgekeurde retributie heeft vervangen door een verblijfsbelasting welke berust op een identiek motief, met name op de exploitanten van de kampeertereinen de kosten te verhalen veroorzaakt door de noodzaak extra-diensten te organiseren om de grote hoeveelheid huisvuil, voortkomend van de op het grondgebied van de gemeente gelegen kampeertereinen, op te halen;

Overwegende dat een gemeenteoverheid de bekostiging van door de gemeente verstrekte diensten volgens verschillende procédés kan financieren, onder meer door het heffen van een retributie of door het heffen van een directe belasting; dat de toetsing van de wettigheid van elk procédé afzonderlijk moet gebeuren en de eventuele onwettigheid van het ene procédé niet per se de onwettigheid van het andere medebrengt; dat het onderzoek van het eerste middel tot het besluit heeft geleid dat in de gegeven omstandigheden de bekostiging van de dienst van het ophalen van het huisvuil voortkomend van de exploitatie van kampeertereinen door het verhogen van de belasting op het houden van kampeertereinen als zodanig niet onwettig blijkt te zijn; dat de wettigheid of onwettigheid van het gemeenteraadsbesluit waarin tot het heffen van een retributie werd beslist daarom niets ter zake doet;

Overwegende dat uit niets blijkt dat de gemeenteoverheid van Bredene haar bevoegdheid om belastingen te heffen heeft gebruikt voor iets anders dan waarvoor ze die bevoegdheid heeft, met name de middelen te vinden om de door het gemeentebestuur te verstrekken diensten te bekostigen; dat uit niets blijkt dat het de gemeenteoverheid erom te doen is de exploitatie van kampeertereinen speciaal te bemoeilijken — om welke reden dan ook — of om de exploitanten dwars te zitten; dat het tweede middel uit geen enkel oogpunt deugdelijk is;

Overwegende dat verzoekers als derde middel doen gelden dat het bestreden gemeenteraadsbesluit werd genomen zonder dat hun bezwaarschrift van 13 december 1971 in aanmerking werd genomen;

Overwegende dat geen wetsbepaling het aan de gemeenteoverheid oplegt de belanghebbenden de gelegenheid te geven om, in verband met de verhoging van een gemeentebelasting, bezwaarschriften in te dienen; dat in onderhavig geval de door het college van burgemeester en schepenen aan de belanghebbenden in het algemeen gegeven mogelijkheid bezwaarschriften in te dienen, er enkel toe diende de gemeenteraad informatie te geven en niet om bepaalde personen een proceduremiddel te geven om speciaal hun belangen te beschermen; dat het derhalve niet gaat om een substantiële formaliteit; dat het derde middel niet tot vernietiging van de bestreden beslissing kan leiden;

Overwegende dat verzoekers het bestreden besluit ten slotte nog onwettig achten uit oorzaak van de terugwerking die het heeft — met name tot 1 januari 1971 — "waardoor de verblijfsbelasting haar karakter van verblijfsstaks, verhaalbaar op de toerist, verliest";

Overwegende dat het bestreden besluit geen verblijfsbelasting ten laste van de toerist instelt, maar een directe belasting ten laste van de exploitanten van kampeerterreinen; dat het middel, uitgaande van een onjuist begrip van het juridisch karakter van het bestreden besluit, iedere grondslag mist;

Besluit :

Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

9e KAMER—7 FEBRUARI 1975

Voorzitter : de h. Beeckman

Raadsheren : de hh. Soetaert en Lamiroy

Advocaten : mrs. J. Brondel en H. Olivier

1. Onrechtmatige daad—Aansprakelijkheid—Zaken—Beschadiging van maaidorser door steen op akker—Bewaring—Gebrek—2. Gerechtskosten—Rechtsplegingsvergoeding.

1. Een op het land van de opdrachtgever liggende steen is in de combine van de dorsondernemer terechtgekomen en heeft ze beschadigd.

De bewaring van de akker berustte bij de opdrachtgever, die het land voor eigen rekening bebouwde en onder zijn toezicht had, onverschillig of hij zulks deed als eigenaar dan wel als pachter of gebruiker. De bewaring ging niet over op de ondernemer, die slechts een beperkte opdracht had en erop mocht rekenen dat het land zuiver lag en gereed om machinaal gemaaid te worden, zoals mag worden verwacht van elke landbouwer die zijn verplichtingen en de gebruiken in acht neemt.

De aanwezigheid van stenen op de akker kan evenwel niet als een gebrek van de zaak worden aangemerkt, doch moet als overmacht worden beschouwd, nu het hier gaat om vreemde lichamen die op onbekende wijze op het land zijn terechtgekomen.

2. Als een voor de vrederechter ingeleide zaak door de arrondissementsrechtbank naar de rechtbank van eerste aanleg verwezen is, komt voor de bepaling van de rechtsplegingsvergoeding alleen de voor de bevoegde rechtbank gevoerde procedure in aanmerking, benevens een aanvullende vergoeding wegens de verwijzing naar de arrondissementsrechtbank.

De vergoedingen voor rechtsbijstand en uitgaven kunnen niet verder met het indexcijfer worden verhoogd, nadat zij opeisbaar zijn geworden of gedaan zijn.

Storme t/ Martens

Gezien de stukken, inzonderheid de vonnissen gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge,

eerste kamer, op 12 juni 1973 en 26 februari 1974, waarvan de oorspronkelijke verweerder tijdig en regelmatig in hoger beroep is gekomen;

Overwegende dat geïntimeerde vergoeding vordert voor de schade veroorzaakt aan zijn pikdorser doordat daarin, op 20 augustus 1971, bij het pikken van graan op het land bebouwd door appellant, een steen (of twee stenen) is terechtgekomen;

Overwegende dat appellant toegeeft dat er op een bepaalde plaats op de door hem bebouwde akker een drietal stenen lagen en niet betwist dat er ten minste één daarvan in de dorstroommel van de pikdorser is terechtgekomen; dat hij de door geïntimeerde beschreven schade noch ten aanzien van zijn verzekeraar noch ten overstaan van de deskundige betwistte, terwijl deze die schade toeschreef aan het indringen van een of twee stenen en andere oorzaken uitsloot;

Overwegende dat de eerste rechter appellant aansprakelijk heeft gesteld wegens de aanwezigheid van stenen op de akker, die in dit geval als een gebrek van de zaak moet worden aangemerkt;

Overwegende dat appellant hiertegen aanvoert dat :

1) de aanwezigheid van stenen op een akker niet als een gebrek van de zaak kan worden beschouwd, daar zulke stenen een vreemd lichaam uitmaken, ook door derden op de akker kunnen zijn geworpen en door hem niet konden worden opgemerkt, zodat het ongeval veeleer aan overmacht moet worden toegeschreven;

2) de bewaring van de zaak op geïntimeerde berustte, nu deze de opdracht om te oogsten had aanvaard;

3) de schade toe te schrijven is aan de nalatigheid van geïntimeerde zelf, die niet vooraf heeft nagegaan of er geen hindernissen waren en derhalve hiervan het risico op zich heeft genomen; die zijn werk niet vakkundig heeft uitgevoerd en met name te snel heeft gereden of te laag gemaaid;

4) de schade in elk geval verergerd is doordat geïntimeerde niet onmiddellijk heeft opgehouden met pikken, maar zijn werk eerst bij appellant en daarna bij een andere landbouwer heeft voortgezet;

Overwegende dat de deskundige, wiens redenen en besluit het hof overneemt, geen oorzakelijk verband ziet tussen de mogelijke snelheid van de pikdorser en het opnemen van de stenen en voorts aanneemt dat de steen (of stenen) bij de normale behandeling van de pikdorser zijn opgeschept; dat de deskundige ook geen verband ziet tussen het blijven voortwerken en de omvang van de schade, die reeds van meet aan was veroorzaakt;

Overwegende dat van geïntimeerde niet kon worden geëist dat hij vooraf naging of er op het land geen stenen lagen; dat zelfs appellant dit niet meer kon doen, toen het graan volwassen was; dat de juiste omvang van de stenen onbekend is gebleven, maar deze toch niet zo groot geweest kunnen zijn dat zij op enige afstand tussen het graan zichtbaar waren;

Overwegende dat de bewaring van de akker berustte bij appellant, die het land voor eigen rekening bebouwde en onder zijn toezicht had, onverschillig of hij zulks deed als eigenaar dan wel als pachter of gebruiker; dat de bewaring niet overging op geïntimeerde die slechts een beperkte opdracht had en erop mocht rekenen dat het land zuiver lag en gereed om machinaal gepikt te worden, zoals mag worden verwacht van elke landbou-

wer die zijn verplichtingen en de gebruiken in acht neemt ;

Overwegende dat de aanwezigheid van de stenen op de akker evenwel niet als een gebrek van de zaak kan worden aangemerkt, doch als overmacht moet worden beschouwd, nu het hier gaat om vreemde lichamen die op onbekende wijze op het land zijn terechtgekomen (aan de zaak zijn toegevoegd) ;

Overwegende dat appellant ook geen schuld heeft, nu het niet bewezen is dat hij de stenen tijdig heeft kunnen opmerken of zelf op de akker heeft gebracht door onvoorzichtigheid of gebrek aan voorzorg ;

Overwegende dat het hoger beroep derhalve gegrond voorkomt ;

Overwegende dat appellant nochtans geen rechtsplegingsvergoeding kan vorderen wegens de procedure gevoerd voor de vrederechter, daar deze onbevoegd is verklaard door de arrondissementsrechtbank, welke de zaak naar de rechtbank van eerste aanleg heeft verwezen ; dat er aldus slechts één procedure in aanmerking te nemen is, nl. die voor de bevoegde rechtbank waardoor de verkeerd aangevangen procedure werd voortgezet, benevens een aanvullende rechtsplegingsvergoeding wegens de verwijzing naar de arrondissementsrechtbank ;

Overwegende dat de vergoedingen voor rechtsbijstand en uitgaven niet verder met het indexcijfer kunnen worden verhoogd, nadat zij opeisbaar zijn geworden of gedaan zijn ;

Om die redenen,

Gelet op artikel 24 van de Wet van 15 juni 1935 ;

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk en gegrond ; vernietigt het bestreden vonnis en, opnieuw wijzende, verklaart de oorspronkelijke vordering ontvankelijk, maar niet gegrond ; veroordeelt geïntimeerde in de kosten van beide instanties.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

Se KAMER — 2 JUNI 1975

Voorzitter : de h. L. Meers

Raadsheren : de hh. L. Janssens en A. van Gelder

Advocaten : mrs. Mannaert en Marijnen

Hoger beroep—Tegen het laatste van twee in eerste aanleg gewezen vonnissen—Devolutieve werking.

In een geding tot schadeloosstelling wegens vertraging in de uitvoering van een werk is in een eerste vonnis beslist dat in principe schadeloosstelling verschuldigd is en dat ze op basis van 1500 fr. per maand zal worden berekend ; na de van ambtswege bevolen heropening van het debat wordt in een daaropvolgend vonnis over de duur van de vertraging gestatueerd en een veroordeling uitgesproken.

Op het hoger beroep dat slechts tegen dit laatste vonnis werd ingesteld, kan niet meer worden teruggekomen op wat in het eerste vonnis is beslist, en kan alleen maar worden geoordeeld over de duur van de vertraging, het enige probleem dat in het vonnis waartegen beroep behandeld wordt.

Van Zulpele t/ Maes

Gelet op het vonnis van 18 juni 1971, op tegenspraak geveld door de Rechtbank van Koophandel te Mechelen ;

Gelet op het vonnis waartegen hoger beroep, op tegenspraak geveld door de Rechtbank van Koophandel te Mechelen op 29 december 1972 ;

Gelet op de akte van hoger beroep van 27 april 1973 ;

Overwegende dat het hoger beroep, regelmatig naar vorm en termijn, toelaatbaar is ;

Overwegende dat de dagvaarding de betaling beoogde van een met interesten en kosten te vermeerderen bedrag van 31.500 F, zijnde 1.500 F per maand gedurende 21 maanden, vanaf 30 september 1963 tot juni 1965, schadevergoeding wegens het feit dat appellant, aannemer van bouwwerken, in gebreke bleef de werken te voltooien aan het huis waarvan hij in opdracht en voor rekening van geïntimeerde, de ruwbouw moest verzorgen, en hij zodoende wegens vertraging en wegens gemis aan genot van het huis schade berokkende ;

Overwegende dat in het vonnis van 18 juni 1971 het principe van het verschuldigd zijn van de schadeloosstelling en het bedrag van 1.500 F per maand aanvaard werd, doch het debat heropend werd om de juiste datum te kennen van begin en einde van de werken ;

Overwegende dat in het vonnis waartegen hoger beroep, de duur van de laattijdigheid bepaald werd op vijftien maanden en twintig dagen en een schadevergoeding van 23.500 F (15 x 1.500 F en 20 x 50 F), werd toegekend ;

Overwegende dat de akte van hoger beroep uitsluitend gericht is tegen het vonnis van 29 december 1972 ;

Overwegende dat appellant nochtans de mogelijkheid had, hem geboden door artikel 1055 van het Gerechtelijk Wetboek, tevens tegen het vonnis van 18 juni 1971 in hoger beroep te komen ;

Overwegende dat artikel 776 van het Gerechtelijk Wetboek in casu geen rol speelt, daar dit artikel klaarblijkelijk enkel het hoger beroep uitsluit tegen een vonnis waardoor een heropening van het debat wordt toegestaan of geweigerd, die door partijen of één van hen gevraagd was ;

Overwegende dat hoger beroep tegen een vonnis waardoor de rechter van ambtswege het debat heropent, mits een partij een belang heeft, bij toepassing van de regel van artikel 1050 van het Gerechtelijk Wetboek niet uitgesloten blijkt ;

Overwegende trouwens dat het vonnis van 18 juni 1971 niet louter een vonnis van heropening van het debat is ;

Overwegende dat dit vonnis beslist dat schadeloosstelling in principe verschuldigd is en dat deze een bedrag van 1.500 F per maand als berekeningsbasis zal hebben ;

Overwegende dat dit weliswaar niet herhaald wordt op de plaats waar gebruikelijk het dispositief van het vonnis staat, doch het dispositief van een vonnis onafhankelijk is van de plaats waarin het voorkomt in de tekst ;

Overwegende immers dat elke beslissing die de rechter neemt betreffende de betwisting, het dispositief uit-

maakt, zelfs indien deze beslissing de motivering voorafgaat of zich tussen de motieven bevindt ;

Overwegende dat het beslissend karakter het criterium is om uit te maken of een deel van het vonnis motief of dispositief is (Fettweis, *Eléments de la compétence et de la procédure civile*, II, éd. 1962, pp. 465 en 504 met voetnoten ; Cass., 2 oktober 1970, *Pas.*, 1971, I, 88 ; Cass., 30 januari 1970, *Pas.*, 1970, I, 455) ;

Overwegende dat de devolutieve kracht van het hoger beroep beperkt wordt in die zin dat de zaak enkel bij de rechter van beroep aanhangig wordt in de mate waarin partijen op hem beroep doen (*Tantum devolutum, quantum appellatum*) ;

Overwegende dat het Hof derhalve niet meer mag of kan onderzoeken of er al dan niet een schadeloosstelling wegens laattijdige afwerking door appellant aan geïntimeerde verschuldigd is, vermits het vonnis van 18 juni 1971, waartegen geen hoger beroep, deze vraag reeds positief beantwoordde ;

Overwegende dat het Hof evenmin het bedrag van 1.500 F per maand nog kan wijzigen, daar dit bedrag in hetzelfde vonnis principieel aanvaard werd ;

Overwegende dat enkel nog kan geoordeeld worden over de duur van de laattijdigheid, enig probleem dat in het vonnis waartegen hoger beroep nog behandeld werd ;

Overwegende dat deze duur door de eerste rechter oordeelkundig werd vastgesteld, zodat het Hof niet anders kan dan het vonnis waartegen hoger beroep bevestigen ;

Overwegende dat artikel 774, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek in casu klaarblijkelijk niet toepasselijk is, daar het hoger beroep niet ongegrond wordt verklaard op grond van een exceptie maar wel ingevolge de toepassing van de principes inzake de devolutieve kracht van het beroep ;

Om die redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak ;

Gelet op artikel 24 der Wet van 15 juni 1935 ; Alle andere en strijdige conclusies verwerpend ; Verklaart het hoger beroep toelaatbaar doch ongegrond ; Bevestigt het vonnis waartegen hoger beroep .

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

7e KAMER—13 MEI 1975

Voorzitter : de h. Carsau

Openbaar ministerie : de h. Kinart

Advocaten : mrs. Delwaide, Wijffels, Huybrechts loco van Doosselaere en Brouns

Pand—Geldigheidsvereisten—Individualisering van de in pand gegeven goederen.

Voor de geldigheid van een inpandgeving is noodzakelijk, dat de in pand gegeven goederen worden geïndividualiseerd, dit ten einde de inbezitstelling mogelijk te maken, alsmede om de juiste omvang van het on-

derpand van de derde-schuldeisers te bepalen en hen tegen mogelijk bedrog te beveiligen.

Kredietbank t/ Oeit e.a.

Overwegende dat de eis tot doel heeft de opbrengst van de onderhandse verkoping door eiseres van de partij bomen, voorwerp van het opslagbewijs nr. 2037 van 3 september 1971 van de N.V. Cadix Natie, ten bedrage van 2.606.848 fr. integraal aan eiseres te doen toekennen en derhalve verweerders te doen veroordelen de rekening nr. 220/0700343/49 bij de Generale Bankmaatschappij, geopend op de gemeenschappelijke naam van de advocaten Delwaide en Wijffels te deblokken en eiseres te machtigen de integraliteit van deze rekening in haar uitsluitend voordeel, zowel in hoofdsom als in interesten, op te nemen ;

Dat eiseres subsidiair verzet aantekende tegen de beschikkingen, verleend door de beslagrechter bij de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen van 16 en 23 september en 14 oktober 1971 en vraagt genoemd verzet ontvankelijk en gegrond te verklaren ;

Gelet op het vonnis van de arrondissementsrechtbank van 5 juni 1973, waarbij de zaak naar de rechtbank van eerste aanleg verwezen werd ;

1) In feite

Overwegende dat volgende feiten ter zake van belang zijn :

Overwegende dat blijkens factuur van 6 augustus 1971 de feitelijke vennootschap De Decker, Lauwers en Perl een partij bomen aankocht bij de firma Soboplac te Abidjan ;

Dat eiseres, Kredietbank, op 28 juni 1971 aan genoemde personen solidair een kredietopening toestond ten bedrage van 3.000.000 fr. ;

Dat dezelfde personen op 28 augustus 1971 aan eiseres schriftelijk mededeelden dat zij respectievelijk voor 20, 40 en 40 % aandeelhouders waren geworden van de op 25 augustus 1971 opgerichte P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij Maas-Schelde, die alle rechten en verplichtingen had overgenomen van genoemde personen ;

Dat zij met hetzelfde schrijven eiseres verzochten haar akkoord te betuigen met een overdracht van schuld aan genoemde P.V.B.A. ;

Dat de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij Maas-Schelde op 3 september 1971 aan eiseres de bovengenoemde partij bomen, opgeslagen op kaai 209 te Antwerpen bij de N.V. Cadix Natie, in pand gaf ;

Dat eiseres dienvolgens de kredietopening opzegde waarvan het debetsaldo op 17 november 1971 2.669.469 fr. bedroeg ;

Dat verweerder Oeit, ingevolge een vonnis van de rechtbank van koophandel van 6 september 1971, ten laste van verweerders Lauwers en diens echtgenote voor een provisioneel bedrag van 1.000.000 fr., achtereenvolgens bewarend en nadien uitvoerend beslag heeft gelegd op genoemde partij bomen ;

Dat deze partij bomen evenwel ingevolge onderling akkoord van de betrokken partijen onderhands werd verkocht en de opbrengst ervan gestort werd op een gemeenschappelijke rekening van de advocaten Delwaide en Wijffels ;

II) In rechte

Overwegende dat eiseres aanspraak maakt op de integraliteit van de onderhandse verkoopprijs op grond van haar voorrecht van pandhoudende schuldeiseres bij toepassing van art. 20/3 van de Wet van 16 december 1851 en art. 1 van de Wet van 5 mei 1872;

1° Geldigheid van het pandrecht van eiseres

Overwegende dat verweerder Oeit verscheidene verweermiddelen opwerpt, waaronder de nietigheid van de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij; dat hij dan ook bij dagvaarding van 11 januari 1973 bij de rechtbank van koophandel een vordering tot nietigverklaring heeft ingesteld o.m. wijl zij zou opgericht geworden zijn met het doel op bedrieglijke wijze het onderpand van zijn schuldeiser Lauwers in te korten; dat doordat deze vordering nog niet door een in kracht van gewijsde getreden beslissing werd beslecht, huidige vordering naar de bijzondere rol zou dienen verwezen te worden omdat genoemde beslissing een prejudicieel karakter heeft en een beslissende invloed kan uitoefenen op huidige vorderingen;

Overwegende dat het derhalve noodzakelijk is dit verweermiddel eerst te onderzoeken;

Overwegende dat, zo de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij nietig zou verklaard worden, deze beslissing tot gevolg zou hebben o.a.:

1) dat al de door haar verrichte rechtshandelingen nietig zouden zijn en geen rechtsgevolgen zouden kunnen opleveren zoals a) de pandovereenkomst die zij met eiseres heeft aangegaan blijkens overeenkomst van 3 september 1971 — over welk feit partijen het eens zijn — en b) de aankoop van de partij bomen van de oorspronkelijke eigenaars De Decker, Lauwers en Perl, blijkens factuur van 1 september 1971, door eiseres overgelegd;

2) dat de partij bomen steeds het eigendom zou gebleven zijn van de feitelijke vennootschap De Decker, Lauwers en Perl;

Overwegende dat de nietigheid van de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij bijgevolg tot gevolg zou hebben dat zij geen rechtsgeldig pandrecht aan eiseres kon verlenen vermits de overeenkomst van de inpandgeving zelf ongeldig zou zijn en — ondergeschikt — zij geen eigenares zou geweest zijn van de partij bomen;

Overwegende dat in deze veronderstelling de vraag kan gesteld worden of de feitelijke vennootschap De Decker en C° dan geen pandrecht heeft verleend;

Overwegende dat zij immers alsdan eigenares zou gebleven zijn van de partij bomen en zij zich in de mogelijkheid bevond een dergelijk pandrecht te verlenen;

Overwegende dat uit de overgelegde documenten evenwel dient besloten te worden dat zij zulks niet heeft gedaan;

Dat immers, hoewel de feitelijke vennoten De Decker, Lauwers en Perl wel de akte van kredietopening hebben ondertekend, waardoor zij zich verbinden tot de in pandgeving ten gunste van eiseres van de documenten en/of goederen door haar te financieren, deze documenten en/of goederen niet worden geïndividualiseerd zodat deze noodzakelijke vereiste ontbreekt (De

Page, VI, nr 1031/3°); dat deze voorwaarde niet alleen noodzakelijk is ten einde de inbezitting mogelijk te maken maar dat zij ook noodzakelijk is om de juiste omvang van het onderpand van de derde-schuldeisers te bepalen en hen tegen mogelijk bedrog te beveiligen;

Dat aan deze voorwaarde ook niet wordt voldaan door de effectieve akte van inpandgeving van 3 september 1971 door de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij verleend, waarin wel de goederen geïndividualiseerd werden, omdat zij alleen door Lauwers blijkt ondertekend te zijn;

Overwegende dat eiseres zich tevergeefs zou beroepen voor de bescherming van haar pand op art. 2279 B.W. daar dit slechts van toepassing zou zijn zo de in pand gegeven goederen aan een andere eigenaar dan de pandgevende schuldenaar zouden toebehoord hebben; dat immers ter zake de inpandgeving zelf ongeldig is hetzij, wanneer zij gegeven werd door de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij omdat deze rechtshandeling nietig zou zijn in geval van nietigheid van deze P.V.B.A., hetzij, wanneer zij gegeven werd door de feitelijke vennoten, omdat de individualisering van de in pand gegeven goederen ontbreekt;

Overwegende dat uit dit alles dient besloten te worden dat de inpandgeving alleen geldig zou kunnen gegeven geworden zijn door de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij in de veronderstelling dat zij geldig tot stand zou gekomen zijn;

Overwegende dat het overduidelijk is dat ook het verder onderzoek van de overige verweermiddelen, zoals de goede trouw van eiseres en de rechtsvordering tot herroeping wegens bedrieglijke inkorting van het onderpand van schuldeiser Oeit, in de huidige stand van zaken voorbarig en zelfs onmogelijk is wijl afhankelijk van de beslissing betreffende de nietigheid van de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij;

Overwegende dat het derhalve noodzakelijk is de behandeling van huidige vordering op te schorten tot deze beslissing in kracht van gewijsde zal zijn getreden;

2° Geldigheid van het bewarend en uitvoerend beslag van Oeit

Overwegende dat, ofschoon een uitvoerige rechtsleer en rechtspraak het bewarend en uitvoerend beslag toelaatbaar acht op onverdeelde goederen, op voorwaarde althans dat eerst de verdeling uitgelokt wordt vóór dat tot de uitvoering wordt overgegaan, het evenwel noodzakelijk is, alvorens over de geldigheid van deze beslagen te beslissen, dat de juiste rechtstoestand tussen de partijen zou gekend zijn;

Overwegende dat deze rechtstoestand evenwel eveneens afhankelijk is van de definitieve oplossing van de hierboven sub I gestelde vraag; dat immers de rechtstoestand verschillend is naar gelang de partij bomen in eigendom toebehoorden hetzij aan de feitelijke vennootschap De Decker, Lauwers en Perl, hetzij aan de P.V.B.A. Houthandelsmaatschappij;

Overwegende dat het dan ook noodzakelijk is ook de behandeling van deze vordering op te schorten;

(...)

NOOT—Zie JAN RONSE, *De vennootschapswetgeving 1973*, nrs. 140 en 160, over enerzijds de Pauliaanse nietigheid van

de inbreng van een der vennoten, anderzijds de mogelijkheid om een N.V. of een P.V.B.A. die opgericht is om het vermogen van een vennoot aan de greep van zijn schuldeisers te onttrekken, nietig te doen verklaren omdat het werkelijk doel van de vennootschap strijdig is met de openbare orde.

Zie voorts dezelfde auteur, *a.w.*, nrs. 208-223, over de rechtsgevolgen van de beslissing waarbij de nietigheid van de N.V. of de P.V.B.A. wordt uitgesproken.

VREDEGERECHT TE TIELT

13 MAART 1975

Rechter : de h. J. De Busschere

Advocaten : mrs. J. Wybo en H. Danneels loco H. Olivier

Pacht—Opzegging aan beide echtgenoten.

Het naleven door de echtgenote van verweerder van de fiscale, sociale en administratieve verplichtingen die ingevolge de wettelijke bepalingen en reglementen aan de landbouwers zijn opgelegd, schept een vermoeden van werkelijke exploitatie, zo al niet als hoofdexploitante, dan toch ten minste als medeexploitante.

Het pachtrecht is een van de voornaamste rechten van het gezinspatrimonium. Dit recht wordt niet meer beschouwd als een gewoon roerend recht, maar ten gevolge van de landpachtwetgeving, als een roerend recht "sui generis".

Slechts in uitzonderlijke gevallen sluit de echtgenoot een pachtovereenkomst af voor zich alleen, met uitsluiting van zijn echtgenote. Geheel de structuur en economie van de Pachtwet berust op de stelling dat de medeëxploiterende echtgenote van de pachter als medepachter moet worden beschouwd.

Vandemoortele e.a. t/ Declercq

De vordering strekt ertoe de opzegging van pacht, die door eisers aan verweerder betekend werd op 15 september 1973, voor het hofstedeke door verweerder in pacht gehouden, geldig en van waarde te verklaren tegen 1 oktober 1975, verweerder te horen bevelen dat hij gehouden is deze onroerende goederen ter vrije en volle beschikking van eisers te stellen op 1 oktober 1975 en bij gebreke van verweerder daaraan vrijwillig te voldoen, eisers van nu af zich te horen machtigen om verweerder met de zijnen van dit hofstedeke te drijven met al hetgeen er zich op zou kunnen bevinden en verweerder te horen veroordelen tot alle kosten van het geding.

Ingevolge het overlijden van hun ouders, wijlen de heer en mevrouw Camille Vandemoortele-Vergote, zijn eisers onverdeelde eigenaars geworden van een hofstedeke met medegaande zaai- en weilanden, staande en gelegen te Ardooie, Elsekenhoek, groot ongeveer 2 ha 21 a 50 ca.

Voorheen was dit hofstedeke in pacht gehouden door de echtgenoten Jerome Defour-Brusselle Maria, die dit pachtgoed in september 1966 verlieten.

Na onderhandelingen tussen enerzijds mevrouw Gerarda Vandemoortele en de heer Georges Vandemoortele, die beiden steeds optreden als de vertegenwoordigers

van de andere medeëigenaars, en anderzijds verweerder bijgestaan door zijn schoonbroer, de heer Norbert Declercq, wordt er een mondelinge pachtovereenkomst gesloten, die bij geschrift zou bevestigd worden, waarbij dit hofstedeke aan verweerder verpacht wordt voor 10.000 fr. per jaar.

Een ontwerp van schriftelijke pachtovereenkomst werd opgemaakt, doch werd nooit door alle partijen ondertekend. Verweerder weet niet meer of zijn echtgenote aanwezig was bij deze besprekingen en het sluiten van de pachtovereenkomst, en mevrouw Gerarda Vandemoortele, 4e eiseres, verklaart : "Volgens mij was de echtgenote van G. Declercq niet aanwezig bij het bespreken van de pachtovereenkomst".

Aan de uittredende pachter dient verweerder de eindpachtvergoedingen te betalen, zoals deze vastgesteld werden in het schattingsverslag van 29 september 1966, opgemaakt door G. Verkinderen, landbouwkundige schatter te Meulebeke.

Verweerder, die in maart 1960 gehuwd is met Goteleere Leona, zonder een geschreven huwelijkscontract, betreft met zijn gezin in oktober 1966 dit hofstedeke.

Daar verweerder vanaf 1960 in dienst was bij de firma Vuylsteke te Roeselare en vanaf 1966 tot op heden in dienst is bij de firma Roger Ghesquière-Vande Waele te Ardooie, laat hij de exploitatie van dit hofstedeke over aan zijn echtgenote.

Vanaf 1 oktober 1966 wordt de echtgenote van verweerder als landgebruikster bij het gemeentebestuur te Ardooie ingeschreven en komt zij alle sociale, fiscale en administratieve verplichtingen na, die aan de zelfstandige landbouwers opgelegd worden, dit in eigen naam en voor eigen rekening. Zij wordt als exploitante van dit hofstedeke beschouwd en is aan alle sociale en fiscale lasten, die daarmede verband houden, onderworpen.

Eisers waren ervan op de hoogte dat verweerder als werknemer bij derden tewerkgesteld was en dat hij na het afsluiten van deze pachtovereenkomst dit steeds gebleven is.

Verweerder en zijn echtgenote gingen te zamen ieder jaar in oktober de pacht betalen bij de heer Georges Vandemoortele en mevrouw Gerarda Vandemoortele en de pachtkwijtingen van het jaar 1967 en 1968 vermelden "ontvangen van G. Declercq-Goteleere de som van 10.000 fr" ; de overige pachtkwijtingen vermelden alleen "G. Declercq".

Bij aangetekende brief, gedagtekend op 15 september 1973, met poststempel van 14 september 1973, door alle eisers ondertekend, wordt aan verweerder opzegging van pacht gegeven voor dit hofstedeke tegen 1 oktober 1975 met als reden : "het feit dat elke medeëigenaar elk voor zijn deel voormelde hofplaats en perceel zaailand zullen persoonlijk in gebruik nemen".

Daar verweerder binnen 30 dagen na ontvangst van dit aangetekend schrijven zijn instemming ermede niet betuigd heeft, leggen eisers op 29 oktober 1973 een verzoekschrift neer tot oproeping in verzoening en op 15 november 1973 wordt voor onze rechtbank een proces-verbaal van niet-verzoening opgesteld.

Eisers laten verweerder op 23 november 1973 dagvaarden tot geldigverklaring van de opzegging en vorderen de uitdrijving.

Verweerder concludeert tot de onontvankelijkheid

minstens tot de ongegrondheid van deze vordering bewerende dat de opzegging nietig is, daar ze niet mede-betekend werd aan zijn echtgenote, die medepachtster en medeëxploitante van dit hofstedeke is, minstens dat de ingeroepen reden van eigen gebruik niet als ernstig kan worden beschouwd.

Eisers antwoorden dat hun vordering wel ontvankelijk en gegrond voorkomt, bewerende dat niet alleen de echtgenote van verweerder niet als medepachtster-medeëxploitante van dit hofstedeke beschouwd kan worden en zij nooit in deze hoedanigheid opgetreden is, maar ook dat de door hen ingeroepen reden van persoonlijke en werkelijke exploitatie als ernstig dient beschouwd te worden.

In rechte

Wanneer de verweerder G. Declercq en zijn echtgenote Gotelaere Leona dit hofstedeke gemeenschappelijk pachten, dan dient, welke ook hun huwelijksstelsel moge wezen, niet alleen kennis gegeven te worden van de opzegging aan ieder van de echtgenoten, die het goed werkelijk exploiteren, maar ook dient de vordering tot geldigverklaring van deze opzegging alsdan tegen ieder van de echtgenoten ingesteld te worden (Cass., 15 juni 1973, R.W., 1973-74, 1375).

Verweerder dient derhalve aan te tonen dat zijn echtgenote, Gotelaere Leona, dit hofstedeke minstens als medepachtster-medeëxploitante uitbaat.

Medeëxploitante

Het begrip pachter-medepachter is een juridische kwalifikatie, terwijl het begrip exploitante-medeëxploitante betrekking heeft op een feitelijke toestand (A. De Bounge, *Tijd. Not.*, 1974, 42).

Verweerder beweert dat zijn echtgenote Gotelaere Leona vanaf 1 oktober 1966 dit hofstedeke steeds uitgebaat heeft onder haar eigen leiding en verantwoordelijkheid en op eigen risico, daar hijzelf in de volstrekte onmogelijkheid verkeerde om aan een actieve en bestendige exploitatie van dit hofstedeke mede te werken ingevolge het feit dat hij bestendig als werknemer in dienst was, eerst bij de firma Vuylsteke te Roeselare en later bij de firma R. Ghesquièrre-VandeWaetere te Ardoie.

Verweerder legt een aantal stukken voor waaruit zou moeten blijken dat zijn echtgenote de werkelijke exploitante van dit hofstedeke is en dat zij de daadwerkelijke leiding van dit hofstedeke in handen heeft en alle risico's van de exploitatie zelf draagt.

Hoewel eisers niet kunnen loochenen dat zij op de hoogte waren dat verweerder gedurende geheel deze pachtperiode voortdurend als werknemer tewerkgesteld was, ontkennen zij dat de exploitatie van dit hofstedeke door zijn echtgenote geschiedt en beweren dat verweerder de enige en uitsluitende exploitant is.

Om dit te bewijzen brengen eisers een aantal stukken in en beroepen zij zich op bepaalde vaststaande feiten. (...)

Het naleven van de fiscale, sociale en administratieve verplichtingen die ingevolge de wettelijke bepalingen en reglementen aan de landbouwers opgelegd worden, brengt een vermoeden van het werkelijk exploiteren van het hofstedeke mede door de aangever, zijnde ter zake

de echtgenote van verweerder (Cass. fr., 27 februari 1953, *Dall.*, 1953, 641-642, met noot van R. Savatier).

Sedert vele jaren leggen de fiscale, sociale en administratieve reglementeringen aan de exploitanten van landbouwgoederen bepaalde verplichtingen op en dienen dezen verschillende aangiften en verklaringen op te stellen en te ondertekenen.

In al deze aangiften en verklaringen dienen zij steeds te vermelden in welke hoedanigheid zij optreden, hetzij als pachter-exploitant, hetzij als eigenaar, hetzij als helper op het landbouwbedrijf, aangezien de bijdragen en belastingen verschillend berekend worden naar gelang van de hoedanigheid, waarin degene die de landbouwgoederen exploiteert, optreedt.

Als exploitant wordt beschouwd degene die door een voortdurende, daadwerkelijke en individuele inzet van geheel zijn persoon en geheel zijn vermogen de effectieve leiding van het landbouwbedrijf op zich neemt en zodoende alle aan de exploitatie verbonden risico's draagt.

Daartoe dient de exploitant te beschikken over de geestelijke, fysische en financiële middelen om een daadwerkelijke leiding en om het werkelijk toezicht over de exploitatie te kunnen uitoefenen, zodat een intensieve deelname aan het landbouwproductieproces mogelijk is (G. Traest, "De nieuwe wet op de landpacht", *T.P.R.*, 1969, nrs. 85-90, blz. 537-539; C. Beulens en J. Verhavert, "Betekenis en inhoud van zelf exploiteren", *R.W.*, 1970-71, 936-937).

Exploiteren betekent met eigen krachten (fysische) en eigen vermogen (financiële) instaan voor de dagelijkse leiding van een landbouwbedrijf (noot A. Lust in *R.W.*, 1973-74, 1386).

Het kan niet beweerd worden dat door de exploitatie van dit hofstedeke de echtgenote van verweerder een welbepaald inkomen verkrijgt met het gevolg dat zij als exploitante de op dit verwezenlijke inkomen verschuldigde bedrijfsbelastingen en sociale bijdragen zelf moet afdragen.

Uit de verklaringen door de partijen afgelegd tijdens de persoonlijke verschijning, uit de stukken voorgelegd zowel door verweerder als door eisers, kunnen er voldoende, ernstige, nauwkeurige en overeenstemmende elementen in aanmerking genomen worden om in feite en in rechte aan te nemen dat de echtgenote van verweerder, Gotelaere Leona, zoniet als hoofdexploitante dan minstens als medeëxploitante van dit hofstedeke dient te worden beschouwd en dat zij zich vanaf 1 oktober 1966 steeds als dusdanig ten opzichte van iedereen gedragen heeft en opgetreden is.

Medepachtster

Bij toepassing van art. 3 van de Landpachtwet van 4 november 1969 mag, wanneer er geen geschrift van de pachtovereenkomst opgemaakt is, het bewijs van deze pachtovereenkomst aangebracht worden door alle midelen als naar rechte, getuigen en vermoedens inbegrepen.

Het vaststaande feit dat iemand een landbouwgoed exploiteert of medeëxploiteert is op zichzelf nog niet voldoende om aan te nemen dat de exploitant of mede-exploitant als pachter of medepachter dient te worden beschouwd.

Het is volledig normaal en de huidige landbouwtech-

niek dringt het zelf op dat andere personen met de pachter-exploitant medehelpen in de exploitatie van de in pacht gehouden landbouwgoederen.

Daarenboven dient aanvaard te worden dat het landbouwbedrijf nog steeds het familiaal bedrijf bij uitstek blijft (Yves Guyon, "Des difficultés rencontrées dans l'exploitation familiale d'un bien rural affermé", *D.*, 1968, *Chronique IX*, blz. 63 e.v.).

In dit familiaal bedrijf nemen de beide echtgenoten zowel de leiding als de exploitatie van het landbouwbedrijf op zich, streven beiden te zamen een gezamenlijk inkomen na tot eigen onderhoud en dat van hun gezin en dragen beiden gezamenlijk alle aan de exploitatie verbonden risico's.

De Landpachtwet van 4 november 1969 heeft dan ook aan de pachter-exploitant een grotere bedrijfs- en bestaanszekerheid alsmede een bestendigheid in de exploitatie van de landbouwgoederen willen waarborgen.

Door deze wet wordt meer de nadruk gelegd op de exploitatie van het landbouwbedrijf dan op het pachtrecht zelf, zodat "l'idée d'exploitation est désormais primordiale et elle transforme le droit contractuel en un droit de l'entreprise rurale" (P. Ourliac en M. de Juglart in een noot bij *Cass. fr.*, 12 mei 1964, *Jur. Class. Pér.*, 1964, II, nr. 13851).

Voor de meeste landbouwersgezinnen is het pachtrecht een van de voornaamste rechten van het gezinspatrimonium, zodat dit pachtrecht thans niet meer beschouwd wordt als een gewoon roerend recht, maar ten gevolge van de landpachtwetgeving als een roerend recht "sui generis".

Inderdaad heeft de Landpachtwet van 4 november 1969 een aantal zeer specifieke bepalingen ingevoerd o.m. inzake bewijs van pacht, inzake pachtoverdracht en pachthernieuwing, inzake het recht van voorkoop en er wordt zelfs een bijzonder statuut bepaald bij het overlijden van de pachter, waarbij duidelijk afgeweken wordt van de gewone regels inzake de devolutie van de nalatenschappen.

Niettegenstaande het pachtrecht nog steeds in de huwelijksgoederengemeenschap valt, is dit feit op zichzelf niet van die aard dat het aan de echtgenoot of aan de echtgenote de hoedanigheid van pachter kan geven, wanneer de pachtovereenkomst aangegaan werd hetzij door de echtgenote hetzij door de echtgenoot. Inderdaad degene die de pachtovereenkomst aangaat, dient als pachter beschouwd te worden en noch het huwelijk noch de huwelijksgoederengemeenschap op zichzelf zijn in staat de hoedanigheid en het statuut van pachter toe te kennen aan de andere echtgenoot.

Het is echter een algemeen aanvaard en erkend gebruik, dat volledig in de landbouwersgewoonten opgenomen is, dat in vele gevallen de echtgenoot zonder de speciale tussenkomst van zijn echtgenote een pachtovereenkomst sluit.

Bij een dergelijk optreden, dat voortspuit uit een bestaande en aanvaarde gewoonte, waarbij een overeenkomst alleen door de echtgenoot gesloten wordt, dient aangenomen te worden dat de echtgenoot dan handelt zowel in eigen naam als in naam van zijn echtgenote.

Dit kan zeker niet ernstig betwist worden, wanneer beide echtgenoten de werkelijke bedoeling hebben om de in pacht genomen landbouwgoederen gemeenschappelijk en in gezinsverband te exploiteren en beiden, vol-

gens het spraakgebruik, te zamen als "boer en boerin" optreden.

Ingevolge de bepalingen van de Wet van 30 april 1958 is de gehuwde vrouw volledig handelingsbekwaam en is zij in staat om rechtshandelingen te verrichten en verbintenissen aan te gaan, hoewel zij daardoor haar echtgenoot noch de huwelijksgoederengemeenschap verbindt, tenzij zij daartoe de toestemming van haar echtgenoot bekomen heeft.

Niets belet de echtgenote om bij het verrichten van bepaalde rechtshandelingen zich door haar echtgenoot te laten vertegenwoordigen, die dan in haar naam en voor haar rekening deze rechtshandelingen kan verrichten.

Deze lastgeving kan zekerlijk tussen echtgenoten stilzwijgend zijn en er is evenmin enig wettelijk beletsel om aan te nemen dat de echtgenoot zijn echtgenote bij wijze van zaakwaarneming kan verbinden (*W. Delva, "Personen- en Familierecht", T.P.R., 1964, 363*).

Het is dan ook slechts in uitzonderlijke gevallen dat de echtgenoot een pachtovereenkomst sluit voor hem alleen met uitzondering van zijn echtgenote.

Bij het sluiten van de pachtovereenkomst geeft de verpachter aan de pachter de landbouwgoederen in pacht opdat deze landbouwgoederen geëxploiteerd zouden worden door de pachter met zijn echtgenote en zijn tegenwoordig of toekomstig gezin. De verpachter stemt in feite steeds toe dat het pachtrecht eveneens toekomt aan en in het voordeel is van de echtgenote van de pachter.

Inderdaad aanvaardt de verpachter impliciet dat de pachtovereenkomst, die steunt op de Landpachtwet met een uitgesproken familiaal karakter, aangegaan is met de pachter en zijn medeëxploiterende echtgenote en dat beide echtgenoten als gemeenschappelijke pachters deze landbouwgoederen zullen exploiteren.

De Landpachtwet van 4 november 1969 heeft in verschillende artikelen het gezinskarakter van deze wet sterk benadrukt en een zeer speciale bescherming ingevoerd zowel voor de naastbestaanden van de verpachter als voor die van de pachter (voor de verpachter: art. 1, lid 1 en lid 7, art. 8, art. 37, leden 2 en 3, art. 52, lid 2; voor de pachter: art. 7, lid 5, art. 31, art. 34, art. 35, art. 39, art. 41, art. 43, art. 47, art. 52, lid 1, en art. 54).

Geheel de structuur van de economie van de Pachtwet van 4 november 1969 berust op de stelling dat de medeëxploiterende echtgenote van de pachter als medepachtster beschouwd moet worden, tenzij uitdrukkelijk daarvan afgeweken wordt. Het tegendeel aanvaarden zou leiden tot onlogische en onrechtvaardige gevolgen.

De Landpachtwet dient steeds op de meest zinvolle wijze geïnterpreteerd te worden.

De wetgever heeft het inderdaad bv. niet nodig geacht om de echtgenote van de pachter aan te duiden bij de personen aan wie de pachter het gehele pachtgoed in onderpacht kan geven zonder de toestemming van de verpachter (art. 31) of de pacht over te dragen (art. 34) met het recht op eventuele pachthernieuwing (art. 35), evenmin in de bepaling van art. 43, maar dit is wel bepaald voor de kinderen van de echtgenote van de pachter, die nochtans niet zijn kinderen zouden zijn, bv. de echtgenote heeft kinderen uit een eerste huwelijk en is later hertrouwd.

Deze artikelen handelen steeds over "aan zijn afstammelingen, of aangenomen kinderen of aan die van zijn echtgenoot".

Daarentegen kan de verpachter opzegging geven of zich verzetten tegen de pachthervorming "om de exploitatie over te dragen aan zijn echtgenoot, zijn afstammelingen of aangenomen kinderen of aan die van zijn echtgenoot" (art. 7, 1, art. 37, 2) en verder kan de pachter geen recht van voorkoop uitoefenen in geval van verkoop van het pachtgoed" aan de echtgenoot, de afstammelingen, of aangenomen kinderen of die van de echtgenoot van de verpachter eigenaar" (art. 52, 2).

Daaruit kan reeds besloten worden dat de wetgever zelf de echtgenote van de pachter in feite en in rechte als medepachtster beschouwt en derhalve de medeëxploiterende echtgenote van de pachter niet vermeld heeft bij het regelen van de onderpacht, de pachtoverdracht en de pachthervorming, aangezien zij medepachtster is.

Indien de echtgenote van de pachter niet als medepachtster beschouwd zou worden, dan zou de Landpachtwet van 4 november 1969 de door deze wet bedoelde bestaanszekerheid en bestendigheid in het landbouwbedrijf volkomen in het gedrang brengen en het gezinsbedrijf en de gezinsexploitatie volkomen tenietdoen.

Het kan zeker de bedoeling van de wetgever niet geweest zijn een nadelige discriminatie te maken voor de echtgenote van de pachter ten aanzien van de echtgenote van de verpachter, waar geheel de "ratio legis" van de Wet van 4 november 1969 gelegen is in de bescherming van de pachter en zijn naastbestaanden voor de in pacht gehouden landbouwgoederen.

Uit de voorgelegde feitelijke elementen en uit de toetsing ervan aan de bovengemelde beschouwingen dient besloten te worden dat de echtgenote van verweerder onbetwistbaar medepachtster is van dit hofstedeke.

Na gemeen overleg met zijn echtgenote en met haar instemming heeft verweerder, die wist dat hij zich persoonlijk niet effectief voor deze landbouwexploitatie zou kunnen inzetten, aangezien hij bij het sluiten van deze pachtovereenkomst niet eens landbouwer was en hij dit nadien nooit zou worden, toch dit hofstedeke van 2 ha 21 a 50 ca in pacht genomen met de bedoeling enerzijds aan zijn gezin een passende woning te verschaffen en anderzijds aan zijn echtgenote de mogelijkheid te geven om als landbouwster een bepaald inkomen te verwezenlijken.

De echtgenote van verweerder heeft die bedoeling nadien werkelijk in daden omgezet (...).

Niettegenstaande deze pachtovereenkomst ten behoeve van verweerder en zijn echtgenote door verweerder zelf zou gesloten zijn, handelende in zijn hoedanigheid van echtgenoot, volgens de aloude gebruiken, komt het recht op het gebruik en het genot van dit hofstedeke aan hen beiden toe en werden zij beiden als medepachters door de verpachters aanvaard.

Eisers willen in hun conclusie laten uitschijnen dat zij niet wisten dat de echtgenoten van verweerder als medepachtster dit hofstedeke zou exploiteren, zodat zij bij toepassing van art. 12, 3 van de Landpachtwet van 4 november 1969, de pachtopzegging alleen aan verweerder betekend hebben en de vordering tot geldigverklaring ervan alleen tegenover hem ingeleid hebben.

De bewijslast betreffende deze eventuele onwetendheid rust op eisers, verpachters, die zich op deze onwetendheid slechts kunnen beroepen op voorwaarde dat zij na een grondig onderzoek niet weten door wie van de medepachters in feite het pachtgoed geëxploiteerd wordt.

Indien het aan eisers, verpachters, mogelijk is zonder abnormale inspanningen na te gaan wie de feitelijke exploitanten zijn, dienen zij aan ieder van hen de opzegging te betekenen (R. Eeckloo, *Pacht en Voorkoop*, nr. 214, blz. 156; Rb. Veurne 27 juni 1974, inzake Merlevede t/ Lafaut, onuitgegeven).

Eisers wisten, zoals blijkt uit de persoonlijke verschijning van de partijen, dat verweerder onafgebroken als werknemer tewerkgesteld was.

Vier van de eisende partijen wonen in de nabijheid van dit hofstedeke te Ardooie en de echtgenoot van eerste eiseres, de heer Eug. Mesure, heeft als veehandelaar herhaaldelijk op dit hofstedeke dieren aangekocht of verkocht.

Daarenboven konden eisers volstaan met bij het Gemeentebestuur te Ardooie navraag te doen om te weten dat de echtgenote van verweerder sedert 1 oktober 1966 als landgebruikster van dit hofstedeke ingeschreven was.

Alle voorgelegde stukken en verklaringen laten toe aan te nemen dat eisers niet alleen konden vermoeden, maar ook volledig kennis hadden dat de echtgenote van verweerder, in haar hoedanigheid van medepachtster, zo al niet de exploitante dan minstens de medeëxploitant van dit hofstedeke was, zodat de opzegging van pacht dan ook aan haar had dienen te worden betekend.

Art. 12, 3, van de Landpachtwet van 4 november 1969 legt op de bedoelde kennisgeving van de opzegging van pacht te doen aan elke van de medepachters-exploitanten, zelfs indien het om echtgenoten gaat en welke ook hun huwelijksstelsel moge wezen (Cass., 15 juni 1973, R.W., 1973-74, 1375; Y. De Costere, *De Landpacht*, nr. 59, blz. 104).

Het feit dat de pachtopzegging voor dit hofstedeke alleen aan verweerder betekend werd, brengt mede dat ze niet als rechtsgeldig beschouwd kan worden daar ze niet medebetkend is aan de echtgenote van verweerder, die nochtans medepachtster-exploitant is.

(...)

NOOT—Is de exploiterende echtgenoot medepachtster?

1. Tussen eisers en verweerder was een mondelinge pachtovereenkomst gesloten. Een ontwerp van schriftelijke pachtovereenkomst was opgesteld, maar nooit door alle partijen ondertekend.

Verweerder, als werknemer bij derden tewerkgesteld, laat de uitbating van de hofstede aan zijn echtgenote over. Deze vervult alle sociale, fiscale en administratieve verplichtingen, die aan zelfstandige landbouwers zijn opgelegd.

De opzegging van de pacht wordt enkel aan verweerder betekend. Verweerder houdt staande dat deze opzegging nietig is, daat zij niet werd betekend aan zijn echtgenote, medepachtster en medeëxploitant van de hofstede. In ondergeschikte orde werpt verweerder op dat de opzegging wegens persoonlijke ingebruikneming door eisers, niet ernstig is.

Het vonnis beperkt zich tot de problematiek van de niet-betekening van de opzegging aan de echtgenote van verweerder.

2. Het is onbetwistbaar dat de echtgenote van verweerder de hofstede exploiteerde. Of zij alleen of samen met haar

echtgenoot exploiteerde, is niet met dezelfde duidelijkheid vast te stellen.

Weliswaar oefende verweerder zijn hoofdberoep elders uit, maar de Wet van 4 november 1969 vergt niet dat de landbouwactiviteit van de exploitant zijn hoofdberoepsactiviteit uitmaakt. De overeenkomst waarbij een fabrieksarbeider gronden of weiden huurt om deze na zijn dagtaak te bewerken of om er dieren op te laten grazen, wordt als een pachtovereenkomst aangemerkt, op voorwaarde dat de exploitatie bedrijfsmatig gebeurt (R. ECKLOO, *Pacht en Voorkoop*, 1970, nr. 19, p. 55; H. CLOSON, *Le bail à ferme*, 5e uitgave, 1970, nr. 120, p. 245; G. TRAESE, "De nieuwe wet op de landpacht", nr. 17, *T.P.R.*, p. 505).

Deze al te ver gaande toepasselijkheidsverklaring van de pachtwetgeving op elke landbouwactiviteit, zij deze als hoofd- of nevenberoep uitgeoefend, is voor ernstige kritiek vatbaar. De vrij belangrijke bescherming waarop een pachter-landbouwer mag aanspraak maken, zou niet in dezelfde mate mogen worden verleend aan de pachter met slechts een nevenactiviteit van landbouwer.

3. In casu lieten de door partijen voorgelegde bescheiden niet met stellige zekerheid blijken dat de echtgenote van verweerder alleen exploiteerde.

Het vonnis behandelt niet de nochtans wezenlijke vraag van de financieel-economische exploitatie, d.w.z. de vraag of de vrouw alleen de risico's van het bedrijf op zich nam.

De vraag moet worden gesteld of onder de huidige pachtwetgeving fiscale, sociale en administratieve bescheiden een vermoeden van werkelijk exploiteren inhouden. Het arrest van het Franse Hof van Cassatie van 27 februari 1953 (*D.*, 1953, J. 641), dat ter staving daartoe wordt aangehaald, is meer genuanceerd en de moeilijkheden handelden over artikel 1715 B.W. Dit artikel dat in Frankrijk en België identiek is, verbiedt de bewijslevering door getuigen, en bijgevolg door vermoedens, van het bestaan van een huur zonder geschrift, die nog geen uitvoering heeft verkregen. Het Franse arrest besliste dat, indien er een begin van bewijs door geschrift is van het begin van de uitvoering, het bewijs door vermoedens van een mondelinge huur toelaatbaar is.

Het begin van bewijs door geschrift (fiscale, sociale en administratieve aangiften) is niet toegelaten om het bewijs van het huurrecht zelf te leveren, maar kan wel dienstig zijn om een begin van de uitvoering van de pacht te bewijzen, wat dan zelf het bewijs van de pacht door getuigen en vermoedens toelaatbaar maakt.

In casu was noch het bestaan van de pacht, noch haar uitvoering in betwisting.

4. Het begrip "exploiteren" houdt een verwijzing in naar een feitelijke toestand (A. DE BOUNGNE, "Het cassatiearrest van 13 mei 1971 - 'Wishfull thinking' inzake huwelijks-goederenrecht tegenover voorkoop als accessorium van de pacht", *Tijd not.*, 1974, 42). Deze feitelijke toestand zou ertoe kunnen leiden dat de exploitant aanspraak kan maken op de juridische kwalificatie van pachter; bij toepassing van art. 3 van de Wet van 4 november 1969, zou hij dit bewijs gemakkelijk kunnen leveren.

Wanneer echter, zoals in casu, reeds een pachtcontract met de echtgenoot van de exploitant was gesloten, kan het exploiteren dan ook nog leiden tot de kwalificatie als pachter?

Het is gebruikelijk dat in familiale landbouwondernemingen beide echtgenoten effectief hun arbeid inbrengen in de onderneming, maar daaruit afleiden dat "geheel de structuur en de economie van de Pachtwet van 4 november 1969 berust op de stelling dat de medeëxploiterende echtgenote van de pachter als medepachtster beschouwd moet worden, hetzij uitdrukkelijk daarvan afgeweken wordt" lijkt niet aanvaardbaar.

Bij de voorbereiding van de Pachtwet werden man en vrouw nooit als medepachtster-exploitanten beschouwd (R. ECKLOO, "Over de nieuwe landpachtwet en enkele problemen bij haar toepassing", voordracht weergegeven door C. DE BUSCHERE, *Jura Falconis*, 1972-73, nr. 4, p. 28). De vrouw zal niet *per se* en meestal zelfs niet volwaardig pachter zijn; zij wordt niet pachter omdat zij medeëxploitante is (A. DE BOUNGNE, *art. cit.*, p. 45).

Het arrest van het Hof van Cassatie van 15 juni 1973 kan in casu niet als voorbeeld worden aangehaald, daar in dit

geval de verpachter een pachtcontract had gesloten met een man en een vrouw, die samen de landbouwonderneming uitbaatten en nadien ook samen huwden (zie meer uitgebreid, A. LUST, "Moet opzegging van landpacht gegeven worden aan beide echtgenoten? Een analyse van de arresten van het Hof van Cassatie van 13 mei 1971 en 15 juni 1973", *R.W.*, 1973-1974, 1377).

5. Het hier besproken vonnis meent te kunnen aantonen dat het gebruikelijk is dat, indien een van de echtgenoten een pachtcontract sluit met de werkelijke bedoeling deze pachtgoederen gemeenschappelijk en in gezinsverband te exploiteren, hij of zij niet alleen in eigen naam maar ook in naam van zijn of haar echtgenoot handelt.

Deze stelling holt de begrippen van vertegenwoordiging, lastgeving en zaakwaarneming uit.

Een op een dergelijke wijze verkregen gemeenschappelijk gezinspachtrecht kent de wet niet.

Deze stelling zou trouwens tot gevolg hebben dat ook de afstammelingen en aangenomen kinderen van de beide echtgenoten, die mede het bedrijf exploiteren, aanspraak zouden kunnen maken op de hoedanigheid van pachter.

6. De motivering van het vonnis waarbij wordt gesteld dat de wetgever het niet nodig heeft geacht om de echtgenoot van de pachter aan te duiden bij de personen aan wie de pachter het gehele pachtgoed in onderpacht kan geven zonder de toestemming van de verpachter of de pacht kan overdragen met het recht op eventuele pachtvernieuwing, mag niet tot het besluit leiden dat de medeëxploiterende echtgenoot van de pachter als medepachtster moet worden beschouwd. De Pachtwet (artt. 31 en 34) somt limitatief de personen op, die zonder toestemming van de verpachter het genot van onderpacht, pachtoverdracht of pachtvernieuwing kunnen hebben. Het pachtrecht kan niet door onderpacht, noch door pachtoverdracht aan de echtgenoot worden gegeven (R. CLOSON, "Le bail à ferme et le droit de préemption", *Répertoire notarial*, 1973, VIII, livre II, nr. 440).

Onderpacht, pachtoverdracht en pachtvernieuwing, zoals zij werden gewijzigd door de wet van 1969, beoogden een versoepeling te brengen en de overdracht van het bedrijf van vader op zoon te vergemakkelijken (G. TRAESE, *art. cit.*, nr. 193, p. 597).

De voornaamste doelstelling van de nieuwe wetgeving is het nastreven van een grotere waarborg voor de bedrijfszekerheid van de pachter. Deze grote stabiliteit van de zittende pachter werd aangevuld met het vooruitzicht van bestendigheid voor zijn afstammelingen of aangenomen kinderen of die van zijn echtgenoot. Tot deze opvolgende generatie kan de echtgenoot van de pachter echter niet worden gerekend; de bescherming van de wet inzake onderpacht en pachtoverdracht strekt zich niet uit tot de echtgenoot van de pachter.

7. Slechts in het geval van overlijden van de pachter wordt de echtgenoot van de pachter, qualitate qua, tegen opzegging door de verpachter beschermd (artt. 39-41).

Zelfs in dit geval kan de overlevende echtgenoot, in tegenstelling tot de afstammelingen of aangenomen kinderen van de overleden pachter of van diens echtgenoot, geen aanspraak maken op pachtvernieuwing (art. 43).

Tenslotte zij ook opgemerkt dat het recht van voorkoop, dat de pachter heeft, mag worden uitgeoefend voor zichzelf of voor zijn afstammelingen, maar niet voor zijn echtgenoot (art. 47; R. ECKLOO, *op. cit.*, nr. 656, p. 415); de pachter behoudt zijn recht van voorkoop zelfs wanneer zijn echtgenoot exploiteert (art. 52).

8. Evenmin kan het argument van een discriminatie ten aanzien van de echtgenoot van de pachter tegenover de echtgenoot van de verpachter worden aangenomen. Weliswaar mag de verpachter de pachter opzeggen om de exploitatie van het verpachte goed over te dragen aan zijn echtgenoot (art. 7, 1°, en art. 8); en kan hij zich tegen pachtvernieuwing verzetten wanneer hij binnen een termijn van minder dan vijf jaar de exploitatie van het verpachte goed wenst over te dragen aan zijn echtgenoot (art. 37, § 1, 2°).

Daarenboven heeft de pachter geen recht van voorkoop indien het goed wordt verkocht aan de echtgenoot van de eigenaar of een der medeëigenaars (art. 52, 2°).

Daar de verpachter meestal eigenaar is, komt hem op

grond van het eigendomsrecht een ruimere bevoegdheid toe dan die voortspruitend uit het pachtrecht.

Zodra de pachter gebruik heeft gemaakt van zijn voorkooprecht en dus eigenaar is geworden, vermeldt de wet in art. 54 trouwens de echtgenoot wel, in tegenstelling tot de artikelen m.b.t. onderpacht, pachtoverdracht, pachtvernieuwing en recht van voorkoop.

9. In casu hadden de eisers-verpachters — in tegenstelling tot de opvatting van het vonnis — geen onderzoek moeten instellen naar de feitelijke exploitant, aangezien uit het exploiteren alleen geen pachtrecht kan worden afgeleid en de pachter bekend was, zijn woonplaats had in de zetel van het bedrijf, de pacht betaalde en enkel zijn al of niet effectief exploiteren in betwisting was, wat hem op zichzelf de hoedanigheid van pachter niet ontnemt, maar hem alleen bepaalde voordelen doet verliezen (zie bv. de artt. 29 en 52).

Het navragen bij het gemeentebestuur te Ardooie van de kwalificatie van de echtgenoot van verweerder als "landgebruikster" heeft even weinig relevante bewijswaarde als de kadastrale gegevens nopens het eigendomsrecht.

Het hier besproken vonnis stelt dus ten onrechte dat de pachtopzegging ongeldig was wegens niet-betekening aan de echtgenoot van verweerder.

10. Terloops zij nog het probleem van het pachtrecht en de gemeenschap aangehaald.

Reeds vóór de hervorming van het huwelijksgoederenrecht in Frankrijk op 13 juli 1965, werd aanvaard dat het pachtrecht, strikt persoonlijk verbonden aan de pachter, onoverdraagbaar, waaraan elke vermogenswaarde werd ontzegd, niet in de gemeenschap kan vallen (Cass. soc., 27 februari 1958, J.C.P., 1958, II, 10892, met noot van P. OURLIAC en M. DE JUGLART). De verhouding verpachter/pachter is een *intuitu personae* verhouding, zodat aan de verpachter geen medepachter, die het contract niet heeft gesloten, kan worden opgedrongen, zelfs niet wanneer zij of hij de echtgenoot is van de ondertekenaar van het contract.

De niet-overdraagbaarheid van het pachtrecht heeft voorrang boven de regels van de gemeenschap. Het nieuwe art. 1404 Code civil bevestigt dat de niet-overdraagbare schuldvorderingen persoonlijk blijven. Het pachtrecht valt ook onder het huidige huwelijksvermogensrecht niet in de gemeenschap (AUBRY en RAU, *Droit civil français*, VIII, *Les régimes matrimoniaux* par A. PONSARD, 1973, nr. 165).

Naar Belgisch recht is het pachtrecht een roerend recht, dat als zodanig van de huwelijksgemeenschap kan afhangen. Zou het pachtrecht niet beter als zakelijk recht worden gekwalificeerd?

Blijft het pachtrecht dan geen eigen goed? Reeds DE PAGE stelde deze laatste vraag (X, 1, nr. 232, p. 299, voetnoot 4).

11. Tegen de duidelijke bepalingen van de Pachtwet in, poogt het hier besproken vonnis de exploiterende echtgenoot van de pachter als pachter te doen aanvaarden. Al leunt deze stelling wellicht dicht aan bij de werkelijkheid, toch kan zij juridisch niet worden onderschreven. Zeer recent heeft het Hof van Cassatie in twee arresten van 5 september 1975 (Desmet t/Eeckhout, niet gepubliceerd; Loghe t/Botte, zie elders in dit nummer) beslist dat het bestaan van een huwelijksband op zichzelf aan de echtgenote van de pachter niet de hoedanigheid van medepachtstre verstrekt. Het Hof gaat niet in op de problematiek of dit pachtrecht al dan niet in de gemeenschap valt met de eraan verbonden gevolgen van beheer van de gemeenschap, daar gesteld wordt, zoals ook in de cassatiearresten van 13 mei 1971 en 15 juni 1973, dat het huwelijksstelsel onverschillig is. Weliswaar ontstaat door deze opvatting een meer ongunstige situatie voor de

naaste familie van de pachter (zie meer uitgebreid, D. MARTIN, *L'entreprise agricole dans les régimes matrimoniaux*, 1974, p. 64 e.v.). Eens te meer wordt aldus aangetoond dat, de echtgenote van een pachter, van een schipper — (en andere gelijkaardige arbeidssituaties) — niet de juridische bescherming verkrijgt waarop zij wegens haar ingebrachte arbeid, gelijkwaardig aan die van de man, aanspraak zou mogen maken.

"Il faut enfin guérir d'être femme. Non pas d'être née femme, mais d'avoir été élevée femme dans un univers d'hommes, d'avoir vécu chaque étape et chaque acte de notre vie avec les yeux des hommes, selon les critères des hommes" (B. GROULT, *Ainsi soit-elle*, p. 36).

De verdienste van het vonnis bestaat erin de discrepantie tussen de feitelijke gezinexploitatie en de juridische vormgeving ervan duidelijk te hebben aangetoond.

Technisch-juridisch kan dit vonnis echter niet als voorbeeld worden gesteld.

G. SUETENS-BOURGEOIS
Buitengewoon docent K.U.L. en U.F.S.A.L.

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (1e Kamer), 20 juni 1975

Pacht—Opzegging voor eigen exploitatie—Vermelding van de identiteit van de exploitanten.

De door de verpachter aan de pachter gegeven opzegging luidde: "Ik heb de bedoeling vanaf dit tijdstip de opgezegde gronden persoonlijk, samen en ten voordele van een van mijn kinderen, te exploiteren."

Het Hof verwerpt het middel van de pachter, eiser tot cassatie, waarbij hij het bestreden vonnis (Rb. Antwerpen, 26 februari 1974) verwijt die opzegging als geldig te hebben beschouwd, ofschoon ze, volgens eiser, niet geldig was bij gebrek aan vermelding van de identiteit van het kind dat samen met de verpachter het verpachte goed zou exploiteren:

"Overwegende dat geen van de in het middel aangehaalde wetsbepalingen de verpachter de verplichting oplegt de identiteit van degene of degenen die, na het vertrek van de pachter, het verpachte goed zullen exploiteren, met name in de opzegging te vermelden;

"Overwegende dat, na vastgesteld te hebben dat verweerder in de opzegging preciseert dat hij zelf en een van zijn kinderen de aanstaande exploitanten van de opgezegde gronden zullen zijn en dat hij in conclusie voor de eerste rechter verklaarde dat het zijn zoon Dimitri is met wie hij samen de gronden zal exploiteren, het vonnis beslist dat de eerste rechter terecht oordeelde dat verweerder aldus aan de bepaling van artikels 7, 1°, van de pachtwet heeft voldaan;

"Overwegende dat de rechtbank zodoende van de in het middel aangehaalde wetsbepalingen een juiste toepassing maakt."

De in het middel aangehaalde wetsbepalingen waren de artikelen 7, 1°, 9, 10, 12.1, 12.5, tweede lid, en 13.1 van de Pachtwet.

(Voorzitter: de h. de Vreese—Raadsheer-rapporteur: de h. Gerniers—Advocaat-generaal: de h. Colard—Advocaten: mrs. C. De Baeck en R. Bützler—In de zaak: Van der Schoot t/ Holvoet).

WETGEVING

Publiciteit bij emissie van effecten en een publiek beroep op de kapitaalmarkt door buitenlandse vennootschappen

De Wet van 30 juni 1975 (*Staatsblad*, 27 augustus 1975) wijzigt de artikelen 36, 37, 40 (emissie van aandelen); 64bis (revisoren); 84, 85, 87 (emissie van obligaties), 199 (buiten-

landse vennootschappen); 201 en 204 (strafbepalingen) van de gecoördineerde wetten op de vennootschappen, en brengt de volgende nieuwe regeling:

— Een Belgische of buitenlandse vennootschap die in België effecten (aandelen, obligaties, winstaandelen of andere titels) openbaar ter inschrijving of te koop wil aanbieden of ten toon wil leggen, of de inschrijving van die effecten op de officiële koerslijst van een handelsbeurs wenst, dient vooraf een nota met een aantal gegevens te publiceren in ten minste twee dagbladen waarvan één uit de streek van de belangrijkste bedrijfszetel van de vennootschap, en deze nota ook neer te leggen in het vennootschapsdossier op de griffie van de rechtbank van koophandel. Die nota dient o.m. te vermelden waar bijkomende inlichtingen over de emissie verkregen kunnen worden. Voor een doorlopende publieke emissie van obligaties volstaat het neerleggen op de griffie van de rechtbank van koophandel.

— Een buitenlandse vennootschap die een publiek beroep op de kapitaalmarkt wenst te doen zoals beschreven in de vorige alinea is aan dezelfde bepalingen onderworpen. Die vennootschap dient bovendien de oprichtingsakte neer te leggen op de griffie van de rechtbank van koophandel en in ten minste twee dagbladen waarvan één uit de streek van de belangrijkste bedrijfszetel van de vennootschap, bekend te maken waar en wanneer deze stukken zijn neergelegd. Voor buitenlandse vennootschappen die geen filiaal of bijkantoor in België hebben, vervangt het bekendmaken van de plaats en datum van het neerleggen van de oprichtingsakte sommige vermeldingen waartoe alleen ondernemingen gehouden zijn die integraal onderworpen zijn aan de Belgische publiciteitsvoorschriften (art. 36, 1° en/of 6° en art. 84, 3° en/of 8° Venn. W.).

Volgens de oude regeling dienden de nota over de emissie en de oprichtingsakte van buitenlandse vennootschappen alleen bekend te worden gemaakt in de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad. De nota hoefde niet te vermelden waar bijkomende gegevens konden worden verkregen.

Samenvattend dient een Belgische vennootschap die wenst over te gaan tot een openbare emissie:

1. vijftien dagen voor de geplande emissie de Bankcommissie van haar voornemen op de hoogte te brengen en haar het volgens de regels van de Commissie opgestelde dossier te doen toekomen zoals bepaald in art. 26 e.v. van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935;
2. indien de Bankcommissie geen bezwaar heeft tegen de emissie, een overeenkomstig art. 34 of 84 Venn. W. opgestelde nota neer te leggen in het vennootschapsdossier en te publiceren in ten minste twee dagbladen waarvan één uit de streek van de belangrijkste bedrijfszetel;
3. in prospectussen en omzendbrieven de tekst van die nota over te nemen en in alle andere aankondigingen de dag waarop en de plaats waar zij werd neergelegd te vermelden zoals bepaald in de artt. 37 en 85 Venn. W.;
4. de inschrijvingsbulletins in te voegen in het uitgifteprospectus.

Een buitenlandse vennootschap dient bovendien:

1. de machtiging te verkrijgen van de minister van Financiën zoals bepaald in art. 108, § 1, van boek I, titel V, W.v.K., voor de emissie van buitenlandse effecten, en zoals bepaald in art. 108, § 2, boek I, titel V, W.v.K. voor de emissie van Belgische effecten indien de vennootschap niet is opgericht volgens het recht van één van de Lid-Staten van de EEG;
2. de oprichtingsakte en jaarrekeningen neer te leggen op de griffie van de rechtbank van koophandel, en een nota te publiceren in ten minste twee kranten waarvan één uit de streek van de belangrijkste bedrijfszetel, waarin meegedeeld wordt waar en wanneer deze stukken zijn neergelegd.

Enkele opmerkingen

Aan de oude regeling werd verweten dat de publikatie in de Bijlage tot het Staatsblad een aanzienlijke vertraging veroorzaakte waardoor de in de artt. 36 en 84 Venn. W. opgelegde termijn van 10 vrije dagen, in de praktijk tot ongeveer drie weken werd verlengd. De verplichting ongeveer drie weken te wachten tussen de beslissing tot een emissie en het doen van de uitgifte, leidde er volgens de Bankcommissie toe dat de uitgifte van effecten die niet alleen in België werden aangeboden, dikwijls al werd afgesloten nog vóór de Belgische aandeelhouders hun recht van voorkeur

konden uitoefenen. Deze termijn maakte het voor ondernemingen ook moeilijk om bij het bepalen van de voorwaarden zoals de rentevoet en de inschrijvingspremie, rekening te houden met een snel evoluerende markt. Omdat de in de nota te vermelden gegevens bovendien geen voldoende informatie van de belanghebbenden verzekerden, drong de Bankcommissie aan op een wijziging van deze publikatievoorschriften¹. De Beurscommissie van Brussel sloot zich daarbij aan². De regering stelde aanvankelijk voor om de publikatie in de Bijlage tot het Staatsblad daarom te vervangen door een neerleggen van de nota in het vennootschapsdossier en de termijn van tien dagen te schrappen. Verscheidene leden van de Kamercommissie voor Financiën waren evenwel van oordeel dat een bijkomende publiciteit wenselijk bleef. Zij vroegen of de procedure bij het Staatsblad niet kon worden versneld, en stelden voor de nota ook in twee dagbladen uit de streek van de bedrijfszetel te publiceren³. De huidige tekst is het resultaat van een bespreking in de Commissie waarin een compromis werd gezocht tussen de opvatting van hen die de publikatie in twee dagbladen voldoende oordeelden en hen die de voorkeur gaven aan dagbladen uit de streek van de bedrijfszetel⁴. Voor doorlopende emissies van obligaties werd het publiceren van de nota niet wenselijk geoordeeld om een te grote starheid en bijkomende kosten te vermijden⁵.

Het concentreren van zoveel mogelijk gegevens in het vennootschapsdossier sluit aan bij recente ontwikkelingen in het vennootschapsrecht⁶, en draagt zeker bij tot het overzichtelijker en toegankelijker maken van de informatie over ondernemingen. De in kranten en in de Bijlage tot het Staatsblad gepubliceerde mededelingen kunnen nadien moeilijk opnieuw worden geraadpleegd. Deze publiciteit kan wel de aandacht vestigen op een voorgenomen wijziging of transactie, en de belanghebbenden aansporen kennis te nemen van het vennootschapsdossier of andere documentatiebronnen. De wijziging van de regeling voor buitenlandse vennootschappen die een beroep wensen te doen op de Belgische kapitaalmarkt, lijkt daarom een welkome vereenvoudiging die logisch past in het geheel van de publiciteitsvoorschriften en, mede omdat de belangrijkste gegevens uit de vroeger te publiceren nota overgenomen worden in de uitgifteprospectus⁷, geen afbreuk doet aan de bescherming van de belanghebbenden. Deze optiek verklaart ook dat geen publikatie van een nota wordt vereist voor doorlopende emissies van obligaties. Het doorlopend karakter van de emissie maakt het enerzijds minder waarschijnlijk dat zij onopgemerkt blijft of dat de emitterende onderneming zou wensen dat zij onopgemerkt blijft, en beperkt anderzijds het nut van een eenmalige publikatie.

In het kader van de geschetste publiciteitsregeling wordt het praktische nut van de bij andere emissies te publiceren nota ook ongetwijfeld vergroot door de verplichting om in de nota te vermelden waar bijkomende inlichtingen verkregen kunnen worden. Indien alle inlichtingen beschikbaar zouden zijn in het vennootschapsdossier zou deze verplichting alleen toelaten de financiële instellingen en andere tussenpersonen te vermelden die met de emissie belast zijn. Nu verplicht de met strafbepalingen en hoofdelijke aansprake-

¹ Zie brief van de voorzitter aan de minister van Financiën van 21 maart 1975, *Parl. Doc., Kamer*, 1974-1975, nr. 273/3, p. 10 (bijlage I).

² Zie brief van de voorzitter en de secretaris aan de minister van Financiën van 15 januari 1975, *idem*, p. 12 (bijlage II).

³ *Parl. Doc., Kamer*, 1974-1975, nr. 273/3, p. 3; zie ook amendement BAUDSON, *Parl. Doc., Kamer*, 1974-1975, nr. 273/2.

⁴ *Parl. Doc., Kamer*, 1974-1975, nr. 273/3, p. 6.

⁵ Zie art. 5 tot wijziging van art. 84 Venn. W., laatste lid, en *Parl. Doc., Kamer*, 1974-1975, nr. 273/3, p. 6.

⁶ Zie o.a. de Wet van 6 maart 1973, *Staatsblad*, 23 juni 1973, tot aanpassing van de eerste EEG-richtlijn van 9 maart 1968, besproken door J. RONSE, *De Vennootschapswetgeving* 1973, Gent, 1973, vnl. p. 14 e.v.

⁷ Zie de in voetnoot 1 vermelde brief op p. 11 *in fine*.

lijkheid gesanctioneerde⁸ bepaling bovendien onrechtstreeks tot het verwijzen naar het uitgifteprospectus dat onder toezicht van de Bankcommissie moet worden opgesteld⁹. Deze wet ondersteunt zo de inspanningen van de Bankcommissie om te waarborgen dat al wie inschrijft op een emissie kennis heeft kunnen nemen van het prospectus¹⁰. Het kan nochtans worden betreurd dat de wet de ondernemings niet verplicht om naast de nota ook het prospectus neer te leggen in het vennootschapsdossier. Het is immers vreemd dat in dit dossier de stukken ontbreken die de meeste waarborgen bieden voor een betrouwbare informatie.

De verplichting om in de te publiceren nota, de prospectussen en omzendbrieven ook de datum waarop en de plaats waar de nota werd neergelegd te vermelden, stelt de belanghebbenden in staat te weten op welke griffie voor een buitenlandse vennootschap het vennootschapsdossier is aangelegd. Voor Belgische vennootschappen en buitenlandse vennootschappen met slechts één zetel in België, dient het dossier aangelegd te worden op de griffie van de rechtbank van koophandel van het rechtsgebied waarin de zetel gelegen is. Maar buitenlandse vennootschappen met verschillende bedrijfszetels, of zonder bedrijfszetel in België, leggen de stukken neer op een griffie van een rechtbank van koophandel naar keuze¹¹. Om een oplossing te vinden voor de moeilijkheden die belangstellenden door deze regel ondervinden, suggereerde de Raad van State de verplichting om de plaats van het neerleggen op te nemen in de artt. 37 en 85 Venn. W.¹² Maar misschien had de wetgever de gelegenheid kunnen aangrijpen om de keuzemogelijkheid zelf te schrappen uit art. 10 Venn. W. Voor buitenlandse vennootschappen zonder bedrijfszetel in België lijkt het het meest aangewezen het dossier aan te leggen op de griffie van de Rechtbank van Koophandel te Brussel. Moeilijk wordt het een aangepaste regeling te bepalen voor vennootschappen met verschillende bedrijfszetels. Zoals verderop nog aangestipt wordt lijkt het opteren voor de term "belangrijkste bedrijfszetel" geen gelukkige oplossing. Om zoveel mogelijk willekeur te vermijden kon men misschien bepalen dat de stukken neergelegd moeten worden op de griffie van de rechtbank van het gebied waarin de vestiging gelegen is waar de Belgische boekhouding van de vennootschap wordt bijgehouden¹³.

De publikatie van een mededeling over een emissie, kan uiteraard alleen aan het gestelde doel beantwoorden wanneer zij gebeurt in media waarmee zoveel mogelijk potentiële belangstellenden worden bereikt. Alleen een onderzoek naar de leesgewoonten van deze groep kan daarom uitwijzen welke media daartoe het meest geschikt zijn. Misschien verdiende het aanbeveling om toch een nota te laten opnemen in de Bijlage tot het Staatsblad, voor hen die de bijlagen

systematisch volgen, maar met de uitdrukkelijke bepaling dat deze mededeling niet vooraf gepubliceerd hoeft te worden¹⁴. Men had ook kunnen overwegen een aankondiging in een financieel dagblad of tijdschrift op te leggen, omdat veel van de belanghebbenden vooral in die media hun financiële informatie zoeken. De huidige formulering waarin de publikatie opgelegd wordt in "ten minste twee dagbladen waarvan één uit de streek van de belangrijkste bedrijfszetel der vennootschap", is het resultaat van een compromis. Uit het verslag van de Kamercommissie kan worden afgeleid dat de leden zeker aan de belangstellenden uit de streek waar de onderneming gevestigd is, de gelegenheid wilden bieden om in te schrijven op een emissie, en de onderneming zo aan de eigen streek te binden. De aangenomen tekst laat nochtans niet toe te besluiten of de mededeling ook in een andere dan een regionale krant opgenomen moet worden, of daarentegen een publikatie in twee regionale kranten volstaat omdat de toevoeging over de regionale krant als een minimumnorm moet worden gelezen.

Bovendien is de in de bepaling gebruikte term "belangrijkste bedrijfszetel", zoals de minister van Justitie in de Commissie opmerkte¹⁵, nieuw en nog ongedefinieerd in het Belgische ondernemingsrecht. In het Commissieverslag wordt ter verduidelijking opgemerkt dat om te bepalen welke bedrijfszetel de belangrijkste is, een beroep kan worden gedaan op de wetgeving op de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid en gezondheid¹⁶. Deze wetgeving verplicht nochtans de ondernemingsleiding alleen tot het oprichten van een ondernemingsraad zodra de onderneming als juridische eenheid ten minste 150 werknemers tewerkstelt, en tot het oprichten ervan in elke technisch voldoende zelfstandige bedrijfseenheid waarin ten minste 150 werknemers tewerkgesteld worden¹⁷. De wetgeving op de ondernemingsraden definieert het begrip onderneming dus juist onafhankelijk van de vennootschapsstructuur. Zij maakt het dan ook niet mogelijk tussen de verschillende bedrijfszetels de belangrijkste aan te wijzen in alle ondernemingen met minder dan 150, of een veelvoud van 150 werknemers en verschillende technisch zelfstandige eenheden, daar de laatste groep ondernemingen nog niet verplicht is tot het oprichten van een overkoepelende ondernemingsraad. Als men niet vooral de streek waarin het investeringsproject uitgevoerd moet worden, maar de streek waarin het zwaartepunt van de belangen van een onderneming in die onderneming wil interresseren, en van oordeel is dat voor Belgische vennootschappen de maatschappelijke zetel daarover onvoldoende aanwijzingen geeft¹⁸, had men wellicht kunnen opteren voor de

¹⁴ In de Kamercommissie werd voorgesteld eventueel zelfs in een mededeling *a posteriori* in de Bijlage tot het Staatsblad te voorzien: *Parl. Doc., Kamer, 1974-1975, nr. 273/3, p. 3.*

¹⁵ *Parl. Doc., Kamer, 1974-1975, nr. 273/3, p. 7.*

¹⁶ *Parl. Doc., Kamer, 1974-1975, nr. 273/3, p. 6.*

¹⁷ Zie art. 14 van de Wet van 20 september 1948, *Staatsblad*, 27/28 september 1948, uitgevoerd door K.B. van 24 januari 1975, *Staatsblad*, 4 februari 1975. De minister beklemtoonde wel de wenselijkheid van een overkoepelende ondernemingsraad; zie *Parl. Doc. Senaat, 1974-1975, nr. 496/2, p. 6*. Zie hierover verder uitvoerig D. VANACHTER, *Arbeidsrecht en vrijheid van ondernemen* (proefschrift), Leuven, 1975, p. 233 e.v., en de later te verschijnen bijdrage van deze auteur in de reeks BLANPAIN, *Collectief arbeidsrecht* (losbladig). Zie voor de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, art. 1, § 4, van de Wet van 10 juni 1952, zoals gewijzigd door de Wet van 28 januari 1963 (*Staatsblad*, 19 juni 1952 en 8 februari 1967), en het K.B. van 24 januari 1975 (*Staatsblad*, 7 februari 1975), waarin een analoge regeling voorkomt.

¹⁸ Het feit dat de maatschappelijke zetel niet als criterium is gekozen, sluit aan bij de Belgische traditie waarin meestal de voorkeur wordt gegeven aan de werkelijke zetel om te bepalen waar het zwaartepunt van de belangen van een vennootschap is gelegen. Dit blijkt deels uit de eerder in voetnoot 17 besproken regeling voor de ondernemingsraden en comités voor veiligheid en gezondheid, maar de keuze van een criterium voor het lokaliseren van een vennootschap is vooral

⁸ Zie de artt. 38, 86, 201 en 204 Venn. W.

⁹ Zie K.B. nr. 185 van 9 juli 1935, *Staatsblad*, 10 juli 1935, art. 26 e.v., en over de wijze waarop de Bankcommissie haar taak heeft opgevat: A. BRUYNEEL, "La Commission Bancaire Belge", (II), *Banque*, 1972, 125 e.v.; H. SWENNEN, "Het Bankcommissietoezicht op openbare emissies: een model?", in *Actori incumbit probatio*, Antwerpen, 1975, p. 189 e.v.; E. WYMEERSCH, "De Bankcommissie en de openbare uitgifte van effecten", in *Economisch en financieel recht vandaag*, (I), Gent, 1972, p. 127 e.v.; en i.v.m. het prospectus in het bijzonder: A. BRUYNEEL, *l.c.*, p. 133; E. WYMEERSCH, *l.c.*, p. 143. De Bankcommissie ziet het uitgifteprospectus als de centrale informatiebron voor al wie inlichtingen over de emissie wenst, en vraagt daarom dat in alle andere aankondigingen naar het prospectus wordt verwezen (Bankcommissie, *Jaarverslag 1972-1973*, p. 175). Het feit dat het prospectus zo de rol vervult die meer in het algemeen aan het vennootschapsdossier wordt toegekend, is een reden om het neerleggen van het prospectus in het dossier te vragen.

¹⁰ Zie Bankcommissie, *Jaarverslag 1962*, p. 97, en 1966, p. 147; E. WYMEERSCH, *l.c.*, p. 145.

¹¹ Art. 10, § 1, eerste en tweede lid, Venn. W.

¹² Zie *Parl. Doc., Kamer, 1974-1975, nr. 273/1, p. 4.*

¹³ Zie art. 1, Wet van 17 juli 1975, *Staatsblad*, 4 september 1975, besproken door de auteur in R.W. 1975-76, 757.

zetel of een van de zetels naar keuze waar de centrale boekhouding van de onderneming wordt gevoerd¹⁹.

Sommige leden van de Kamercommissie hadden bezwaar tegen het schrappen van elke bepaling over de termijn die moet verlopen tussen de opgelegde publiciteit en de emissie. Zij vreesden dat deze regeling toelaat eerst in stilte over te gaan tot een emissie onder ingewijden, die de effecten daarna tegen minder gunstige voorwaarden aanbieden aan het publiek²⁰. Deze vrees kan worden begrepen aangezien ook voor andere informatiebronnen zoals het prospectus geen wettelijke publiciteitsvoorschriften gelden. De Bankcommissie heeft hierover wel richtlijnen gegeven aan de financiële instellingen die normaal als tussenpersoon optreden, en het invoegen van het inschrijvingsbulletin in het prospectus geëist om te verzekeren dat ten minste wie inschrijft kennis heeft kunnen nemen van het prospectus²¹. Toch moet hier worden opgemerkt dat ook volgens de nieuwe tekst van de artt. 36 en 87 Venn. W. het neerleggen van de nota in het vennootschapsdossier en het publiceren ervan in kranten aan de emissie vooraf moet gaan. Alleen de termijn is dus geschrapt maar het beginsel van een algemene voorafgaande publiciteit zelf bleef behouden.

Dit sluit in dat de wetgever dus, zoals in de vroegere tekst, verder gaat dan de Bankcommissie en niet alleen de informatie van wie op een emissie inschrijft wil verbeteren, maar bovendien alle potentiële belangstellenden de gelegenheid wil bieden om in te schrijven op een emissie door het publiek karakter van een openbare emissie te beklemtonen. Alleen de nog voorzichtige verwijzing naar de mogelijkheid van een vooral regionaal gerichte emissie is nieuw. Het beklemtonen van het publiek karakter van een openbare emissie is behalve in de vermelde opmerkingen in de Senaatscommissie geen voorwerp geweest van een duidelijke discussie. Het is nochtans niet zonder invloed op het ondernemingsrecht. Om de bescherming die het toezicht van de Bankcommissie bieden kan, uit te breiden tot zoveel mogelijk belanghebbenden, is het begrip "publiek beroep op de kapitaalmarkt" altijd vrij ruim geïnterpreteerd. Die interpretatie werd bevestigd door het K.B. van 12 november 1969²². De uitbreiding van de toezichtssfeer van de Bankcommissie wordt trouwens wenselijker naarmate de Commissie indringender

niet alleen de belangen van de partijen bij een transactie, maar ook van andere belanghebbenden tracht te beschermen²³. Het gecumuleerd effect van de tussenkomsten van de Bankcommissie en de publiciteitsvoorschriften bij openbare emissie van effecten in de vennootschapswetgeving, maakt het uitschrijven van een nog beperkte, gerichte emissie onmogelijk wanneer de emitterende vennootschap zich op enigerlei wijze²⁴ toch tot meer dan 50 personen richt²⁵. De vraag moet daarom eerst gesteld worden of het begrip "openbaar (...) aanbod" van effecten in de artt. 36 en 84 Venn. W. geïnterpreteerd moet worden zoals de gelijkkluidende term in art. 26 van het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935. Het verschillend interpreteren van gelijkkluidende termen moet om verwarring te voorkomen zoveel mogelijk worden vermeden. Dit hoeft nochtans niet in te sluiten dat ook beperkte emissies vermeden moeten worden. Een zo drastisch ingrijpen in de mogelijkheden van een onderneming om de eigen ontwikkeling te bepalen, dient het voorwerp te zijn van een duidelijke politieke beslissing, nadat alle betrokkenen de verschillende argumenten hebben kunnen afwegen. Wanneer het radicaal optrekken van elke onderneming die publiek een beroep doet op de kapitaalmarkt zoals omschreven in het K.B. van 12 november 1969, niet wenselijk wordt geacht, verdient het aanbeveling niet altijd tot het publiceren van een aankondiging in de kranten te verplichten. Om misbruiken zoveel mogelijk te vermijden was het misschien voorzichtig geweest de publikatieplicht te handhaven als algemene regel, maar in de artt. 36 en 84 Venn. W. de Bankcommissie de bevoegdheid te geven om afwijkingen toe te staan. Een dergelijke regel zou het mogelijk maken de bescherming die de Bankcommissie kan bieden, verder uit te breiden tot meer besloten vennootschappen zonder aan het besloten karakter van die vennootschappen te raken. De tussenkomsten van de Bankcommissie kunnen dan aanwijzingen geven voor een meer radicale oplossing. Er mag immers verwacht worden dat bij een voortdurend uitbreiden van de interventiesfeer, de Commissie in haar huidige vorm niet langer aangepast zal blijken aan het toenemend aantal te beoordelen transacties. Nu ontbreken evenwel nog heel wat gegevens voor een meer aangepaste bevoegdheidsomschrijving van de Commissie en de wijzigingen in het vennootschapsrecht die nodig zijn voor een meer efficiënte bevoegdheidsverdeling tussen de Commissie en de gewone rechtbanken.

besproken in het internationaal privaatrecht. België opteerde traditioneel voor de ligging van de werkelijke zetel bij het bepalen van het internationaalprivaatrechtelijk statuut van een vennootschap, en het statuut van een vennootschap in het vreemdelingenrecht. Met de werkelijke zetel werd altijd de eigenlijke zetel van de leiding van de vennootschap bedoeld. Deze bepaling wijst erop dat België zich blijft verzetten tegen de tendens om de voorrang te geven aan het incorporatiecriterium, zoals eerder al bleek uit de compromissen in art. 58, 1°, EEG, art. 2 van de Haagse Conventie van 1 juni 1956 (Wet van 14 maart 1962, *Staatsblad*, 26 oktober 1966), en in mindere mate ook de artt. 4 en 5 van het Europees Verdrag van 29 februari 1968 (Wet van 17 juli 1970, *Staatsblad*, 18 juni 1971). Zie hierover uitvoerig G. VAN BOXSOM, *Rechtsvergelijkende studie over de nationaliteit van vennootschappen*, Brussel, 1964, p. 21 e.v., 183 e.v., 207 e.v.; F. RIGAUX, *Droit international privé*, Brussel, 1968, p. 140, p. 518 e.v. Zie over de internationaal publiekrechtelijke aspecten en het daarbij in veel gevallen gehanteerde controlebeginsel L. CARLISCH, *La protection des sociétés commerciales et des intérêts indirects en droit international public*, Den Haag, 1969, p. 25 e.v. en p. 89.

¹⁹ Zie de Wet van 17 juli 1975, *Staatsblad*, 4 september 1975, art. 4, besproken door de auteur in R.W., 1975-76.

²⁰ Parl. Doc., Kamer, 1974-1975, nr. 273/3, p. 3.

²¹ Bankcommissie, *Jaarverslag*, p. 97 en 1966, p. 147.

²² *Staatsblad*, 22 november 1969; in dit besluit worden een drietal criteria bepaald die nochtans alleen als minimum norm gelden om het openbaar karakter van een transactie te bepalen:

1° het voeren van publiciteit;

2° het beroep op tussenpersonen;

3° het solliciteren van meer dan 50 personen.

Zie voor commentaar: Bankcommissie, *Jaarverslag* 1969-1970, p. 158 e.v.

Tenslotte kan het verwondering wekken dat deze wet de publiciteit bij emissie van effecten reorganiseert zonder dat daarbij verwezen is naar het ontwerp van richtlijn van 5 oktober 1972 over de inhoud van, het toezicht op en de verspreiding van het prospectus²⁶, terwijl in de Wet van 17 juli 1975 op de boekhouding en de jaarrekeningen, wel de gelegenheid werd aangegrepen om de aanpassing van het Belgische recht aan de ter zake te verwachten richtlijnen te vergemakkelijken door de Koning de bevoegdheid te verlenen om de daartoe noodzakelijke besluiten te nemen. Eerder werd trouwens al enkele malen opgemerkt dat deze wet weliswaar in overleg met de Bankcommissie is tot stand gekomen en haar inspanningen ondersteunt, maar dat zij het prospectus nergens de centrale plaats toekent die het in de praktijk sinds lang heeft verkregen. Het is jammer dat niet werd overwogen om niet alleen de publiciteitsvoorschriften inzake de door de artt. 36 en 84 Venn. W. voorgeschreven nota te wijzigen, maar ook deze nota zelf te vervangen door het volgens de richtlijnen van de Bankcommissie op te stellen uitgifteprospectus, en in de artt. 37 en 85 Venn. W. voor alle andere vormen van publiciteit de verwijzing op te leggen naar het prospectus. In de artt. 36 en 84 Venn. W. kan dan samen met een verwijzing naar de richtlijnen van de Bankcommissie aan de Koning de bevoegdheid worden verleend om ofwel zelf uitvoeringsbesluiten te nemen over de inhoud en de verspreiding van, en eventueel het toezicht op het pros-

²³ Zie bv. Bankcommissie, *Jaarverslag* 1965, p. 106 e.v.; 1967, p. 172 e.v.; 1969-1970, p. 168 e.v.

²⁴ Zie voetnoot 22, 3°. Zie ook bijv. Bankcommissie, *Jaarverslag* 1970-1971, p. 145 e.v. en 148 e.v.; 1971-1972, p. 154 e.v.

²⁵ Zie voetnoot 22, 3°.

²⁶ Publ. E.G. van 13 december 1972, C 131/61.

pectus, ofwel bij koninklijk besluit richtlijnen van de Bankcommissie ter zake algemeen bindend te verklaren. Het kan immers worden betwijfeld of richtlijnen van de Bankcommissie volstaan om het Belgisch recht overeenkomstig het communautair recht aan te passen aan de te verwachten richtlijn.

Jacques STEENBERGEN,
assistent bij de afdeling economisch recht
van de K.U.Leuven

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

Formule van de eed van de getuige in strafzaken

In verband met Cass., 7 april 1975, R.W., 1975-76, 508, maakt een lezer de opmerking:

"De noot onder het arrest lijkt mij onjuist te zijn. De rechtsspreuk 'Quod abundat non vitiat' vindt daar geen toepassing. Het arrest van het Hof van Beroep te Brussel, afd. Bergen, werd vernietigd daar de op het zittingsblad vermelde eed luidde: 'Ik zweer de waarheid, niets...' in plaats van 'de hele waarheid'. Het gaat hier om een vaste rechtspraak; zie o.m. Cass., 3 november 1969, *Pas.*, 1970, I, 199."

International Course in European Integration Amsterdam

The Europa Instituut of the University of Amsterdam and the Netherlands Universities Foundation of International Co-operation (NUFFIC) announce the beginning of the 11th International Course in European Integration on September 7th, 1976. This is a post-graduate course of 8 months given in the English language and intended for lawyers, economists and political scientists. A limited amount of scholarships is available.

Subjects dealt with: (law section) Common Market Law, Judicial Remedies, Competition, Legal and Fiscal Aspects of Doing Business in the Common Market, External Relations; (economics section) Theory of Economic Integration, Current Economic Policy, Economic and Monetary Union, International Monetary Economics, Planning, External Relations, Social and Regional Policy; (political science section) Theories and History of European Integration, The EEC as a Political System, EEC Policies, EEC's Relations with Eastern Europe, the Third World and the USA, Social and Regional Policy in the European Community.

The Diploma 'European Integration' will be awarded to those participants who fulfil the academic requirements of the Course.

The faculty of the Course is assisted by a large group of international specialists and experts. The Course is organised by the Europa Instituut of the University of Amsterdam in co-operation with NUFFIC. For further information write to the Registrar of the ICEI, NUFFIC, Molenstraat 27, The Hague.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen—39e jg., sept. 1975, nr 9

C. De Busschere, Eentaligheid en notariële authenticiteit—Rechtspraak—Wetgevnig—Notariaat.

Tijdschrift van de Vrederechters—84e jg., aug.-sept. 1975, nr. 8-9

Koninklijke Vrederechtersbond, Congres te Kortrijk—Rechtspraak.

Info - Jura—Jg. 2 - aug.-sept. 1975, nr 7

Samenvatting van rechtspraak en rechtsleer.

Tijdschrift voor Privaatrecht—jg. 12, 1975, nr 3

Van Hoecke M., Mens- en maatschappijbeeld van de rechter—Van Quickenborne M., Wederkerige giften—R. Kruit-hof, H. Moons, C. Paulus, Verbintenissen (1965-1973)—Boekbespreking.

Limburgs Rechtsleven—jg. 1, 1975, nr 1

A. Vandeurzen, Editoriaal—Rechtspraak.

BOEKBESPREKING

A. KOMEN, Denken over encyclopedie...

Rede uitgesproken ter gelegenheid van de aanvaarding van het ambt van gewoon lector in de encyclopedie der rechtsgeleerdheid aan de Universiteit van Amsterdam op maandag 26 mei 1975.

Kluwer-Deventer, 1975, 42 pp.

Een encyclopedie van de rechtsgeleerdheid bedoelt volgens Komen een totaalbeeld te geven van het juridische veld, waaronder de relaties tot andere disciplines zoals bijvoorbeeld de filosofie. De karakterisering van de rechtsgeleerde activiteit als wetenschap wordt uitdrukkelijk vermeden. Het rechtsoordeel is immers geen oordeel van "zijn" of van "behoren" maar verenigt in zich trekken van beide types.

Komen's schildering van het juridisch totaalbeeld wordt gekenmerkt door een algemeen theoretische studie en anderzijds een meer positiefrechtelijke benadering. Beide benaderingswijzen vormen echter een onverbrekelijke eenheid en onderscheiden zich slechts van elkaar door het uitgangspunt van behandeling.

Het denkmodel bij de rechtsstudie is steeds "waardenbetrokken" omdat het recht, zoals elk cultuurverschijnsel, alleen kan begrepen worden in het licht van de waarden waarop het gericht is. Het geheel van waarden die het recht tracht te verwezenlijken noemt Komen, in navolging van Radbruch, de rechtsidee.

De rechtsidee, die voorafgaat aan het rechtsbegrip, wordt inhoudelijk bepaald door drie onderling afhankelijke en antinomische elementen: de absolute gerechtigheid als ideaal en gelijkheidsstreven, de doelgerichtheid als volitief element en maatstaf voor de inhoud van de gerechtigheid en tenslotte de rechtszekerheid die leidt tot positiviteit. Het mensbeeld gehuldigd door de persoon die oordeelt, bepaalt op welk moment het meest de nadruk wordt gelegd.

Een logisch gevolg van de rechtsidee is volgens Komen dat wij voor een totaalvisie op het recht niet alleen op het systeem als zodanig moeten ingaan maar tevens op de grondbegrippen en deze kritisch moeten reflecteren aan de werkelijkheid. Niet logisch is dat het geldende systeem en de genoemde grondslagen de juiste rechtssituatie bij uitstek zouden betekenen. Alle rechtsbegrippen zijn immers cultuurbegrippen, dat wil zeggen: begrippen die in een andere tijd en/of op een andere plaats anders worden geïnterpreteerd vanuit de rechtsidee.

Vanuit deze theoretische conclusie komt Komen op voor een open dimensie in de rechtsstudie, een kritische reflectie en zoektocht naar alternatieven vanuit het bestaande positiefrechtelijk systeem en zijn begrippen.

Komen heeft deze boeiende redevoering gepresenteerd als een programma voor het onderwijs dat hij aan beginnende juristen zal geven. Zij verdient echter de aandacht van een veel ruimer publiek door de rijke documentatie en nuances waarmede hij zijn gedachten uiteenzet. De theorie die hij verdedigt laat evenwel nog heel wat ruimte voor discussie en kritiek.

Lutgart Vereycken

Limburgs Rechtsleven—jg. 1, 1975, nr 2

A. Vandeuren, Ten geleide—P. Stas, In Memoriam—M. Mondelaers, De indexatie van de rechtsplegingsvergoedingen—Rechtspraak.

De verzekeringswereld—13e jg., sept.-1975, nr 153

J. Vandeuren, Rechtspraak in 't kort—J. Van de Ryck, Professionele aansprakelijkheidsrisico's—H. De Graef, De brandverzekering in Europa—J. Stasseyns, Rijbewijs en leervergunning—R. Van de Moortele, De belastingen in 1975—Nieuwe polissen—J. Vandeuren, Wegkode Art. 25 en 17—J.E.C.M. La Fontijn, Noorderwind.

Europees vervoerrecht—Vol. X, 1975, nr 3

R.H. Mankiewicz, l'application de la Convention de Varsovie dans certains pays de l'Europe et de l'Amérique du Nord—Rechtspraak—Bibliografie.

Nederlands Juristenblad—50e jg., oktober 1975, nr 33

P.J.P. Tak, Het wetsontwerp herziening tenuitvoerlegging vermogensstraffen—M.J. Broekhuijsen Jr., Kraken in 1680 met Meysjens en Bedden—T.P.J.N. Van Rijn, Euratom-richtlijnen voor de Nederlandse rechter—H.W. Van der Vaart Smit, Rijksinstituut—J.C.M. Leyten, Procesverbaal van zwaarigheden (Wat is geschiedenis?)—Publikatieblad E.G.

50e jg., oktober 1975, nr. 34

M. Bos, Van Panhuys "Carnaval des Animaux"—H. J.O. Martens, Wijziging van de Beroepswet—H.W.E. Vermeer, De overbelasting van de Centrale Raad van Beroep—Chr. P. Verwer, De "vrijgevigheid" van de Duitse wetgever—Wetgeving—Boeken—Tijdschriften—Berichten.

50e jg., oktober 1975, nr 35

R.C. Gisolf, De financiële positie van de gescheiden vrouw en haar gezin—A.M.E. Siemans, KNCV richt werkgroep "Chemie en Recht" op—P.P. Lampe, Alimentatie en concubinaat—H. Cohen Jehoram, Vrijheid van meningsuiting auteursrecht Europese Veiligheidsconferentie.

Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie—jg. 106, september 1975, nr 5318

M.J.A. Van Mourik, Conclusie: het "langstlevende-al" ook na hertrouwen—H.J. Holterman, De erfrechtelijke "voortrein"—J.D. Le Grand, Ruilverkaveling en kwalitatieve verbintenissen—H.C.F. Schoordijk, Paul Scholten, Meijers en de (her)codificatiegedachte: een rectificatie—J.P. Verheul en mr. C.C.A. Voskuil, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Internationaal Privaatrecht (procesrecht) (I)—Rechtsvragenrubriek.

Jg. 106, oktober 1975, nr. 5319

K. Brann, Algemeen privilege contra fiduciaire eigendom—F. Hazelfhoff, Financieringsvergelijkingen—C.C.A. Voskuil, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Internationaal Privaatrecht (procesrecht) (II)—Witte Kamerstukken—Rechtsvragenrubriek—Verslagen en berichten—Ontvangen boeken—Tijdschriften.

Jg. 106, oktober 1975, nr. 5320

J. Th. Smalbraak, De erfdienstbaarheden in het Gewijzigd Ontwerp Boek 5 NBW (I)—H.P.J.M. Coebergh, Quousque tandem?—J.W.A. Donker, Over levensverzekering en cessie tot zekerheid: een laatste reactie—C.C.A. Voskuil, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Internationaal Privaatrecht (Procesrecht (slot))—Rechtsvragenrubriek—Verslagen en berichten—Ontvangen boeken.

Data Juridica—jg. 3, aug.-sept. 1975, nr. 8/9

Documentatie over juridische literatuur.

Journal des Tribunaux—90e jg., oktober 1975, nr. 4924

Hugues Born, La contribution de l'arrêt de la Cour de cassation du 29 mars 1973 au perfectionnement de la théorie de l'efficacité en Belgique des jugements étrangers—Jurisprudence—Chronique Judiciaire.

90e jg., oktober 1975, nr. 4925

F. Dumon, La mission des cours et tribunaux (Quelques réflexions)—Jurisprudence—Chronique Judiciaire.

Revue générale des Assurances et des Responsabilités—48e jg., Juillet-Août-Septembre 1975, nr 7

Michèle Bonheure-Fagnart, La valeur économique du travail ménager—Perte de chances de survie—Voiture volée—Compétence de la juridiction pénale—Pouvoir judiciaire—Exécution en nature—Travaux bruyants—Ivresse antérieure à l'accident, Lien de causalité, Autorité de la chose jugée—Causalité, Chose jugée, faute grave.

Recueil général de l'enregistrement et du notariat—Tome 124, Octobre 1975, nr 21965 à 21971

Bail à ferme—Expropriation pour cause d'utilité publique—Succession—Enregistrement—Taxe sur la valeur ajoutée.

Rechtspraak der Haven van Antwerpen—jg. 118, 1974, 7e en 8e aflevering

Aanvaring—Aquilaanse aansprakelijkheid—Baanvervoer—Bewaargevingscontract—Gerechtelijk recht—Internationaal baanvervoer van goederen—Internationaal privaatrecht—Rivierbevrachting—Verkoop—Verzekeringen—Verzekeringen in het algemeen—Zeebevrachting—Zeeverzekering.

Revue de droit intellectuel—jg. 65, Juin-Août 1975, nr 6-8

Conventions internationales—Législation belge—Jurisprudence des Communautés européennes—Jurisprudence belge—Bibliographie.

Journal de droit fiscal—Nov.-Dec. 1974, nr 11-12

Jurisprudence annotée—Documents—Actualités—Tables des matières.

Recueil Dalloz—Septembre 1975, nr 31

René Savatier, Le régime des récompenses au regard de l'indivision post-communautaire—Jurisprudence—Législation.

Octobre 1975, nr 32

Philippe Le Tourneau, Contre le "Bon pour"—Jurisprudence—Législation.

Octobre 1975, nr 33

Henry Solus et Roger Perrot, Le référé prud'homal—Jurisprudence—Législation.

Archiv des öffentlichen Rechts—100. Band, Heft 3, Sept. 1975

Georg Hahn, Die neue schwedische Verfassung—Chr. Tomuschat, Der Schutz der Familie durch die Vereinten Nationen—Hans Henning Lohmann, Die Praktikabilität des Gesetzesvollzuges als Auslegungstypus im Verwaltungsrecht.

Common Market Law Reports—Volume 14, 1974: 2

Reporters—Alphabetical table of cases reported in volume 14—Chronological table of cases reported in volumes 13 and 14—Index of subject matter—Treaties and regulations judicially considered—Cases judicially considered—Statutes cited—Abbreviations.

Volume 16, 1975, July, Part 95

Subject Index—Community Treaty Provisions.

Northwestern University Law Review—Volume 70, March-April 1975, nr 1

E.M. Kennedy, Public Concern and Federal Intervention in the Health Care Industry—C.C. Havinghurst & James F. Blumstein, Coping with Quality / Cost Trade-Offs in Medical Care: The Role of PSROs—W.J. Curran & G.B. Mosely, III, The Malpractice Experience of Health Maintenance Organizations—A.G. Schneider & J.B. Stern, Health Maintenance Organizations and the Poor: Problems and Prospects—P.A. Butler, Medicare Appeals Procedures: A Constitutional Analysis—M.G. Rose, Federal Regulation of Services to the Poor Under the Hill-Burton Act: Realities and Pitfalls—R.G. Vernon, Labor Regulations in the Health Care Field Under the 1974 Amendments to the National Labor Relations Act: An Overview and Analysis.